

ПАПИТИКИН

Немачка 5.00 DEM, Швајцарска 5.00 CHF, Шведска
25.00 SEK, Аустрија 40.00 ATS, Словенија 250 SLT,
Македонија 70 ДЕН, 3.50 USD

ЗАБАВНИК

28. III 1997. • ИЗЛАЗИ ПЕТКОМ • ГОДИНА LIX • ЦЕНА 8 ДИНАРА • БРОЈ 2355

ПРЕЖИВЕЛИ ИЗ ДОБА ЈУРИЕ

За све од 7 до 107

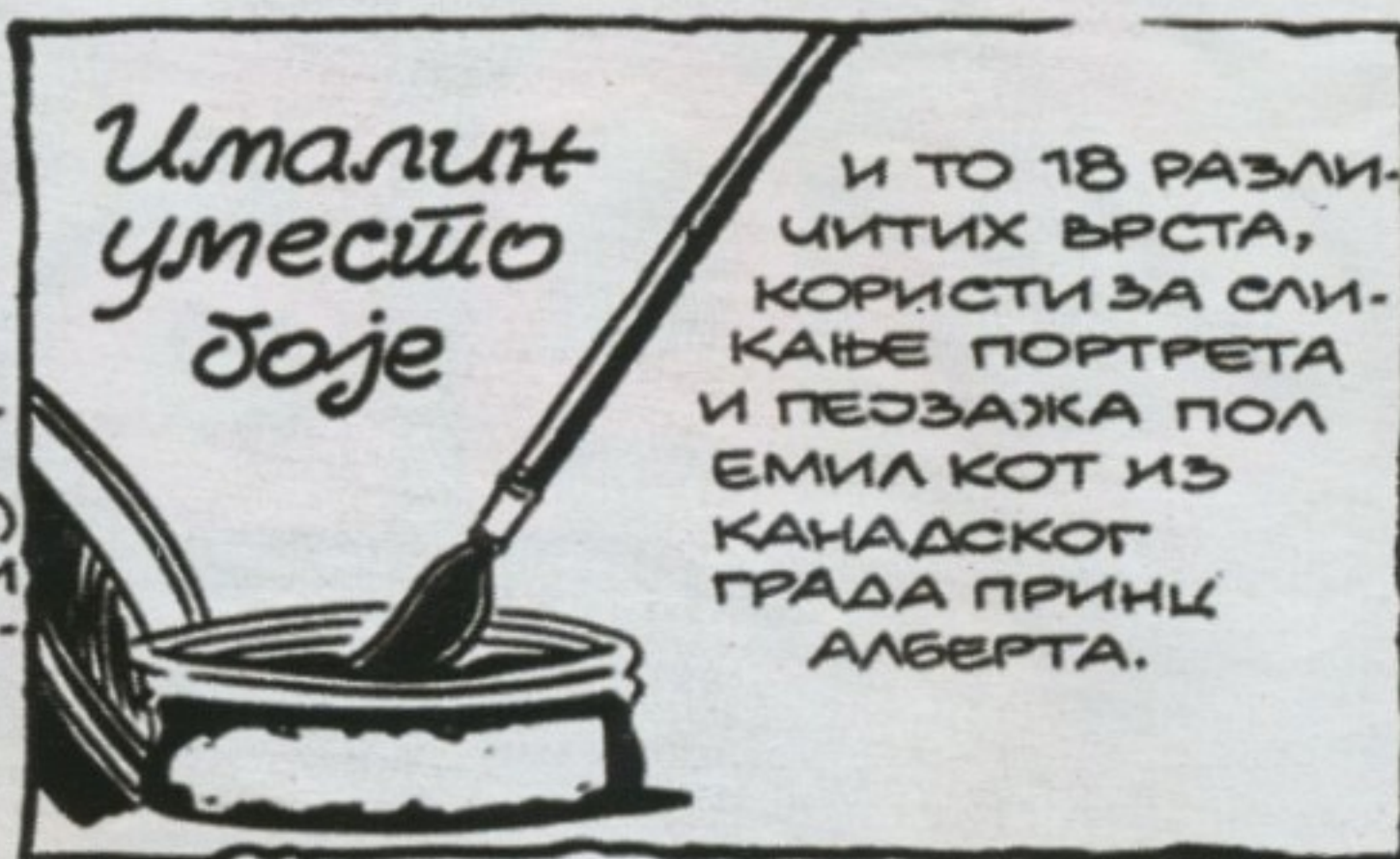

КРУГ ОКО 300 ГОДИНА
НАПРАВИ ПОЈАС ЗАЛЕ-
БЕНИХ КОМЕТА ШИРОК
99798 КИЛОМЕТАРА
КОЈИ ЈЕ ОТКРИВЕН
1994. ГОДИНЕ.

„РАЗБУЦАЈ БУНДЕВУ“

НАЗИВ ЈЕ СВЕТСКОГ
ПРВЕНСТВА КОЈЕ СЕ
ОДРЖАВА СВАКЕ ГОДИ-
НЕ У ГРАДУ ЛУИСУ У
ДРЖАВИ ДЕЛАВЕР (САД)
НА КОЈЕ ТАКМИЧАРИ
САМИ ИСПАЉУЈУ БУН-
ДЕВЕ ПОМОЋУ НАПРА-
ВЕ КОЈА КОРИСТИ
ЦЕНТРИФУГАЛНУ
СИЛУ.

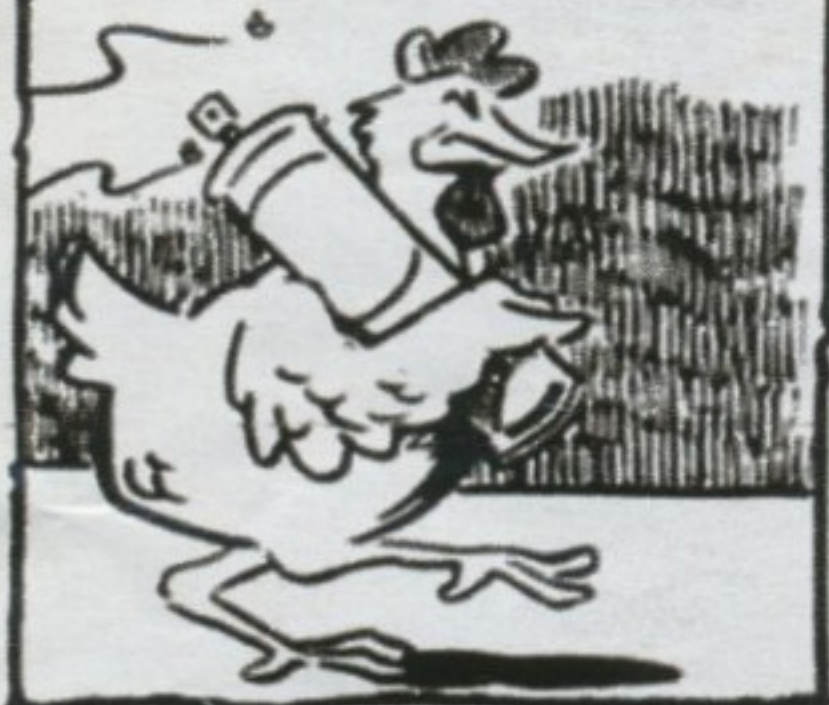

Италијан-
умесито
Ђоје

И ТО 18 РАЗЛИ-
ЧИТИХ ВРСТА,
КОРИСТИ ЗА СЛИ-
КАЊЕ ПОРТРЕТА
И ПЕРЗАЖА ПОЛ
ЕМИЛ КОТ ИЗ
КАНАДСКОГ
ГРАДА ПРИНЦ
АЛБЕРТА.

КОКОШКЕ СТРАЖАРИ

ЊИХ 80, ПОСТАВЉЕ-
НЕ СУ 1993. ГОДИНЕ
У РОКХЕМПТОНУ У
АУСТРАЛИЈИ КАО
ОДБРАНА ОД КО-
МАРАКА.

КЕКС КОЈИ ЧИСТИ ЗУБЕ И ОСВЕЖАВА ДАХ

ПРОНАШАО ЈЕ ВИКТОР ПАУЕЛ
ИЗ ГРАДА ЛИБЕРТИ У ДРЖАВИ
МИСИСИПИ, А НАМЕЊЕН ЈЕ
ДЕЦИ КОЈА ЗАБОРАВЕ
ДА ОПЕРУ ЗУБЕ.

ВАТРУ И СИРЋЕ

КОРИСТИЛА ЈЕ ХАНИБАЛОВА
ВОЈСКА ПРИЛИКОМ ОСВАЈАЊА
ИТАЛИЈЕ У 3. ВЕКУ ПРЕ НАШЕ
ЕРЕ ДА БИ ПРОКРИЛА
ПУТ КРОЗ
АЛПЕ.

ЈЕСТЕ ЛИ ВЕЋ ЧУЛИ ДА...

●●● Рт Три тачке у Гвинеј-
ском заливу познат је и као
Земља близу ничега, пошто
је он копно најближе тачки
на морској пучини на којој
се нулта географска шири-
на укршта са нултом гео-
графском дужином.

●●● трагови никотина и ко-
каина нађени су у телима
египатских мумија старих
три миленијума!

●●● више од половине ау-
тобуса у Стокхолму, глав-
ном граду Шведске, замени-
ло је бензин – вином из
Шпаније: претворено у ета-
нол, ово гориво загађује

околину мање од уобичаје-
ног. Тако је Стокхолм по-
стао изванредно тржиште
за вишак производње вина
у Шпанији.

●●● прошле године у Фран-
цуској, први пут у историји,
живина и свиње надмашиле
су људе у потрошњи жита:
животиње су појеле 5,562

милиона тона, људи су по-
трошили 5,557 милиона то-
на у пекарској индустрији –
за брашно, хлеб, колаче...

●●● после десет година и
најбољем јоги душеку исти-
че време и треба га замени-
ти новим. Иначе, кажу стру-
чњаци, може постати узрок
несанице

●●● недавно је направљен
први сат који може да издр-
жи притисак воде на дуби-
ни од 8.000 метара! Његова
тајна: принцип хидраулич-

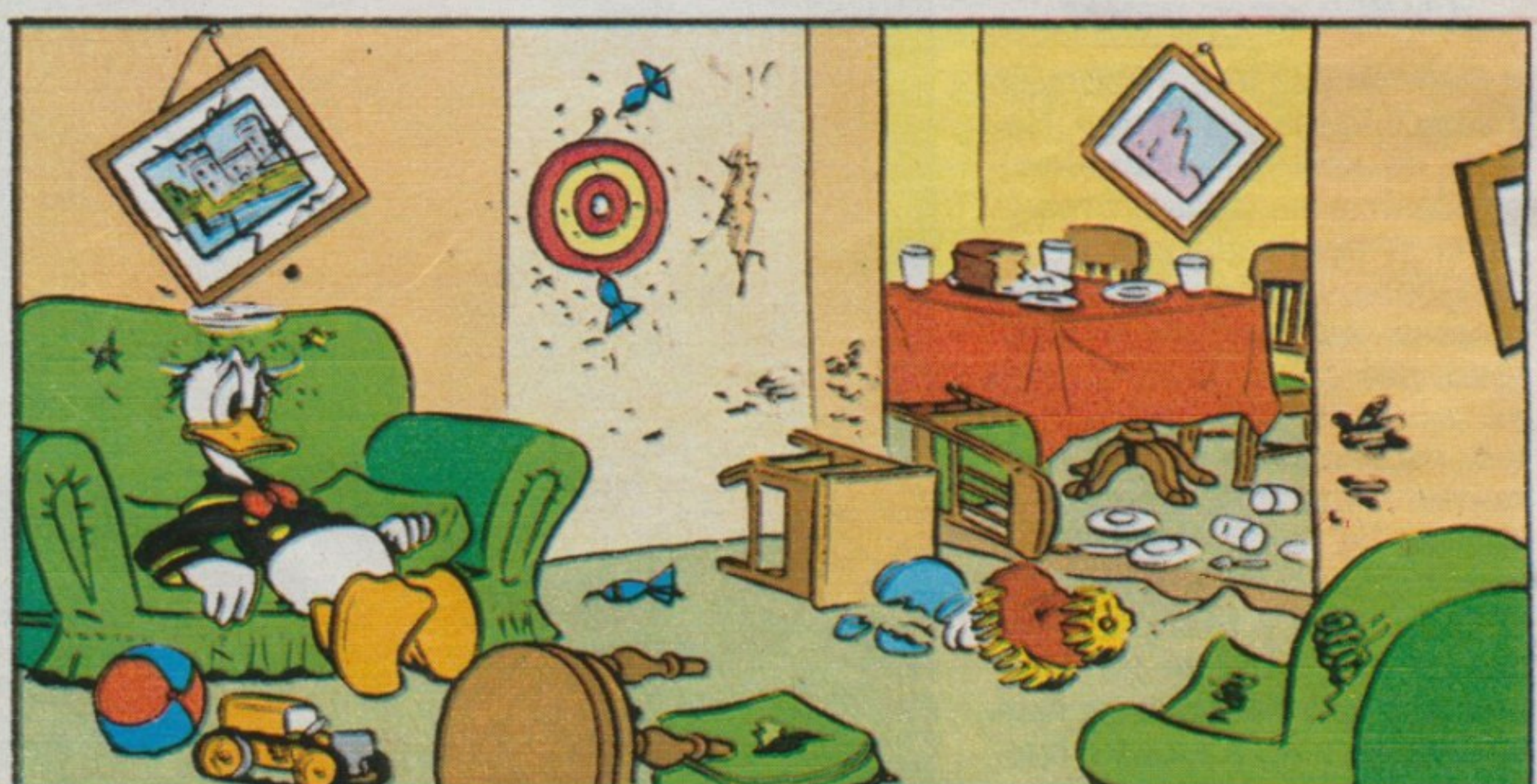
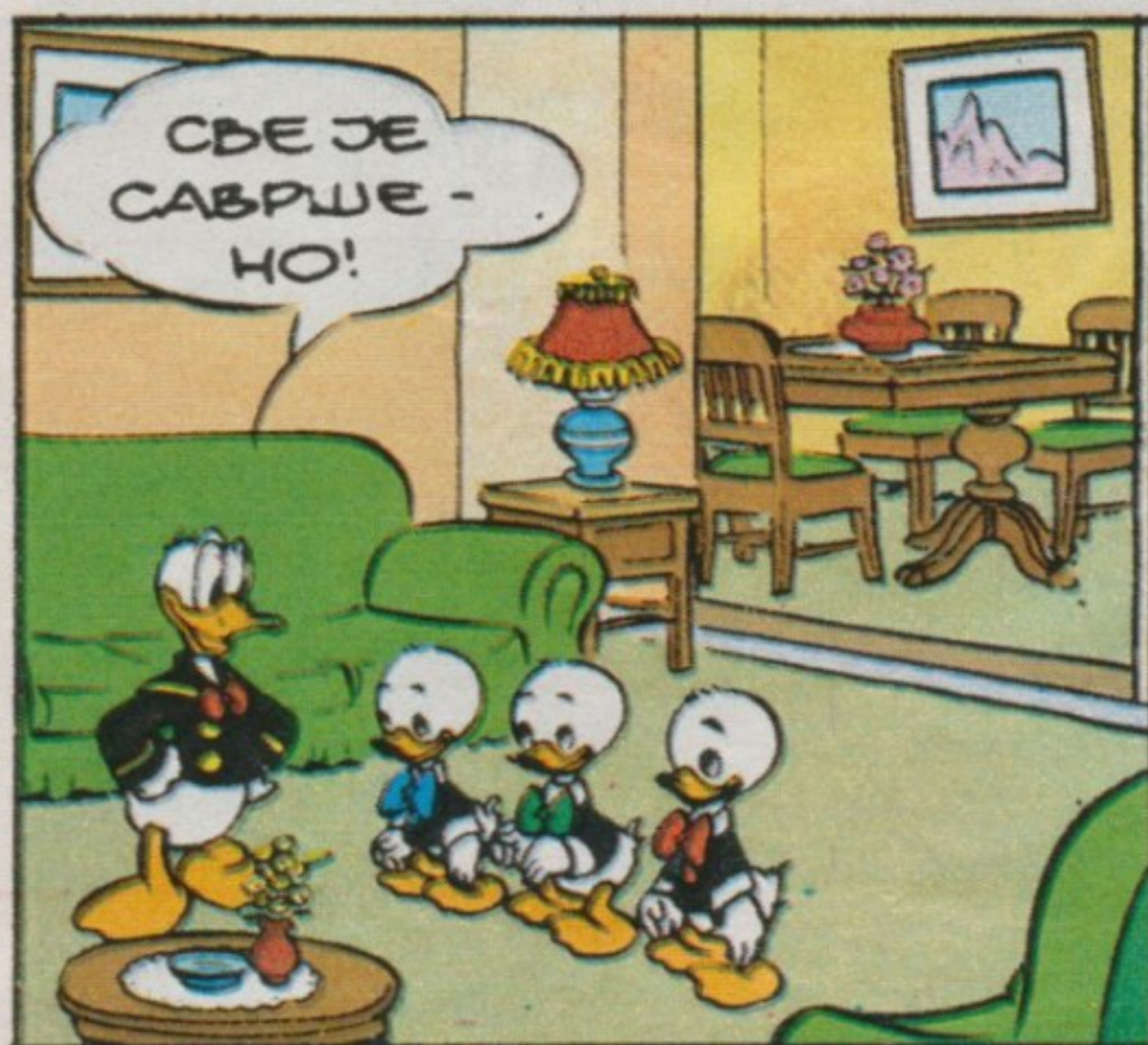
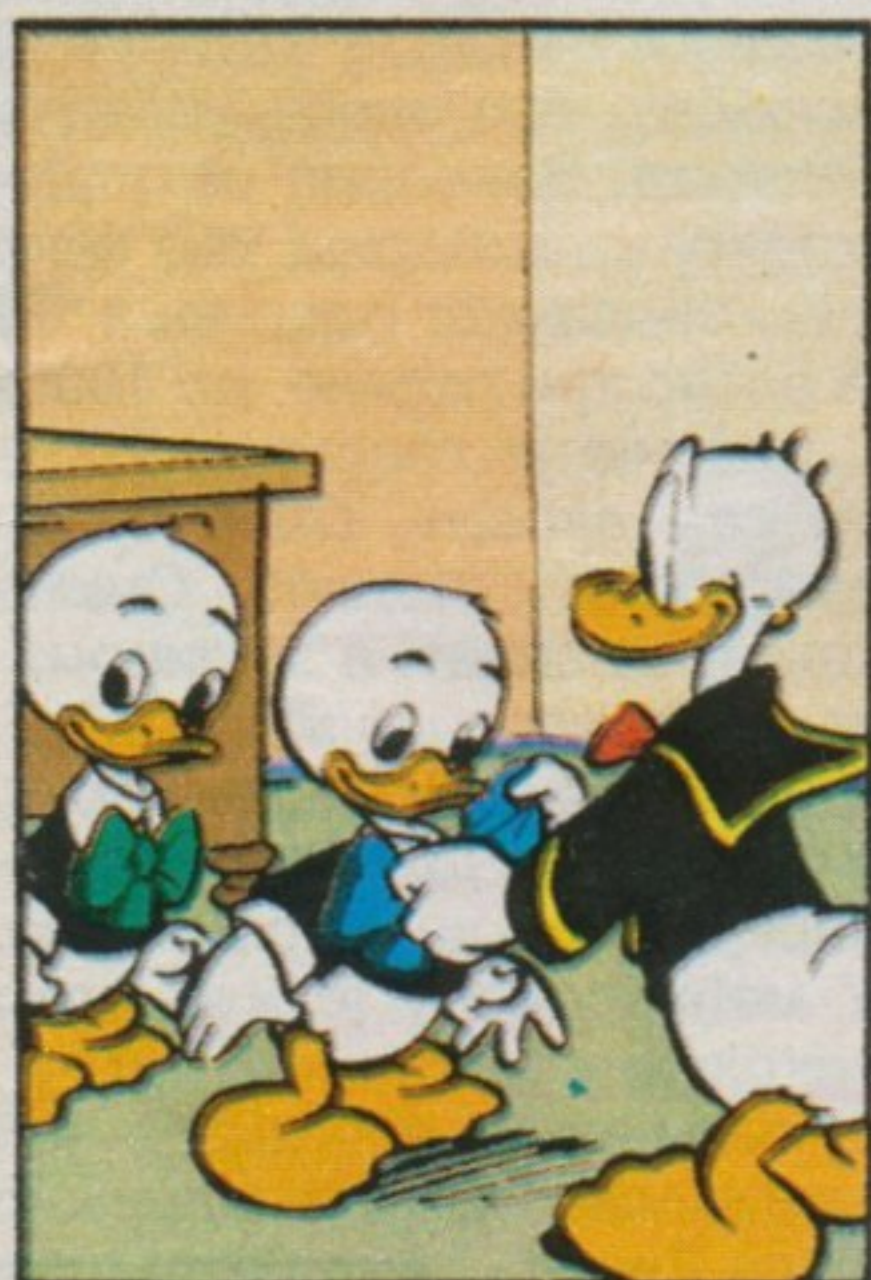
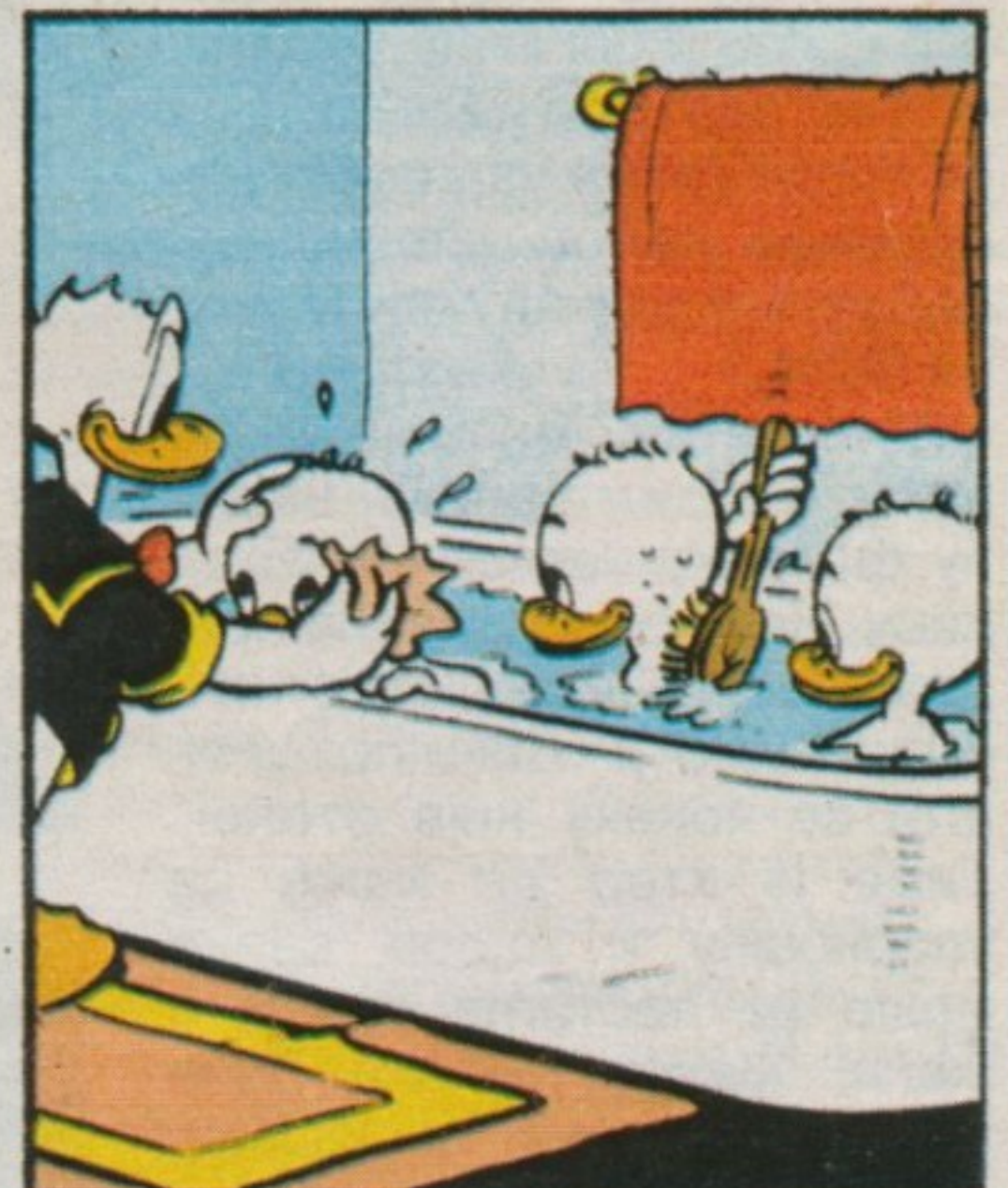
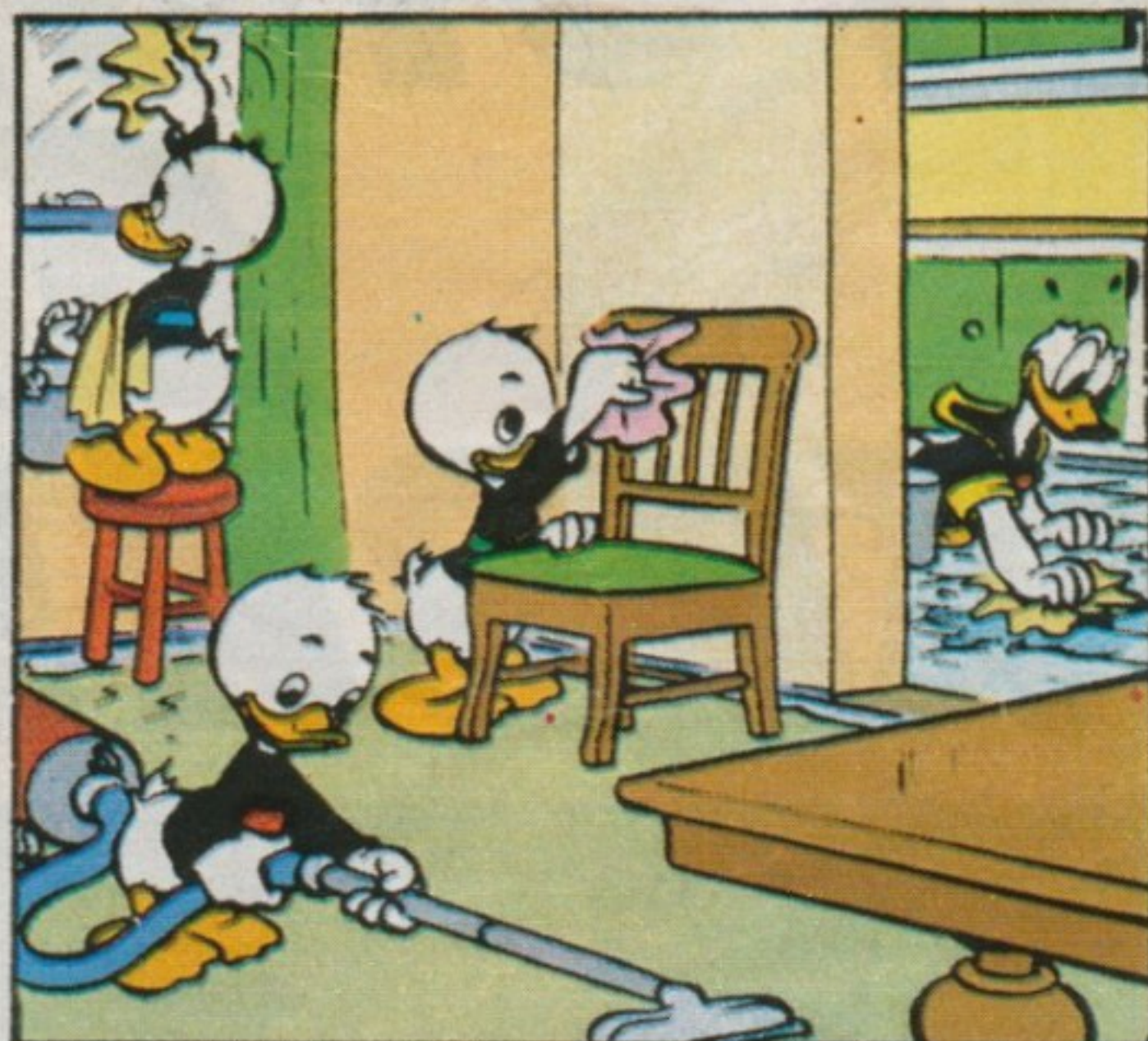

ног контрапритиска који се
састоји у томе да се сили-
конским уљем испуне све
шупљине у сату пре излага-
ња притиску.

●●● први пут у историји је-
дан парфем је направљен
искључиво од парадајза, и
то целог – од стабла, плода
и лишћа. Произвођач – фир-
ма „Ричи“.

WALT
DISNEY

ПАПА ПАТАК

БЕОГРАД

КОГА ВИШЕ
НЕМА

Нема ваљда у новијој историји Србије човека који је постао индустријалац и богаташ, кога су стално пратиле недаће, а он се после сваке уздизао и настављао већом упорношћу, као што је то у случају Милана Вапе.

У почетку, Вапа је имао малу, а затим велику, највећу фабрику хартије на Балкану. Некаквих правила придржавао се као Светог писма. Једно је гласило: „Ништа се човеку није отело!“ Тиме је хтео да каже да упорношћу и радом свако може да постигне све што жели. Живот Милана Вапе управо је слика те изреке. Јер, он у младости никада није помишљао да ће се бавити послом којим се обогатио.

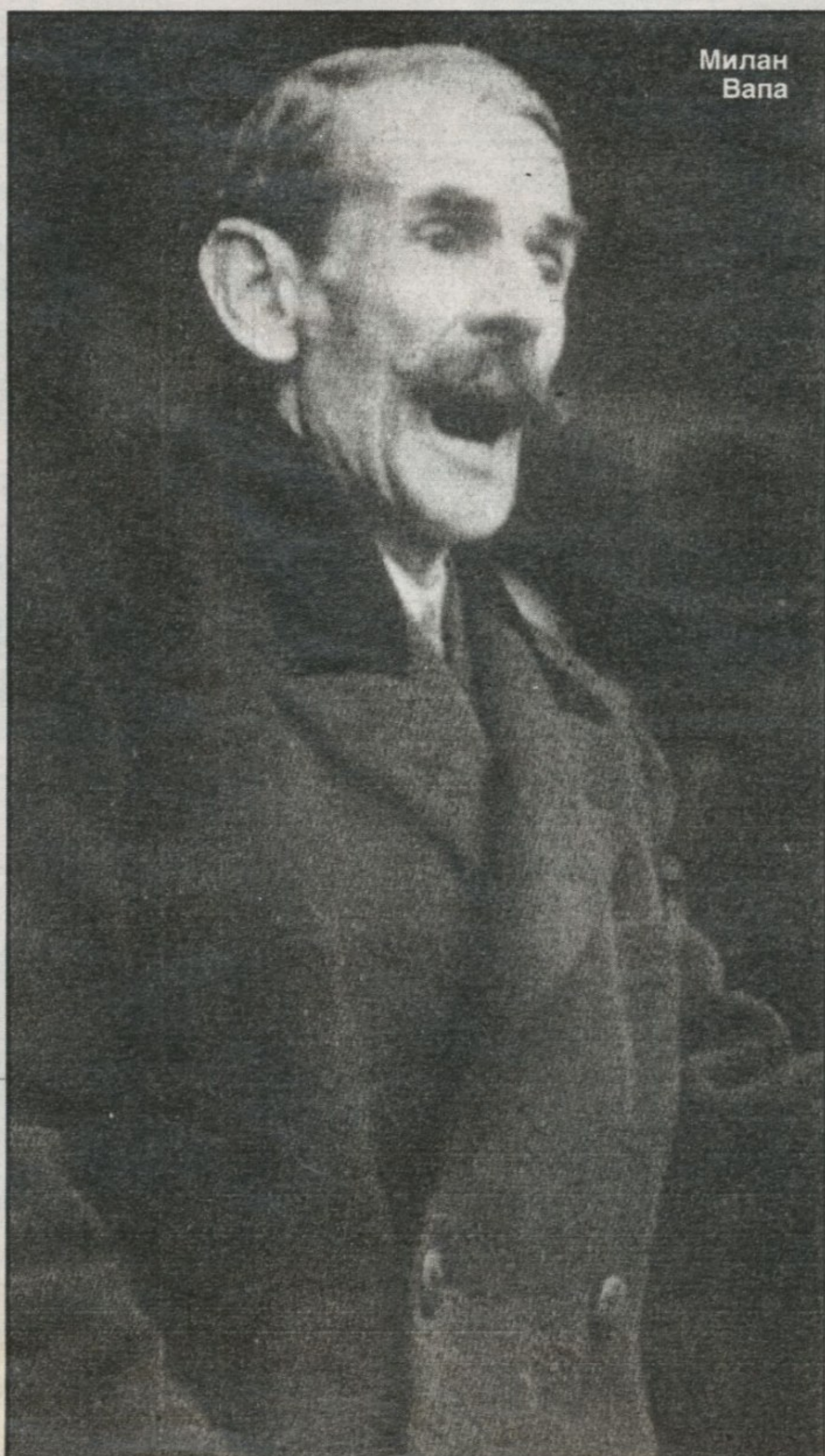
Презиме Вапа необично је у Срба. У близини Чачка постоји село Вапа па се због тога редовно наилази на податак да Милан Вапа потиче из тог села. Није тачно! Милан Вапа рођен је у Смедеревској Паланци 27. априла 1874. Тако пише на надгробној плочи гробнице на београдском Новом гробљу где је Вапа сахрањен. Умро је 7. априла 1939. године.

Биће да Вапа, преко предака, има неке везе са истоименим селом, али он то не помиње у својој споменици.

Очима крао занат

Постоји још једна заблуда у вези с Миланом Вапом. Наиме, на корицама поменуте споменице на десној страни Вапа је приказан као босоног сељаче с бошчом преко рамена које стиже у Београд, док се на левој страни налази његова слика у зрелим годинама на којој је елегантно одевен господин. Истина је другачија. Вапа није потицао из имућне породице, али у Београд није дошао као сељаче са бошчом већ као несвршени гимназијалац и из варошке средине. Слика је, у ствари,

ЖИВИ И ПУСТИ ДРУГОГ ДА ЖИВИ!

Милан
Вапа

То је било
животно гесло
Милана Вапе,
првог произвођача
хартије на Балкану,
који је за државу
учинио много, а она
за њега ништа, чак
га је и саплитала

требало да прикаже да је Вапа почео ни из чега, а Срби су бољив народ: за младих који у живот креће са десет голих прстију њима највише одговара слика „босоног сирочета“.

Милан Вапа дошао је у Београд као петнаестогодишњак. Био је омален, мршав, жутињав. Две године је учио словослагачки занат, у то време веома цењен. Затим је постао радник с платом од осам динара недељно. Ни мало ни много. Међутим, у Пешти је могло да се научи много више о штампарском послу. Уместо тог посла одабрао је књиговезачки. Ни то није био рђав избор. Пет година учио је у Пешти књиговезачки занат, а када га је испекао, ето њега назад у Београд. Запослио се у Државној штампарији као шеф књиговезачког одељења. Ту је остао три године, до 1905.

Касније је говорио: „Када се све сабере, биле су то драгоцене године. Очима сам крао занат, а за сиромашна и комарац је музика!“

Ипак, Вапа је тежио врху, а с послом у Државној штампарији не би далеко догурао. У међувремену је измислио такозвану механичку таблицу за множење. Сада је већ нешто имао у руци. Удружио се са Глишом Андрејевићем, бакалином са Варош-капије, и са њим отворио радионицу за производњу таблица. Радионица је била смештена у кући Радивоја Челебоновића у Улици Вука Караџића, а онда је пресељена у Распопову кућу на Косанчићевом венцу.

Лепу је пару зарадио Вапа на таблицама, али ни то није било оно право. После непуне две године разишао се са Глишом и те 1907. основао фабрику за производњу хартије. У почетку је радио у некој трошној кући, а затим је купио у близини Распопову кућу, прелепу зграду на Косанчићевом венцу. Своју фа-

Фабрика хартије коју је Вапа подигао а после рата купио „Југошпед“ за око 40 милијарди динара

брику за производњу хартије уписао је, или како се тада говорило – протоколисао код Београдског трговачког суда 31. децембра 1907. године под бројем 27199. Била је то не само прва српска не-го и прва фабрика за производњу хартије на Балкану!

Наравно, Вапа је увезао машине из Немачке, али су му те исте машине и сву опрему однели Аустријанци када су у Првом светском рату ушли у Београд. Практично, оставили су само голе зидове! Милан Вапа није их дочекао, самим тим ни видео како му развлаче муку и зној. Напустио је Србију и са

јалце. Аустријанци нису хтели да му врате заплењене машине, а држава да му да дозволу за подизање нове, веће и савремене фабрике за производњу хартије. Научен да ради, он се писмом обраћа министру просвете Андри Ђорђевићу и моли га да га прими на рад у Државну штампарију да „доведе у ред ту ашчину у којој влада хаос“! Министар му је изашао у сусрет, али Вапа је вапио за фабриком хартије.

Најзад, 1921. Милан Вапа добио је од државе дозволу да подигне фабрику хартије на путу Београд–Топчидер, данас Улица Војводе Миши-

и „протоколисана“. Две године Вапа је трпео да Управа државних монопола живи паразитски на његов рачун, а онда је повео судски спор који се вукао читавих 18 месеци. Док је спор трајао, фабрика није радила због чега је Вапа претрпео огромну штету. Тек када је пристао на поравнање са Управом државних монопола, да јој исплати 10 милиона динара, Вапа је враћена фабрика и она је наставила рад у априлу 1928. Међутим, држава га и касније није остављала на миру. Стварала му је невоље на разне начине, отимала новац кроз порез и друге

Меморандум са сликом индустријских погона. У средини, на кров се излазило степеницама и ту је имао приступ само Вапа где је сати-ма седео, посматрао Београд и размишљао

капиталом се склонио у Швајцарску из које се вратио по завршетку рата.

Насилни ортаци

Ни у Швајцарској Вапа није могао да мирује. И тамо је подигао двоспратну фабричку зграду на којој је великим изливеним словима писало: „Живи и пусти другог да живи!“

Вративши се у земљу са сопственим и новцем који је добио од продаје фабрике у Швајцарској, Вапа је већ могао да се сврста у индустри-

ја, али никако да буде њен искључиви власник. Вапа је морао да обезбеди капитал за градњу фабрике, да реши питање машина, кранова и целе машинске опреме, да обезбеди архитекте и на крају и стручну радну снагу. Држава пак једноставно је ушла у „ортаклук“ са 20 милиона динара преко Управе државних монопола.

Камен темељац за нову фабрику положен је 30. септембра 1921. а радови су завршени 1924. када је фирма

оправдане и неоправдане дажбине, ометала га у превозу робе... Најтеже га је погађало што је држава увозила хартију уз малу царину иако је он производио савим довољно хартије али, нажалост, уз велике трошкове!

Није пала бомба

Застанемо са нашом причом о Милану Вапи и вратимо се Распоповој кући на Косанчићевом венцу где се налазила прва Вапина фабри-

ка хартије а која је иначе позната као зграда Народне библиотеке која је страдала у немачком бомбардовању 6. априла 1941. Слика те зграде до сада је много пута објављивана разним поводомима, па је знана готово свим Београђанима.

Распопову кућу Милан Вапа је продао 1921. држави за потребе Народне библиотеке. Тражио је и добио три милиона динара. У згради се налазило непроцењиво српско благо, примерци докумената и старе књиге, око 1.300 ћирилских рукописа... Како је потекла, тако је остала прича да је зграда страдала од директног поготка авионске бомбе. Остало је, међутим, сведочење неких људи да то није тачно. Истина је другачија. Наиме, када је почело бомбардовање и у граду настао хаос, један нациста који је становао у згради преко пута бацио је ручну бомбу кроз прозор библиотеке. Дошло је до незнатног оштећења, али и до малог пожара. Ватра је тињала дан или два али нико из суседства није приметио, људи су гледали да спасу живу главу. Онда је букнуо пожар, било је касно за гашење и зграда се претворила у буктињу!

Од зграде су остали голи зидови, а када су Немци током 1942. рашчишћавали рушевине, костур зграде Народне библиотеке савијен је са земљом.

Колико је прича истинита, тешко је рећи, али чули смо је од угледних људи који се баве управо тим делом наше баштине.

Вапа је приличну суму зарадио (у време када се краће или дуже време није бавио производњом хартије) трговачким пословима. Напросто, он никада није имао мира, увек је нешто радио.

Када је Вапа судском одлуком и новчаним поравнањем враћена фабрика у Војводе Мишића 10, а која је званично носила назив Фабрика хартија Милана Вапе – производне хале су прокишњавале, машине су биле зарђале, каса празна, пратећи објекти у рушевном стању...

Вапа је био очајан, али се није предавао. Уортачио се са већим бројем богатих људи, сакупљен је новац, све је доведено у првобитно стање, фабрика је чак и проширена и фирма је поново постала акционарско друштво.

Нађена су два документа о пројектантима фабрике.

 По документу из 1921. као архитекта се помиње Немац Карл Ханиш, док је на плану из 1929. као архитекта потписан Рус Владимир Билискин. За Билискина се зна да је био Вапин одани сарадник.

Само један стан

Фабрика хартије Милана Вапе била је за своје време индустријско чудо. Налазила се поред железничке пруге, око километар удаљена од железничке станице а 500 метара од Саве на простору од осам хиљада квадратних метара, од чега је на користан простор хала и других зграда отпадало 3.600 квадратних метара. Фабрика је имала свој железнички узани колосек и кеј за пристајање бродова и шлепова, а све за утовар и истовар робе и сировина.

Фабрика је имала сопствену водоводну станицу за филтрирање савске воде капацитета 12 милиона литара за 24 сата! Имала је и сопствену локомотиву и вагоне. Запошљавала је око 300 радника у две смене.

Сам Вапа каже да је у земљиште, зграде, машинска постројења и остала добра уложено око 42,5 милиона динара!

Невероватно, али у згради је постојао само један стан — за техничког директора!

После завршетка Првог светског рата Вапа је купио кућу Данила Гутеше у Крунској, данас Улици пролетерских бригада, где је живео са другом женом, својом бившом чиновницом чије је девојачко име било Марија Либек, а покрштено Милица Вапа. Она је и била председник Управног одбора после Вапине смрти.

Милан Вапа је неколико година пред Други светски рат почео да се бави политиком, али безуспешно.

Рат није дочекао, умро је 1939. За његовог наследника оглашена је Милица Вапа.

За време рата Вапина фабрика је радила повремено и не пуном снагом. Бомбардовањем 1944. прилично је оштећена. После Другог светског рата је конфискована, поправљена и у њој је наставила рад Београдска индустрија папира и амбалаже „Авала“. Садашњи власник је „Југошпед“. Некадашње Вапине машине пребачене су на Аду Хују и ту им се губи траг. Имале су изузетну музејску вредност.

Миленко Тодоровић

ПРЕЖИВЕЛИ

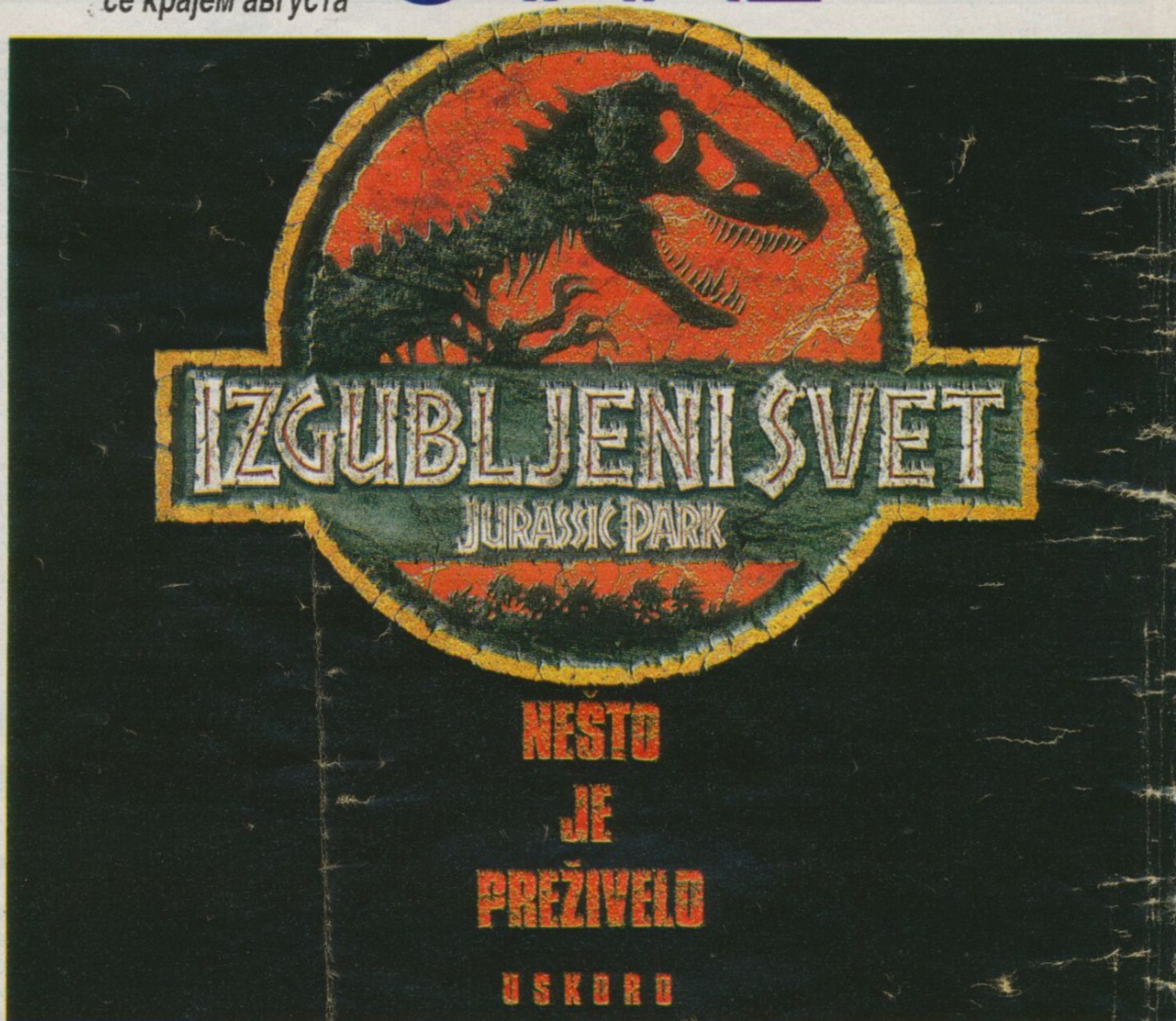
Диносауруси поново корачају Земљом. Овог пута са осамљеног острва стижу међу људе и праве хаос. Детаљи приче чувају се у тајности до светске премијере. Наставак „Парк из доба јуре“ зове се „Изгубљени свет“, а у нашим биоскопима појавиће се крајем августа

ИЗ

НАСТАВАК ЧУВЕНОГ СПИЛБЕРГОВОГ ФИЛМА

ДОБА

ЈУРЕ

Пре три године филм „Парк из доба јуре“ освојио је свет и донео рекордну зараду од готово милијарду долара. Поставио је и неке друге рекорде што се зараде тиче, а приде је добио и два „Оскара“ — за нарочите ефекте и монтажу звучних ефеката.

За оне заборавније: реч је о делу које је режирао славни Стивен Спилберг и које нас је водило у свет маште. На удаљеном тропском острву научник покушава да направи праисторијски парк у коме би најзанимљивији били диносауруси. Он их „оживљава“ раз-

множавајући преживеле ћелије тих бића изумрлих пре много милиона година. Међутим, експеримент пропада, диносауруси се отимају контроли, преживели се укрцавају у авион и беже са острва...

Крај тог филма био је као створен за наставак приче,

то су сви знали. Наставак је сада спреман за поход на биоскопске благајне. Сниман је у тајности, поједино-сти се нагађају, а оно што се сигурно зна јесте да ће код нас бити приказан 28. августа премијерно (увозник је „Ванс“).

Обавијен тајном

Причу за нови филм који се зове „Изгубљени свет“ написао је Мајкл Крајтон, баш као и оригинал „Парк из доба јуре“. Доктор Крајтон је аутор двадесетак романа, пуних акције, напетости и обрта. Док је био студент медицине, Крајтон је писао приче попут оних о Џејмсу Бонду, али их је објављивао под псеудонимом јер је било необично да млади (будући) доктор пише крими приче. Писао је под именом Џон Ланг и Џефри Хадсон. Тек пошто су две његове књиге постале хитови, одлучио је да се потпуно посвети писању. Читаоце је хтео истовремено да забави и поучи, но, његови романи понекад су били тема жестоких расправа. Рецимо: дело „Излазеће сунце“ (у истоименом филму играју Шон Конери и Весли Снајпс) бави се убиством и мафијом, али показује како се Јапанци заправо увлаче у америчко друштво и неприметно га освајају. Књигу и филм бојкотовале су десетине хиљада Американаца јапанског порекла.

Крајтон је одмалена био задивљен диносаурусима, али на идеју да напише роман о њима дошао је тек када је куповао играчке, пластичне животињце са ликовима диносауруса, за своју кћерку. Све остало је добро познато.

После „Парка из доба јуре“ стиже нам „Изгубљени свет“. Књига је објављена крајем 1995. године с поднасловом „Нешто је преживело“. Та реченица је и главни слоган у рекламној кампањи за „Изгубљени свет“ у коме се радња дешава шест година по завршетку догађаја из првог филма.

Пошто холивудски студио „Универзал“ и Стивен Спилберг тако добро крију све податке о будућем филмском хиту, о садржају „Изгубљеног света“ постоји неколико незваничних верзија. Готово све кажу да се филм прилично разликује од књиге и да овог пута ди-

носауруси освајају Америку.

Најзаслужнији за откривање неких појединости о „Изгубљеном свету“ су заљубљеници у Спилбергове филмске маштарије који иду толико далеко да покушавају да уђу у студио док се филм снима или долазе на лице места непосредно пошто екипа заврши посао. Ту су и изјаве сведока са места где се снимало на отвореном. Парче по парче, и мозаик се саставља...

Калифорнији прети опасност

Снимање је почело 3. септембра, а завршило се 15. децембра прошле године, шест дана пре предвиђеног рока. Продуценти се надају да ће светску претпремијеру имати на овогодишњем фестивалу у Кану.

Роман Мајкла Крајтона двојица сценариста покушали су да прилагоде за филм, али нису успели. То је урадио Дејвид Кеп за милион и по долара (он је то учинио и за „Парк из доба јуре“). Прича се да је у „Изгубљеном свету“ главни лик ловац који жели да набави диносаурусе како би их ловио из забаве, покушава да их допреми кући, али они беже и Калифорнији прети опасност...

Дејвид Кеп каже да је покушао да направи нешто другачије, са новим ликовима и другачијим догађајима.

— У овом филму имамо специјалне ефекте који су савршенији него у првом делу, што обећава и више узбуђења. „Изгубљени свет“ биће можда мало мрачнији него што људи очекују, страшнији је од оригинала, има више хорора у њему.

„Изгубљени свет“ снимао се на више места у свету: у „Универзаловим“ студијима број 23 и 24 у Холивуду, затим у северној Калифорнији, што такође наводи на закључак да се бар део приче дешава у Америци. Очевици кажу да су се ту снимале сцене у којима аутобус удара у нешто — вероватно у диносауруса који ће касније, уз помоћ компјутера, бити придодат. И најзад, сцене у џунгли снимане су на Новом Зеланду. Спилберг заиста није могао да изабере скровитије место да побегне од новинара и знатижељника.

Праву причу сазнаћемо тек када се филм прикаже

код нас. За сада знамо већину глумаца и ликова које они играју. Џеф Голдблум поново тумачи археолога Јана Малколма, али ту више није његова лепа сарадница коју је играла Лора Дерн. Сада је ту докторка Сара Хардинг (црвенокоса Џулијана Мур — „Атентато-

ри“, „Девет месеци“). Грабежљивог бизнисмена играће Пит Стормар („Фарго“), Пит Постлетвајт („У име оца“) тумачиће лик фотографа, док ће се Ричард Атенбороу као доктор Хамонд појавити само на почетку и на крају филма.

С. Јокановић

● Шта се кува у светским лабораторијама ●

ДАЈТЕ ЗВЕЗДИ СВОЈЕ ИМЕ!

Људска лаковерност нема граница баш као ни машта оних који играју на ту карту. Најсвежији пример: фирма International Star Registry из Сједињених Америчких Држава, која има своје филијале и у Европи – између осталих и у Француској – нуди својим клијентима да по цени од 499 F „крсте звезду“ својим именом а заузврат им даје „званични сертификат... са тачним телескопским координатама“.

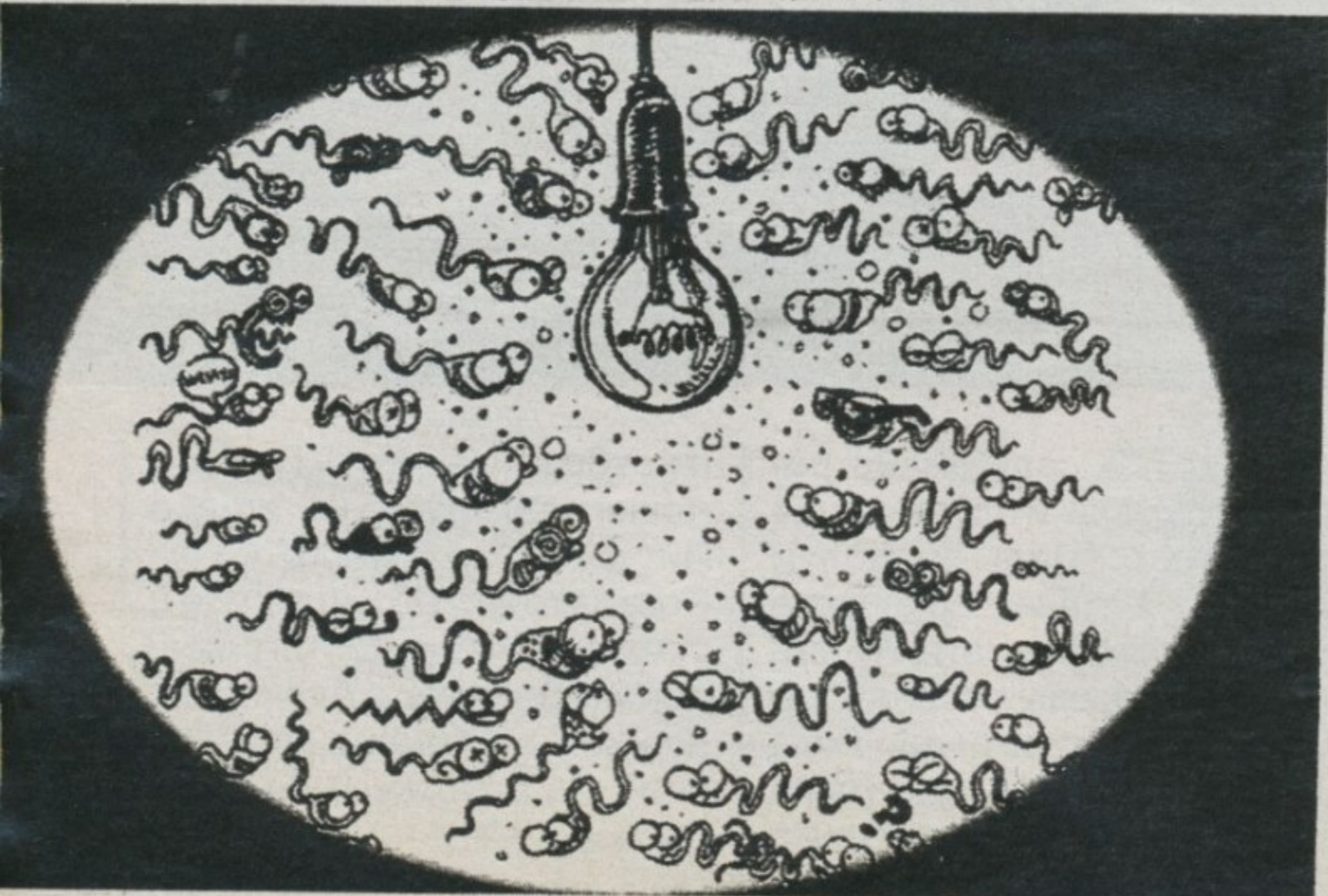
Ако се таква фирма појави код нас и крене да вам нуди звезде, чувајте се! Само Међународно астрономско друштво, које обухвата 58 земаља, има званично право да даје имена или бројевима обележава звезде. По законима овог друштва, Star Registry може да продаје само – маглу.

ОДВОЈИТИ Х О Д У

У Сједињеним Америчким Државама измишљена је нова технологија одвајања сперматозоида с хромозомом Х (будуће женско дете) од хромозома Y (будући дечакић). Принцип: кад се сперматозоиди поставе испод обојене флуоресцентне светлости која „препознаје“ ДНК, они са хромозомом Х упијају више флуоресцентних зрака од оних са Y

зато што садрже три одсто више генетских особина.

Једини недостатак: ова техника, тако корисна да се избегну неке наследне болести везане за пол (хемофилија на пример, од које оболевају само мушка деца, а преносилац болести је мајка), може бити злоупотребљена за избор пола детета у чему, из непознатих разлога, и даље воде мушкарци, што би, у крајњој линији, могло довести до неравнотеже мушко – женских снага у свету, што није баш пожељно. Ни корисно. Ни претерано занимљиво.

ВАКЦИНА ИЗ БАНАНЕ!

Недавно су научници Шкотског научноистраживачког института за житарице измислили нов начин производње беланчевине намењене добијању вакцина. Овај метод омогућава да се из биљака, по веома ниској цени, добију фармацеутске беланчевине. Кад се у њих генетички уведу вируси, биљка реагује производећи беланчевине на површини заразних честица. После тога довољно је само покупити их да би се

од њих направила вакцина.

За сада се Институт у Шкотској усредсредео на добијање неких беланчевина до којих се досад долазило помоћу ферментације која је веома скупа.

Ових дана, међутим, научни свет обавештен је да су биотехнолози Института за истраживање биљака с Универзитета Корнел (САД), случајно или захваљујући научној шпијунажи, успели да из банане синтетички добију беланчевину, и то из опне вируса хепатита Б да би га затим претворили у успешну вакцину. Предност: са само 10 хектара плантажа банана, обећавају Американци, моћи ће да се вакцинишу сви мали Мексиканци, млађи од пет година.

Илустровао: Душан Павлић

ОЗОН ИЗ ЗАПАЉЕНЕ ШИКАРЕ!

Нови међународни програм под именом „Експрес“ бави се хемијом тропске атмосфере а започет је у централној Африци. Воде га три угледна института за истраживање из САД, Француске и Италије. Најзанимљивије у овом програму јесте идеја да пожари афричких савана, тако чести, могу бити

извор знатних залиха озона у тропосфери. Да би измерили количину ових струја и направили моделе њиховог распрострања, научници користе извиђачки авион „арат“ и кулу – опремљену инструментима – високу 60 метара.

И то су... то су...

ЈЕРИХОНСКЕ ТРУБЕ

Према легенди, био је то први град који су Јевреји освојили по доласку у Палестину. Добро утврђен и жестоко брањен, Јерихон није могао лако да се освоји. Посаветован од Бога, јеврејски вођа, најстарији свештеник Јошуа, наредио је да целокупна војска мора током шест дана опсаде по једанпут обићи око бедема Јерихона ступајући иза заветног ковчега. А испред заветног ковчега, наредио је, ступаће седам свештеника који ће снажно дувати у трубе од овнујских рогова.

Седми дан биће пресудан. Зидине града тада ће седам пута морати да обиђе и народ. Када се седми пут буде обилазило око Јерихона, народ има да виче колико га грло носи, свештеници да трубе, а ту је био и заветни ковчег као видљиви знак Божије присутности и помоћи. Било је важно заузети Јерихон јер је све у њему, говорио је Јошуа, посвећено јеврејском Богу.

Веровало се да се у заветном ковчегу налазе две камене плоче на којима је исписан уговор Бога и одабраног народа, Јевреја, мерица мане и дренов штап. Ковчег је израђен према упутству које је Мојсију дао Бог – био је од дрвета акације обложеног златом, а на поклопцу су биле две златне статуе анђела који чувају Богу посвећене ствари. При дну је заветни ковчег имао шарке у које су могли да се удену јаки штапови како би се лакше носио. Мојсију су дате и димензије заветног ковчега: један метар дугачак, 70 центиметара дубок и исто толико широк.

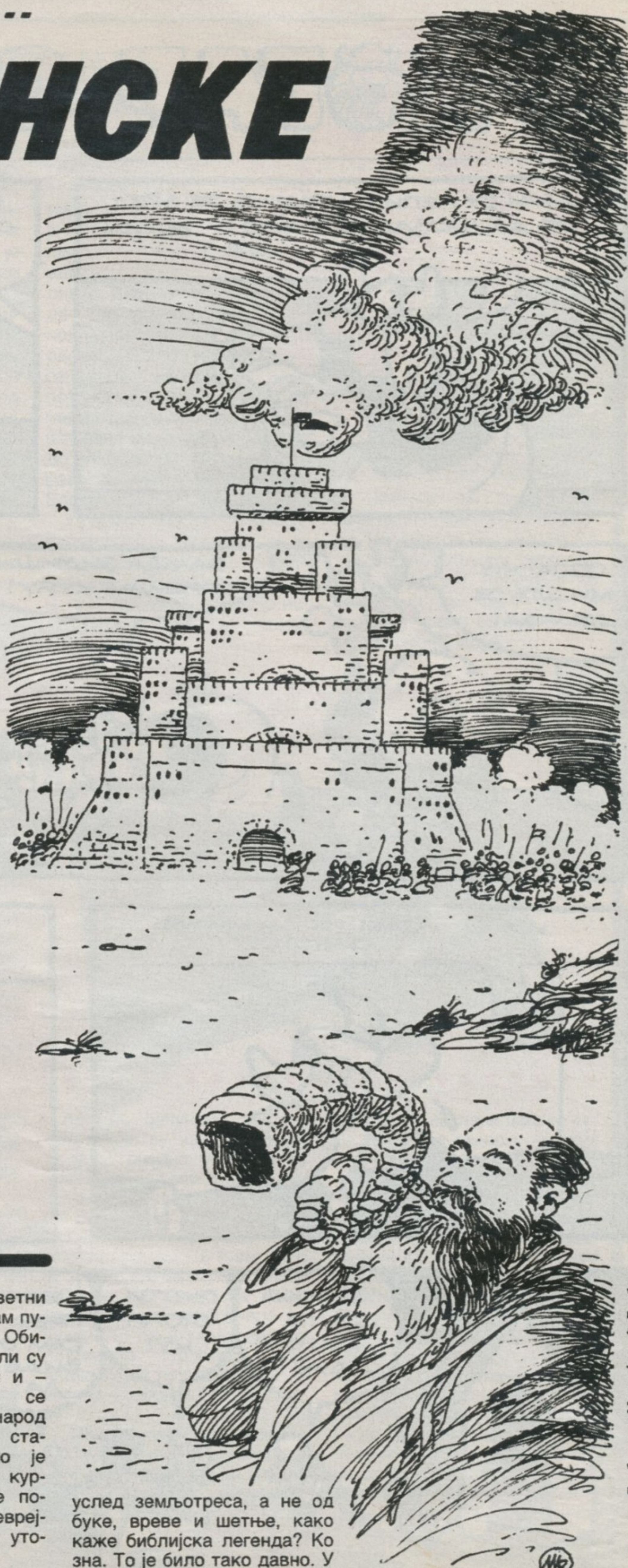
Када би јеврејски народ некуд ишао, свештеници су заветни ковчег носили у средини колоне. Облак, који је означавао присутност Бога, кретао се испред колоне показујући јој пут. Непосредно испред ковчега ишао је Јудин, а иза ковчега Ефраимов род, са задатком да, у случају опасности, штите заветни ковчег.

Седмог дана освајања Јерихона – облак, народ, војс-

Јерихон је град у долини Јордана, приближно на месту где ова река утиче у Мртво море. Археолошке ископине показале су да је у Јерихону постојала једна од најстаријих цивилизација на свету, стара више од 7.000 година

ка, свештеници и заветни ковчег – обишли су седам пута градске зидине. Обилазећи седми пут, викали су из свег гласа, трубили и – градске зидине су се срушиле. Изабрани народ упао је у Јерихон, становништво града било је одмах побијено, осим куртизане Рахеле и њене породице будући да је јеврејским уходама пружио уточиште.

Да ли су се, како неки мисле, зидине Јерихона срушиле

услед земљотреса, а не од буке, вреве и шетње, како каже библијска легенда? Ко зна. То је било тако давно. У једном ишчезлом свету...

Н. К.

Илустровао: Љубомир Милојевић Љубац

DIK
BROWNE

ХОГАР СТРАШНИ

ДАН СУ ЛЕПИ И КРАЈЊЕ ЈЕ ВРЕ-
МЕ ДА НАЈЗАД ДЕТАЉНО ОЧИСТИМ
КУКУ!

ХЕЛГА,
СТИГАО
САМ!

ОБРИШИ НОГЕ, ДРАГИ!

ОБЈАСНИ
МИ ШТА СЕ
ДЕШАВА!

БАЈАДА ВИДИШ...
СПРЕМАМ КУКУ!

А ЗАШТО СУ СВЕ СТВА-
РИ У ДВОРИ-
ШТУ?

ИЗНЕЛА САМ ИХ ДА МИ НЕ
СМЕТАЈУ!

ХМ... АКО НЕ ПОЖУРИШ, НЕЋЕ-
МО ИМАТИ ШТА ДА УНЕСЕ-
МО!

ЗАШТО?!

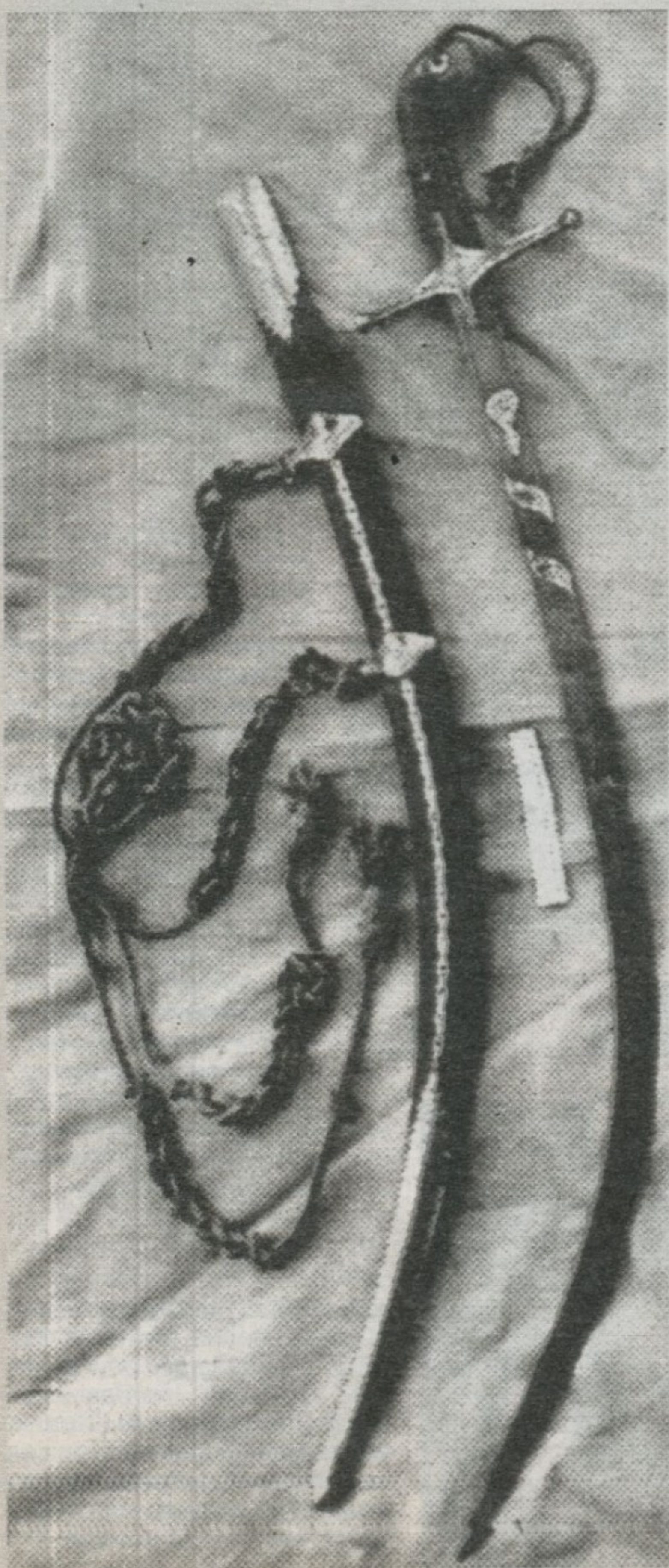

Ко је начинио сабљу Мехмед Алије

ДИМИСКИЈА

Група научника са Факултета хемијских наука Универзитета Алкала де Енарес у Шпанији, открила је сабљу која је припадала султану Мехмеду Алији израђену од чувеног челика из Дамаска давне 1465. године.

Богато украшена сабља дуго је лежала у Арапској сали Војног музеја у Мадриду. Према подацима, припала је Мехмеду Алији

(1769–1848), египатском државнику који се борио против Наполеонових трупа 1799–1801. године. О археолошким вредностима овог оружја није се ништа знало.

Вековима је сабља димискија, како је зову у нашим народним песмама, била најцењенија међу владарима, ратницима и војницима и на Западу и на Истоку. Израда њеног челичног сечива била је једна од најстроже чуваних тајни у историји човечанства – знали су је само припадници ислама и она ни до данас није откривена. Постоје, додуше, многе европске и турске сабље и мачеви, као и друго хладно оружје, изузетних особина, али оне су само подражавање сјајног оригинала из Дамаска. Иако на први поглед изгледају исто, не поседују, пре свега, невероватну чврстину и отпорност материјала.

Ових дана у Мадриду су приведена крају проучавања и обнова Мехмед Алијине димискије. Сабља искована од правог челика из

Дамаска и на чијем сечиву може да се прочита датум израде, има разне цитате из Курана исписане класичним арапским писмом. Балчак је од рога носорога, корице су од дрвета пресвученог зеленом чојом, а гвоздени ремени имају златне украсе. И сабља и корице, по мишљењу стручњака, непроцењиве су вредности. По лепоти и старости превазилазе све сличне експонате Метрополитен музеја у Њујорку.

До сада се веровало да је сабља дело Асада Алаја Исфахана, чувеног персијског занатлије који је направио на стотине сабљи и мачева. О њему се није знало ништа сем да је живео крајем 16. и почетком 17. века, што изгледа није тачно јер постоји оружје које носи име Асада Алаја израђивано током четири и по века. Шпански научници сматрају зато да овај потпис не припада једном занатлији, већ радионици оружја, а сабља Мехмед Алије вероватно је једна од најстаријих израђена у радионици Исфахан. ВЕМ

МА ШТА КАЖЕШ

МАРГАРЕТ И СЕДАМ ПАТУЉАКА

Немачки историчар Екхард Сандер тврди да прича о Снежани није измишљена. Открио је, каже, да је у 16. веку живела млада и лепа грофица по имену Маргарета фон Валдек чији су родитељи поседовали руднике у којима су радила деца (патуљци из бајке?). Била је заљубљена у будућег шпанског краља Филипа Другог и отрована на исти начин као и Снежана. ●

КАО НА ФИЛМУ

Да би зауставио опасног криминалца који је покушао да побегне кријући се међу пролазницима, полицајац из Флориде Дени Паркер му је, с пиштољем у руци, наредио да стане и да се преда.

Овај је послушао наредбу,

НИЈЕ ШАЛА

У Калифорнији се разматра предлог да се за шкрабање по зидовима и сличне „вандализме“ малолетници кажњавају батином – по туру! Посланик Мики Конрој дошао је на ову идеју после случаја једног младог Американца по имену Мајкл Феј који је у Сингапуру испребијао штапом зато што је на један паркирани аутомобил про-суо пуну канту боје.

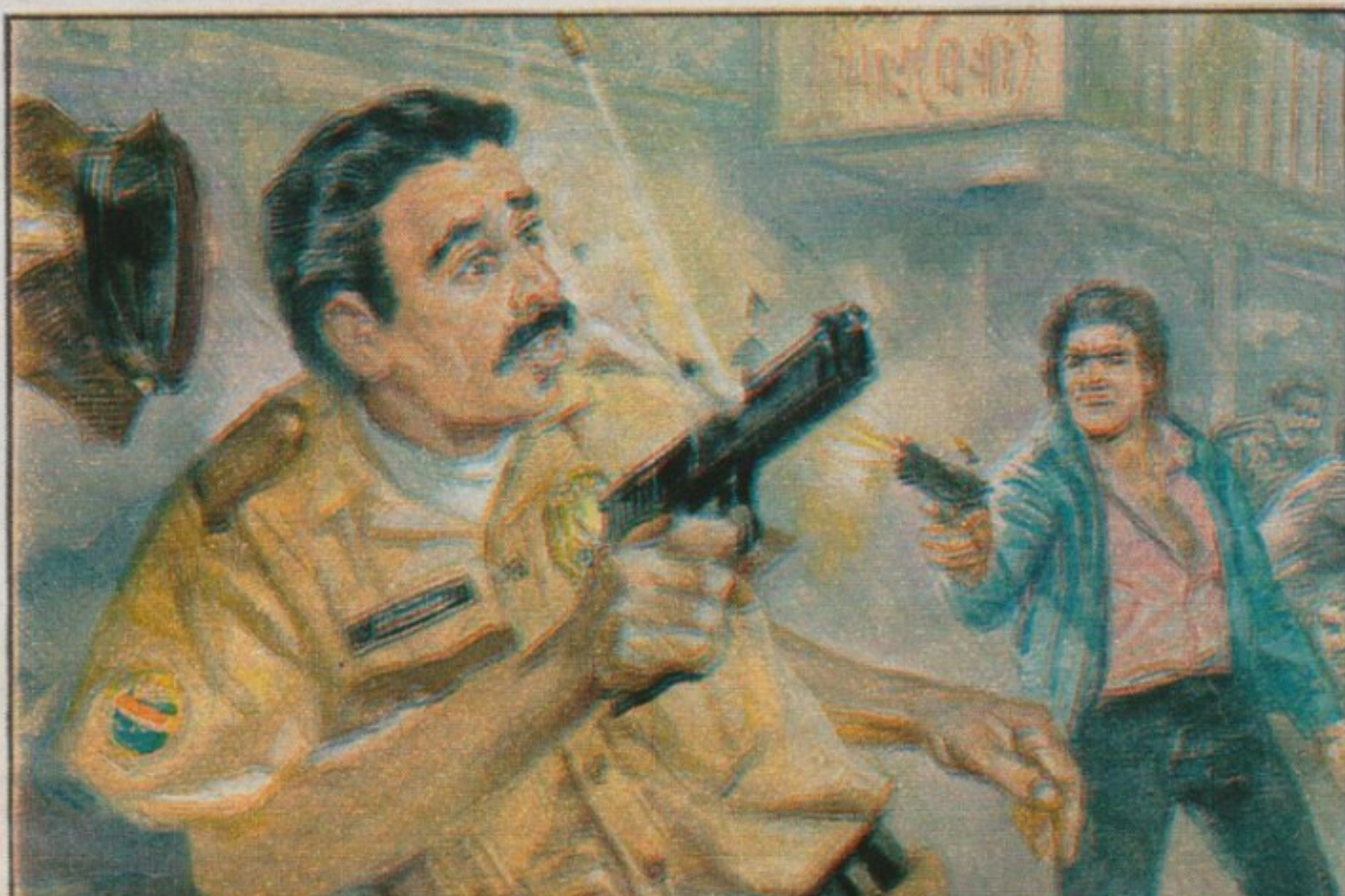
Посебна парламентарна комисија већ је усвојила предлог и врло је вероватно да ће тинејџери убудуће на овај начин плаћати своје несташлуке. Казну би, према одлуци суда, спроводили родитељи, а у случају да за то немају срца, заменио би их судски извршитељ. ●

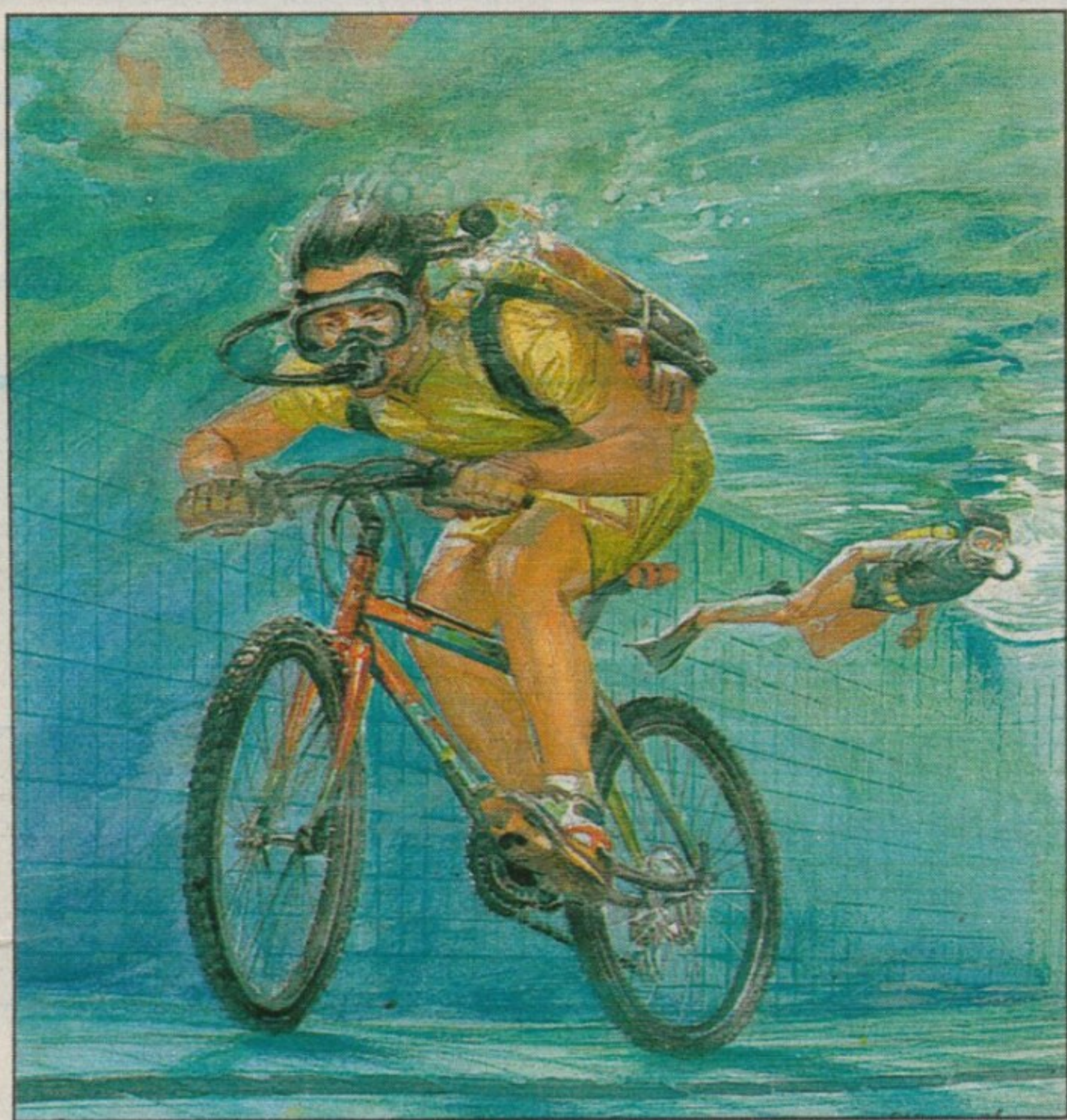
ТАЈ ЛУДИ (ПОСЛОВНИ) СВЕТ

Стрес, несаница, напети живци: нимало лак живот менаџера из Волстрита. Немају времена за психијатра ни онда кад им је неопходан. То, међутим, не значи да ови не мисле на њих.

Захваљујући једној посебно окупљеној екипи лекара психоаналитичара, пословни људи из Њујорка могу сада телефоном да наруче такозвани психо-бус у коме их, испружене на дивану, као у правој ординацији, подвргавају терапији тако да кући стижу чили и весели, али с подоста олакшаним буђеларом. ●

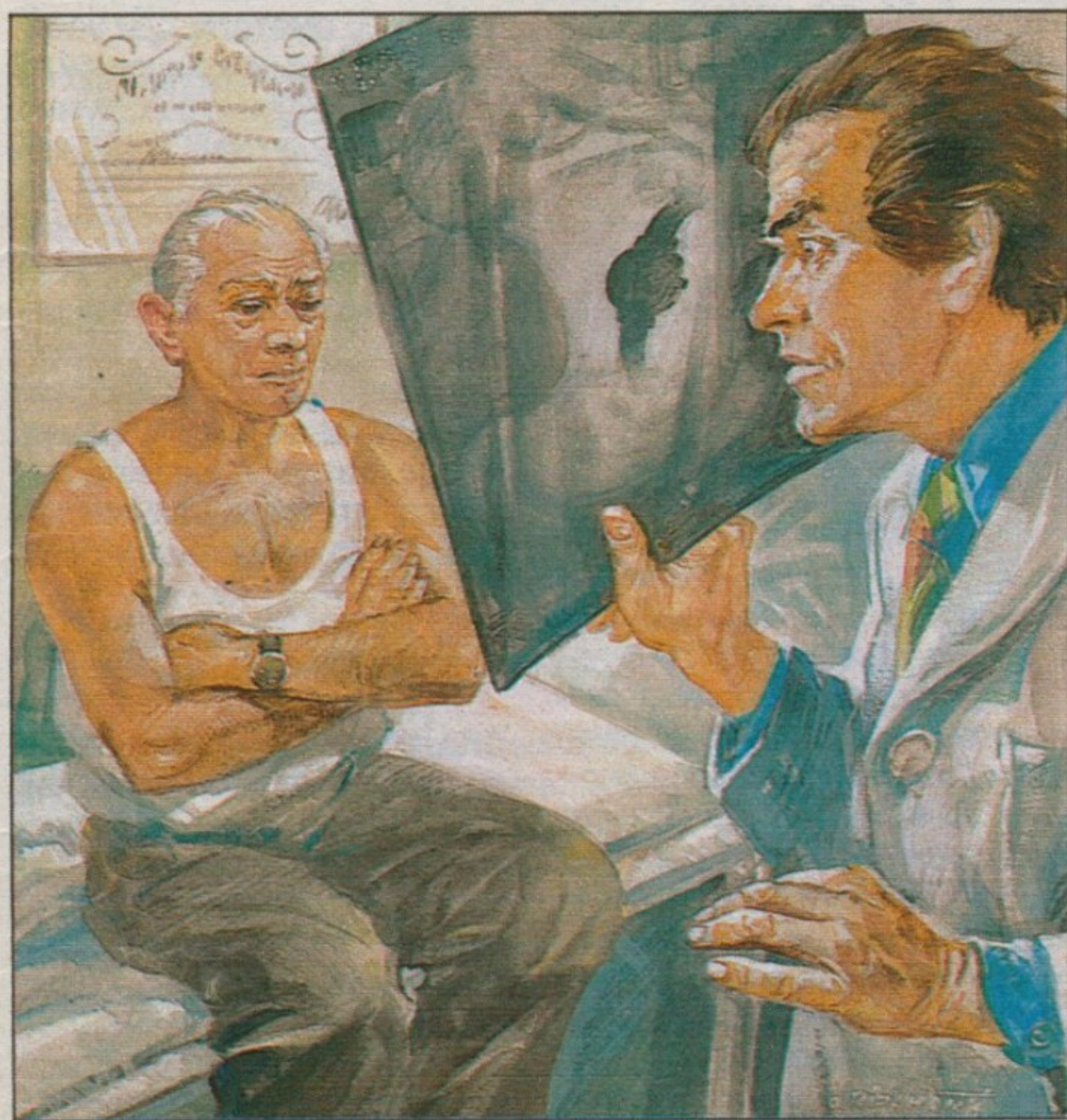

али је истог часа извукао пиштољ и опалио. Метак је промашио полицајца, али је пуким случајем погодио пиштољ у његовој руци! Комадићи метала који су прштали на све стране нанели су чувару реда неколико мањих повреда по лицу – и то је све. ●

МАШТА – NO LIMITS

С боцом за кисеоник на леђима и с каишем од олова, педесетогодишњи Италијан Виторио Иноченте је, под водом, на бициклу „mountainbike“ прешао стазу у дужини од једног километра – за 28 минута и 25 секунди – и постигао рекорд који ће ући у најновије издање „Гиниса“.

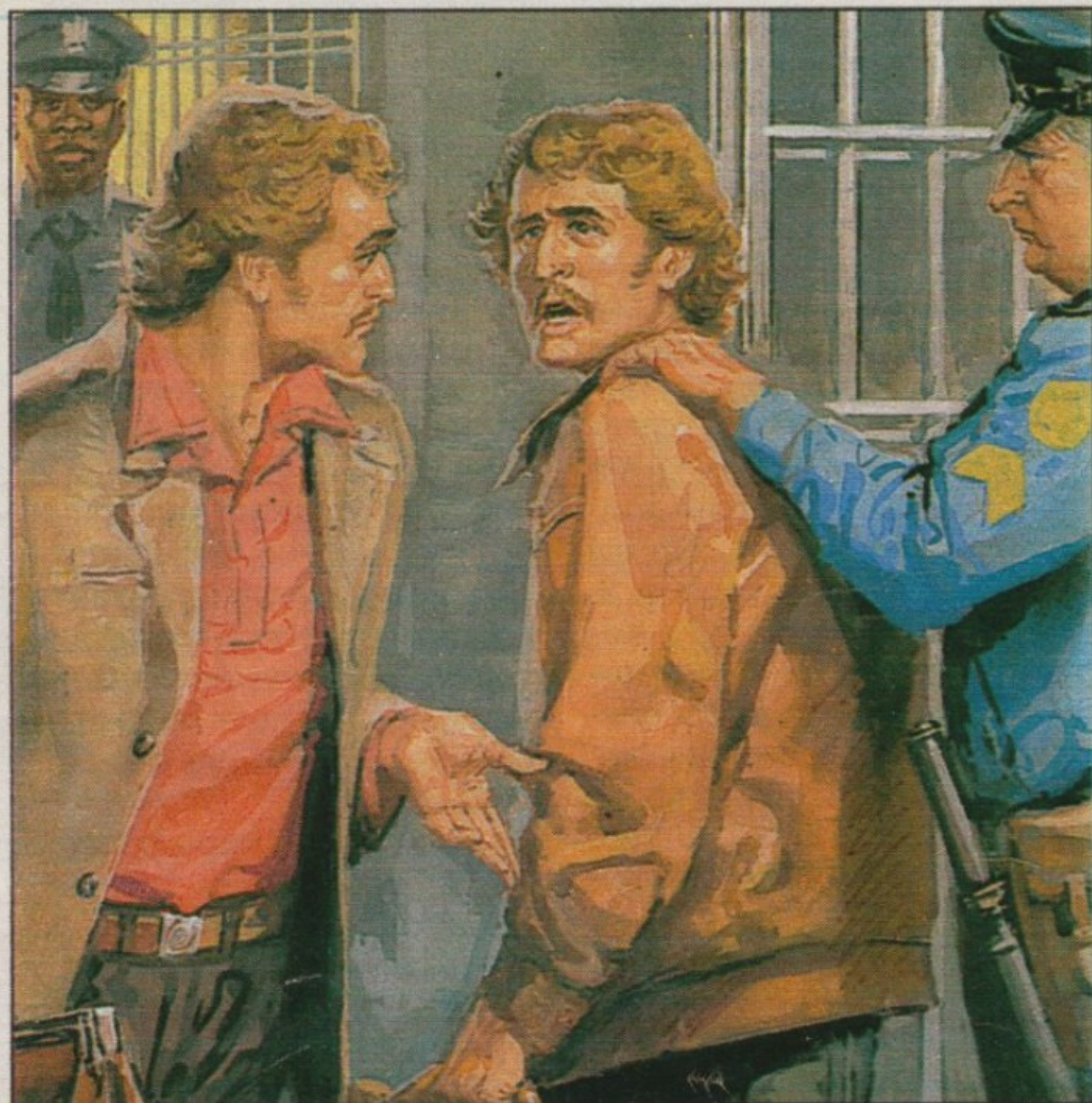
БАР ЗНАМО КОЛИКО ЈЕ САТИ!

Лекари болнице у месту Трикарико у Италији, где је шездесетогодишњи Доменико Латерца из Грасана био на испитивању због тегоба у желуцу и грудима, открили су, уз помоћ рендгенских снимака, да се у стомаку овог пацијента налази ручни сат.

Судећи по самом току догађаја, Доменико о томе није имао појма, што потврђује и његова изјава да се уопште не сећа да је тако нешто прогутао!?

НЕ МОЖЕ, БРАТЕ, ТАКО!

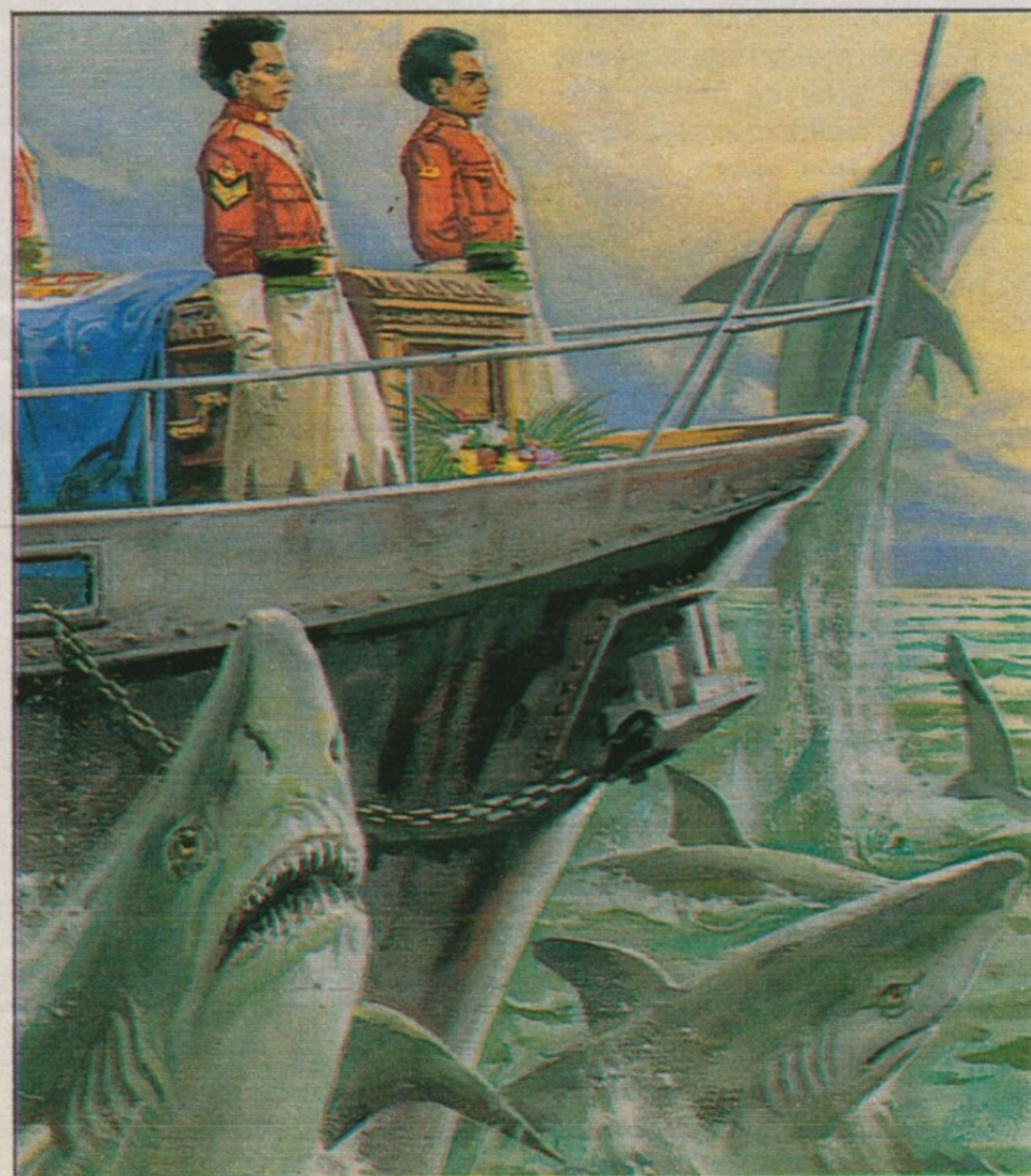
Судије из Лос Анђелеса откриле су, сасвим случајно, да је четрдесеттворогодишњи Доналд Андерсон признао, као своје, грехе свога брата близанца оптуженог за злостављање супруге. Откривено је, такође, да је уместо брата Роналда већ био у затвору и да је уместо њега шест месеци служио војни рок.

Д(Р)АКУВАКА И ЊЕГОВИ ИЗАСЛАНИЦИ

Док су посмртне остатке председника острва Фиџи Рату Сир Пенаја Цанилауа превозили бродом од главног града Суве, на острву Тавеуни, где је он рођен и где је одрастао, у погребној поворци нашло се и мноштво морских паса.

Према једној легенди, председник Цанилауа био је потомак бога с ликом ове животиње, кога острвљани зову Дакувака.

Јужно од Маракеша један једномоторни авион приближавао се планини Атласу. На пилотском месту спортске летелице са четири седишта налазио се Андре Крепи, висок и снажан двадесетдеветогодишњак који је иза себе имао једанаест година летачког искуства. Био је 22. август 1969. године.

Авион је био Крепијев понос, доказ његовог успеха у животу и пословима. Без ичије помоћи, само својим радом, од уличног продавца свега и свачега постао је најпре угледан трговац а затим и власник једне рекламне агенције која је запошљавала 56 намештеника. Поред Крепија у авиону седела је његова прелепа супруга Катлин, наставница гимнастике, с којом је управо прославио прву годишњицу брака.

Крепи је летео на висини од 3.700 метара. Да би прелетео високи планински ланац, требало је да се испне на 4.300 метара. Повукао је управљачку палицу, али летелица није кренула навише а затим је и мотор почео да кашља.

Крепи није извео ни све припремне радње потребне за принудно слетање а авион је већ уз загушни тресак ударио у стење. Крепи је, избачен са пилотског седишта, одлетео пет метара изван авиона. Кожа на глави висила му је у каишевима, а грудни кош тешко озлеђен од притиска управљачке палице. Кичма му је била тешко повређена и од кукова наниже био је потпуно паралисан. Његова жена лежала је крај њега, такође озлеђене кичме, али могла је да мало покреће ноге.

Само је марокански водич, који је седео на једном од два задња седишта, остао неповређен. Успео је да се извуче из олупине да би после седмочасовног пешачења стигао до једне мароканске војне постаје из које је одмах кренула спасилачка екипа од 20 људи. Пошто су носила са унесређенима војници подигли на мазге, почело је тешко спуштање низ планину. Тек тридесет часова после несреће рањеници су хеликоптером пребачени у Маракеш, а одатле авионом за Француску. Андре и Катлин Крепи смештени су у болницу „Рејмон Поенкаре“. Када су се пробудили из наркозе, лекари су већ имали јасну слику о њиховом стању: Катлин се још могла надати да ће после

вишегодишњег лечења моћи да прохода. Њен супруг биће до краја живота прикован за инвалидска колица.

Упорна Катлин

За Андреа је ова дијагноза била страшнија од смртне пресуде. Током многих недеља које је провео у болници није било дана да није помислио на најгоре. Његова жена опорављала се прилично брзо, подстичући све више у њему храброст и жељу за животом. Мада су јој лекари казали да више неће моћи да се бави својим позивом, она је, чим су је отпустили из болнице – два месеца пре Андреа – са одушевљењем прихватила мучну терапију рехабилитације. И поред великих болова, по шест сати дневно изводила је прописане вежбе.

Подстакнут Катлинином упорношћу, и Андре је одлучио да уложи сву своју снагу да би бар мало ублажио последице несреће. Први корак му је био да се, и поред настојања лекара да га у болници задрже две године, већ после шест месеци вратио кући.

Нова невоља је искрсла чим је напустио болницу. Рекламна агенција је за време његовог одсуства назадовала и ускоро се потпуно угасила и он је, заједно са својом женом, морао да живи од више него скромне инвалидске помоћи. Мада се није још савим опоравила, Катлин је кренула да тражи посао и ускоро је нашла место саветника у једном удружењу гимнастичара. То је за Андреа био нов изазов и подстицај. Пошто је на свом аутомобилу све педале заменио ручним полугама, он се скоро свакодневно у својој инвалидској столици спуштао лифтом у гаражу, пребацивао у кола и одлазио на кратке вожње.

Једног јануарског дана 1971. године одвезао се чак до аеродрома Ле Миро удаљеног педесет километара од Париза. Када је видео како небом крстаре авиони, учинило му се да ће му срце препући. По сваку цену мораће поново да лети! Зажеleo је да буде први парализован човек који ће управљати авионом. Али, у очима својих пријатеља из аеро клуба могао је да прочита само сажаљење. Најзад му је један од њих рекао:

– Андре, мораш се поми-

АНДРЕ

С летењем је сад готово! – говорили су му пријатељи. Иако после авионске несреће парализован од струка наниже, пилот Андре Крепи није се одрекао висина

рити с тим да је са летењем готово!

Он, међутим, није ни помишљао да се одрекне летења. Напротив. Обратио се фирми „Легран“ која се бавила преправком моторних возила прилагођавајући их инвалидима. Требало је да на једном малом спортском авиону, који му је аеро-клуб из Мира унајмио на два месеца, све ножне команде преправи у ручне. Поред тога, уграђена је и гарнитура команди за учитеља летења и тако је добијен први школски авион на свету за особе парализоване испод струка.

Препрека до препреке

Инжењери Управе цивилног ваздухопловства сложили су се 24. фебруара, после стране провере, да авион испуњава све услове за лет и издали једномесечну техничку дозволу. Тек после тога Андре је, на свој ужас, дознао да је по међународним прописима парализованим особама управљање авионом – забрањено. Била су потребна још четири месеца да би добио посебну дозволу за свега десет часова лета како би се за то време испитале техничке особине уређаја за управљање као и његова телесна способност.

Нестрпљиви Андре Крепи није ни сачекао дозволу већ је у међувремену с једним учитељем летења, који је за њега имао много разумевања, извео низ пробних летова.

Када је званична дозвола стигла, Андре више није имао авион. Рок на који је летелица била унајмљена већ је протекао, а аеро-клуб је одмах уклонио ручне коман-

де које су сметале при уобичајеној обуци и које су биле постављене уместо ножних.

Андре је, очајан због неуспеха, одлучио да оснује аеро-клуб за инвалиде. Сву своју скромну уштеђевину уложио је у куповину једног прастарог авиона типа „пајпер“. Машина је била у жалосном стању и механичару Морену било је потребно више од два месеца да управљачке команде и мотор доведе у ред.

Знаш да имам троје деце

Када су Морен и Андре први пут полетели на свом „пајперу“, искрсла је нова невоља: пилот-инвалид осетио је ужасан страх. Али, Морен је помогао свом пријатељу да и то савлада. Пошто је извесно време управљао авионом са седишта инструктора, Морен је одвезао свој сигурносни појас, окренуо се леђима према командној палици и викнуо:

– Ако сад при слетању забрљаш, готови смо! Ти знаш да ја имам троје деце!

И поред лошег времена, Андре се спустио на аеродром по свим прописима.

Следећег дана Крепи је летео сам – без званичне дозволе. Три узлетања, три

СПАСАВА ЖИВОТЕ

туристичке сезоне сарађује са полицијским снагама које надзиру друмски саобраћај. Кини се сложио с предлогом и његова служба потпомогла је опремање првог авиона.

круга изнад аеродрома, три слетања. Сад је био сигуран да пилотира исто тако добро као и пре несреће.

Недостајала му је само летачка дозвола. Знајући да је неће лако добити, ако је уопште и добије, Крепи је одлучио да за штампу, радио и телевизију, приреди дотад невиђену представу: самостални лет парализованог човека.

Мада је његов приватни аеро-митинг био противзаконит, власти нису ништа предузеле против њега. Две седмице касније телевизија га је чак замолила да за једну популарну серију понови своју „представу“. После тога француска државна радиотелевизија прогласила је Андреа за најсрчанијег Француза године. Аеро-клуб физички хендикепираних преко ноћи је постао појам. Андре је чак успео да ратно ваздухопловство, коме је припа-

дао део аеродрома, њиховом удружењу уступи на шест месеци једну своју зграду за клупске просторије.

Када је стари „пајпер“ постао неупотребљив, Андре је од фирме „Аероспесијал“ унајмио један спортски авион са четири седишта који је механичар Морен преуредио у школски. Удружење је потом запослило једног учитеља летења који је викендом обучавао четворицу инвалида. Андре је најзад могао да се баци на учење и полагање испита после кога је и службено признат за професионалног летача. У року од свега једног сата добио је летачке дозволе прве и друге класе.

Штрајк глађу

Ипак, све препреке још нису биле савладане. Главна лекарска комисија цивилног

ваздухопловства није му издала уверење неопходно за самостално пилотирање, а и његови ученици, инвалиди, узалуд су чекали на дозволу за обуку. Уз све то, Министарство одбране затражило је да му се врате хангари и клупска зграда које је ратно ваздухопловство раније уступило Андреовом удружењу.

Андре Крепи тада се „укопао“ у клупској згради и започео штрајк глађу. После тринаест дана Министарство се умиловило и вратило хангаре и зграду. Скоро истовремено Андре је добио потребну лекарску дозволу а још двојица инвалида дозволу за обуку. И поред тога, упорни пилот још није био сасвим задовољан.

— Да би особе са телесним оштећењем могле да се осећају као потпуно равноправни чланови друштва у коме живе, морају добити и могућност да раде као професионални пилоти — понављао је без престанка.

Априла 1972. Андре је предложио Анрију Кинију, директору управе за сигурност на аутопутевима, да му омогући да за време главне

Средином августа Андре је од полиције у Нарбону добио први задатак: да две седмице по осам часова дневно патролира изнад прилазних путева за пиринејски прелаз Ле Пертис којима су се кретале стотине хиљада туриста.

Већ првог дана Андре је из свог авиона спазио кад су се два аутомобила сударила и одмах је дао знак за узбуну. Полиција и кола хитне помоћи стигли су на место несреће у најкраћем могућном року.

Спасени животи

Другом приликом Андре је приметио купача на гумену јастуку кога су таласи носили према отвореној пучини. Јавио је о томе путем радија и све док није стигла обалска полиција несрећника није испуштао из вида. Истог дана када је Андреу истицао пробни рад, у Надзорну службу стигао је извештај његовог претпостављеног да је на 289 километара путева над којима је пилот-инвалид патролирао брзина пружања помоћи била 30 одсто већа него кад су их надзирали само мотоциклисти. После тога Андре је упуслен за целу туристичку сезону.

Током лета 1973. Андре Крепи је са само два авиона и још једним пилотом инвалидом за 520 сати лета одао 11.700 разних извештаја с терена. Он је први обавестио о 43 саобраћајне несреће и пет шумских пожара. Касније је израчунато да су њих двојица, у просеку, сваког другог дана спасли по један људски живот.

Средином 1976. Андре Крепи објавио је књигу у којој је описао свој узбудљив пут од инвалидских колица до повратка у пилотску кабину. Његова животна прича улива од тада велику наду свима који су имали ту злу судбину да постану инвалиди.

К. В.

Илустровао Брана Јовановић

● Нај, нај из „Гинисове књиге рекорда“ за 1997. ●

НЕОДОЉИВА ЖЕЛ

БОЛЕСТИ И СМРТ

Најчешће болести

Такозвана периодонтална обољења као што је гингивитис (запаљење десни), на пример, најчешће су незаразне болести на свету.

Професор др Катарина О'Хенлан ослобађа последњу прираслицу на stomачном зиду пре него што ће највећи икад извађени тумор бити смештен на носила и сачуван за потомство

Од заразних најраспрострањеније су назеб и кијавица.

Најкобније болести

То су сида и беснило од којих нигде нема лека, па се редовно завршавају смрћу.

Од плућног облика куге, страшне бактеријске заразе, умро је свако ко се њоме заразио. Црна смрт, куга која је харала од 1347. до 1351. године, однела је четвртину становника Европе, а укупно 75 милиона људи широм света.

Најчешћи узрок смрти

У развијеним индустријализованим земљама узрок више од половине смрти јесу болести срца и крвних судова. Највише се умире од срчаног и можданог удара.

ОПЕРАЦИЈЕ

Најдужа операција

Хируршки захват у трајању од 96 сати без прекида извршен је од 4. до 8. фебруара 1951. године у Чикагу, савезна америчка држава Илиноис. Пацијент је била Гертруда Левановски која је пре те операције ци-

гледао 12.118.630 болесника и извршио 610.564 хируршка захвата.

Најстарији оперисани човек

Џејмсу Хенрију Брету Јуниору из Хјустона у Тексасу

компликација насталих одбацивањем туђег срца.

Срце, плућа, јетра

Прво троструко пресађивање органа на свету обављено је 17. децембра 1986.

Оболели од Минхаузеновог

било је 111 година и 105 дана када му је 7. новембра 1960. успешно оперисан кук. Од прелома кука се, иначе, умире и у много млађим годинама.

ПРЕСАЂИВАЊА

Прво туђе срце

Прво пресађивање срца у свету извршено је 3. децембра 1967. од 1 до 6 ујутру у болници „Гроуте Шур“ у Кејптауну у Јужноафричкој Републици. Ново срце добио је педесетпетогодишњи Луис Вашкански од тек погинуле двадесетпетогодишње Дениз Ен Дарвал. Вашкански је с новим срцем живео 18 дана а операција је донела светску славу професору доктору Кристијану Барнард-у коме је помагало 30 колега.

Најдуже с туђим срцем

Светски рекордер у дужини живота с туђим срцем је Дирк ван Зил из Кејптауна у Јужноафричкој Републици. Он је, са срцем пресађеним у болници „Гроуте Шур“ у Кејптауну 10. маја 1971. живео 23 године и 57 дана.

Најмлађи с туђим срцем

Оливији Мејз из Марфија, америчка држава Северна Каролина, пресађено је срце у болници „Лома Линда“ у Калифорнији 1. јула 1994. само 1 сат и 40 минута после рођења. Она је умрла месец дана касније због

године у болници „Папворт“ у Кембриџу, Велика Британија. Екипа од 15 лекара, с хирургом др Џоном Волворком и професором др Ројем Каном на челу, пресадила је Дејвини Томпсон из Ромарша у Јужном Јоркширу срце, плућа и јетру током једне једине успешне операције која је трајала 7 сати.

Најдуже с туђим бубрегом

Јохана Леанора Ремпел из Ред Дијера у Канади добила је бубрег од своје сестре идентичне близнакиње Лане Блац 28. децембра 1960. у болници „Питер Бент Бригем“ у Бостону, америчка држава Масачусетс. Она је жива и здрава и светски је рекордер у дужини живота с туђим бубрегом.

Јохана Леанора Ремпел је и прва жена с пресађеним органом која је родила дете. Она је 7. септембра 1967. у Општој болници у Винипегу, у Канади, добила сина.

ЈЕДИНСТВЕНИ СЛУЧАЈЕВИ

Најдужа трахеостомија

Винифред Кемпбел из Лондона дисала је кроз сребрну тубу која је водила од отвора на грлу до душника од своје четврте године 1906. до смрти 1992. Равно 86 година.

Највећи тумор: 137,6 килограма

● Нај, нај из „Гинисове књиге рекорда“ за 1997. ●

ДА ЗА БОЛНИЦОМ

Најдуже на дијализи

Брајану Вилсону из Единбурга у Британији отказали су бубрези у двадесет четвртој години и он од 30. маја 1964. до данашњег дана

ла дуже од 6 сати, извршила је професор др Катарина О'Хенлан у Медицинском центру универзитета Стенфорд у Калифорнији октобра 1991. Тридесетчетворогодишња пацијенткиња, после операције тешка 95 ки-

Лондону 29. децембра 1952. године.

Највише жучног камења

У болници „Вортинг“, у британској грофовији Запа-

Највише лекара

Кина је 1993. године имала 1.832.000 лекара више него иједна друга земља у свету. У тај број урачунати су и зубни лекари као и они који се баве традиционалном кинеском медицином.

синдрома имао је 400 операција под 22 лажна имена

просечно трипут недељно иде у болницу на хемодијализу.

Минхаузенев синдром

Најтежи облик ове веома ретке и неизлечиве болести која се испољава као неодољива потреба за разним медицинским терапијама, имао је Британац Вилијем Меклрој. Он је Британско национално здравствено осигурање коштао око 2,5 милиона фунти током своје педесетогодишње болесничке „каријере“. Током тих пет деценија Меклрој је издржао 400 већих и мањих операција и био је пацијент 100 различитих болница под 22 лажна имена. Најдуже време које је икада провео ван

логограма, сасвим се опоравила. Она је из операционе сале изнета на једном, а њена циста на другим носилима.

Највећа жучна кеса

Жучну кесу тешку 10,4 килограма оперативно је извадио професор др Бајмал Гост 15. марта 1989. у Националном војнопоморском центру у Бетезди, у америчкој држави Мериленд. Шездесетдеветогодишња пацијенткиња, која се пре операције жалила само на отоке око стомака, брзо се опоравила.

Највећи жучни камен

Највећи жучни камен забележен у медицинској ли-

дни Сасекс, из жучне кесе осамдесетпетогодишње старице извађено је 23.530 каменчића. Операцију је обавио др Витл Мартин.

ЛЕЧЕЊЕ

Највише болница

Земља с највећим бројем болница, укупно 60.784 године 1993, јесте Народна Република Кина.

Највише и најмање кревета

Кнежевина Монако на првом је месту на свету по броју болничких кревета – 168 на сваких 10.000 људи. Авганистан, Бангладеш, Етиопија и Непал деле последње ме-

Најмање лекара

У Нигеру на 54.472 човека долази само један лекар.

Ментално здравље

Највише психолога и психијатара на свету имају Сједињене Америчке Државе. Почетком 1996. године Удружење америчких психолога имало је 142.000, а Удружење америчких психијатара 39.450 чланова.

Најмлађи лекар

Најмлађа особа свих времена која је постала лекар је Баламурали Амбати рођен 29. јула 1977. у Холис Хилсу, држава Њујорк. Он је дипломирао медицину у Њујорку 19. маја 1995. са 17 година.

Црна смрт однела је од 1347. до 1351. године 75 милиона људских живота

болнице износи само шест месеци. Године 1979. Меклрој је одлучно напустио болнички кревет изјавивши да му је мука од болнице. Затим се повукао у старачки дом у Бирмингему и у њему остао до смрти 1983. године.

Тумор на носилима

Највећи икада забележени тумор била је циста на јајнику тешка 148,7 килограма. Она је пунктирана пре него што ју је оперативним путем уклонио др Артур Спон у Тексасу 1905. године.

Највећи тумор свих времена који је операцијом извађен у једном комаду била је вишецистична маса десног јајника тешка 137,6 килограма, пречника 1 метар. Операцију, која је траја-

Жучни каменчићи личе на шљунак. Највећи икад забележен имао је 6,29 килограма

тератури био је тежак 6,29 килограма. Из жучне кесе осамдесетогодишње пацијенткиње извадио га је хирург др Хамфри Артур у болници „Черинг Крос“ у

сто с три кревета на сваких 10.000 становника.

Од свих болница на свету највише кревета – 3.294 – има „Барагванат“ у Совету, Јужноафричка Република.

Највише зубара

Земља с највећим бројем зубних лекара су Сједињене Америчке Државе. Удружење америчких дентиста има 141.412 чланова.

Највише лекара у породици

Осам синова и две кћерке доктора Вилијема и госпође Берил Волдрон из Голвеја у Републици Ирској дипломирали су медицину између 1976. и 1990. године.

Најстарија породица лекара

Породица Барсија из Валенције, у Шпанији даје лекаре већ седам генерација још од 1792. године.

Приредила
Бојана Дожић

ЊИХАЛО СТРАВЕ НА ПЈЕНАВЦУ

сти?! А овако се збило...

Агенцијска вест била је, као и свака вест, штура: „Колашин, 7. децембра. Након 26 сати прекида саобраћаја за теретна возила и аутобусе на магистралном путу Колашин–Подгорица, данас око подне поново је успостављен саобраћај за све врсте возила. У петак око осам часова и двадесет минута на мосту Пјенавац код села Међуријечје дошло је до прекида саобраћаја. Прекид саобраћаја је изазван саобраћајним удесом између „југа“ и теретног „мерцедеса“ – шлепера ужичке регистрације. Покушавајући да избегне судар, тешки камион је кренуо ка огради моста. Приликом удара ограда је пробијена. Камион је кренуо ка провалији дубокој 80 метара. Задњи део камиона који је био под теретом – претегао је. Над таласима Мораче остала је кабина која је висила и у којој је био возач камиона...”

Двадесетак дана касније у Пријепољу, у приградском насељу Суводол, четрдесетпетогодишњи возач поменутог шлепера Мехмед Кајевић седи у кругу породице, поред жене Фахре и два малишана. Како наћи праву меру за исказивање онога што га је довело до улоге главног јунака једне агенцијске ве-

Претходне вечери, а била је ноћ 5. децембра, стигао сам шепером из Крушевца у Пријепоље, с товаром од 4000 блок-цигала. Да бих стигао до Игала, где је требало да их истоварим, кренуо сам изјутра у четири сата. Вожња уобичајена, као и толико других за протеклих двадесет година, колико већ возим. На коловозу је, опет ништа неуобичајено за то доба године, местимично било поледице. Наравно, возио сам сасвим полако јер је ваљало под контролом држати 41 тону; терет тежак 25 и шлепер са његових 16 тона. А пут од превоја Црквине, на надморској висини од 1040 метара, до уласка у прелепи и преопасни кањон Платије, стрмоглаво се спушта.

Тунел, па десна кривина и онда мост Пјенавац над Морачом, и он у кривини. С моје леве стране. Толико пута сам прошао тим путем да сам напамет, готово жмурећи, могао да га савладам. Ипак, увек сам био више него опрезан приближавајући се Пјенавцу, посебно кад идем одозго и кад сам под теретом. Мост је дугачак готово 200 метара, у кривини је и над кањоном којим се стално провлаче ветрови. Па, ако је влажно, поледица је ту неизбежна, а Морача стотинак метара доле.

Да не би ударио у заустављени „југо“ испред себе и прегазио његовог возача који је лежао пред својим аутом, четрдесетпетогодишњи Мехмед Кајевић, окренуо је волан натовареног шлепера према огради моста високог стотинак метара...

Чим се мост преда мном отворио, одмах сам запазио „југо“ заустављен на десној, мојој траци. Неки младић је нешто чепрао око њега. Кад сам одлучио да га лагано обиђем, из супротног правца наишао је „заставин“ камионет. Тек што је мимоишао заустављени „југо“, почео је, необјашњиво, да кочи, занео се на поледици и задњим крајем ударио у моју кабину. Бацио ме је на десну страну моста. Успео сам нека-

ко да обуздам грдосију јер ни удар камионета није био претерано јак.

У том тренутку младић из „југа“, видећи шта се дешава на десетак метара од њега, покушава да побегне. Поледица је, он се оклизнуо и пао тачно пред точкове свог аутомобила. У делићу секунде, ако се тако зове трептај ока, доносим одлуку. Да не бих ударио у „југо“ и дошао главе човеку који је, уплашен и немоћан, лежао на коловозу, нагло скрећем улево. Верујем да ћу успети да обуздам свој камион, да ће ме, у најгорем случају, ивичњак тротоара на мосту зауставити.

Идем према огради моста. Први точкови лако ударају у ивичњак и прелазе га. Зауства виће ме други точкови, храбрим се. И онда тресак. Про-

МОСТ

Мост Пјеновац, на 35. километру магистралног пута Колашин – Подгорица, изграђен је 1966. Дужина му је 198 метара, висина 94. За време извођења радова 1964. мост је узео први и досад најстрашнији данак. После пуцања конструкције, у амбис Мораче полетео је и скела са радницима. Биланс: 24 погинула. Конструктор је извршио самоубиство. Лета 1995. обновљен је, али је и даље изузетно опасан јер кривина иде управо мостом.

Мехмед Кајевић поред кабине шлепера у којој је провео деvedесет најстрашних минута у животу

био сам ограду моста, и други точкови су прескочили ивичњак. Тресак и бука као да су се целе Проклетије сручиле на мене. Летим у понор, у сусрет смрти. Зар она тако долази, без опомене и неумољиво?!

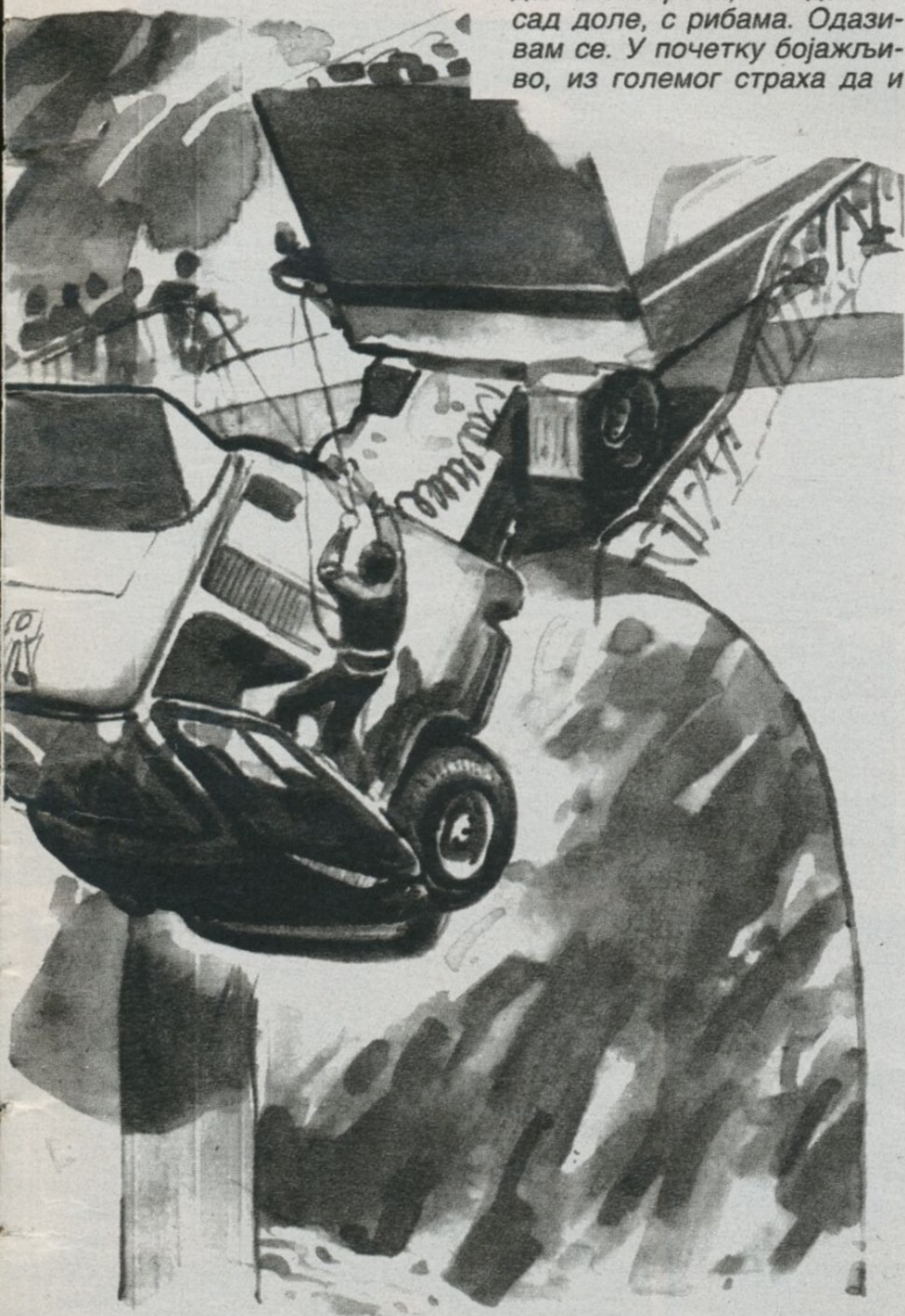
Врата кабине с моје стране нагло се отварају и десетине блокова с треском удара у њих и лети ко зна где доле. Из тог свог искуства могу да вам потврдим да човек заиста види звезде кад га нешто удари у главу. Мене је ударио један блок. Не знам колико сам био без свести. По сему судећи, не дуго. Прво што сам помислио кад сам дошао себи

дубоко. Чујем нове ударе. То се блокови сурвавају преко крова кабине и трескају у отворена врата. Камион се поново заљуљао. Право њихало страве.

Човече, дотад нисам знао право значење речи страх.

Лагано, уплашен да не учиним какав нагли покрет који би превагнуо на страну према реци, извлачим ћебе са лежаја позади и покривам ветробран, миц по миц. Бар да не гледам доле.

Први пут чујем гласове. Најпре не тако гласне и пуне стрепње, потом све јаче. Дозивају ме, провравају да ли сам у кабини. Врата су и даље отворена, можда сам сад доле, с рибама. Одазивам се. У почетку бојаљиво, из големог страха да и

било је више од неверице: зар је могуће да сам слетео с моста и, ето, остао жив?! Осећам како ми нешто топло и лепљиво цури низ врат. Крв?!

Погледам, а оно седим на ветробранском стаклу. Далеко доле – Морача. Зелена и бела од пене која се љути на стење што је успорава. А ја над њом, ни на небу ни на земљи. Што кажу – небо високо, земља

глас не претегне на моју страну.

И први пут одоздо, десетак метара од ивице моста, видим двојицу људи. Вероватно возачи „југа“ и камионета. Држе се за део оgrade који се опасно клима. Клизаво је горе, овде некако ваздушно. Довикујем им да из задњег дела шлепера, из приколице, изваде сајлу и добаце ми је. Можда за мене још има наде?!

На паркингу пријепољске „Ракете“ чува се приколица чија је тежина била одлучујућа

Чујем их како претурају по приколице, а затим ново добовање блокова по крову кабине. И поновно њихање камиона. Ко то горе вага хоћу ли ја доле?

Ве више гласова стиже с моста. Саобраћај је обустављен и већина возача хита да види шта се то збива и да ли могу бити од помоћи. Тешко. Клизаво је, ограда је пробијена у дужини 10 до 15 метара, остали део се и те како клима. Човеку није свеједно ни кад прелази преко читавог и сувог моста.

Сакупљају се и мештани. И они сасвим немоћни. Стиже и саобраћајна полиција. Шта да се ради? Неко предлаже да се у помоћ позове хеликоптер. Већ више од пола сата заточеник сам једног тега овог њихала страве. Кабина и први точкови приколице су над провалијом, држе их само хидрауличне стопе приколице које су се закачиле за ивичњак и два резервоара. Непрестано шкрипи цела грдосија. Бојим се да би је мало јачи ветар одувао у Морачу.

Један од мештана, доцније сам сазнао да се презива Влаховић, покушава да ме избави. Довикује ми да ће ми бацити конопац, да га прихватим. Десет пута ми је за длаку измакао из руке. Једанаести пут сам га зграбио и пажљиво везао себи око струка. Они горе везали су други крај за ограду моста. Сад сам колико-толико сигуран.

Успевам да ухватим и други добачени конопац. Њега сам везао за волан, да се њиме пентрам горе, док ме они извлаче. Већ сат и по сам на стравичној љуљашци, а блокови и даље падају, изненадно и појединачно.

Трећи конопац, сад сам се већ извештио у њиховом хватању висећи на отвореним вратима, вежем око груди. Тако осигураном, биће лакше и мени и њима горе. Језиво мукла тишина. Само

се чује хук Мораче. Људи се боје и да гледају како човек покушава, наочиглед свих њих, да се искобеља из кабине смрти.

Чини ми се да сам се тада сав претворио у руке. Сада ми само оне могу помоћи. Изгледа да сам у тим тренуцима, док су ме вукли према ивици моста, страх оставио доле, у кабини. Наиме, успевао сам да саветујем своје спасиоце како да поставе руке да би ме коначно извукли. Слушали су ме без речи.

Кад сам се, најзад, докопао асфалта, тврдог, најпре сам чуо аплауз, а онда и плач најосетљивијих. Колоне аутомобила стајале су с обе стране моста угашених мотора иако је било хладно.

Од тренутка када сам пробио ограду моста прошло је тачно 90 минута. Због стреса и мањих повреда пребачен сам у Клиничко-болнички центар у Подгорици, где сам провео седам дана. Отада нисам сео за волан, а када ћу...

Пошто су надлежни колико-толико оспособили пролаз за мања возила – камиони и аутобуси нису могли тим делом пута да прођу пуних 26 сати – најпре једна па друга дизалица покушавале су да извуку шлепер који се и даље њихао над Морачом. Умало и оне нису слетеле у реку. Неки су, чак, предлагали да се „мерцедес“ шлепер, регистарских таблица УЕ 446-20, гурне доле јер је прекид саобраћаја већ умногоме паралисао Црну Гору. Тек трећа дизалица, тешка 100 тона и дотерана из Бијелог Поља, успела је да „Ракетин“ камион врати на коловоз. Он се данас, тешко оштећен и с малим изгледом да га поправе, налази у кругу ДП „Ракета – теретни саобраћај“ у Пријепољу. Чим је допремљен, саме од себе отпале су хидрауличне стопе које су довољно дуго држале шлепер над Морачом.

Петар Милатовић

Илустровао Брана Јовановић

ЈАПАНЦИ СВЕ ТЕЖИ

Не само у светској економији и националном доходу већ и кад стану на вагу у свом купатилу! И тиме се уопште не поносе. А за све су, изгледа, криви Американци.

У Сједињеним Америчким Државама једна трећина становништва пати од дебљине! Зна се и зашто: због седења и — исхране. А амерички произвођачи хране извозе своју робу целом свету, нарочито у Јапан. Резултат, после неколико година „хамбургериза-

ције" ове земље године 1995. Јапанци су, први пут у историји, појели више меса него пиринча.

Дебљина код младих највише забрињава јапанске лекаре. Поготову холестерол чији је проценат код младих Јапанаца 75 одсто већи него код америчких тинејџера.

Хоће ли овај процес освојити и Европу где се, и на западу, а поготову на истоку, по сваку цену копира амерички начин живота, од спотова,

**Мекдоналдс
осваја и Јапан**

филмова, до „брзе хране": хамбургера, чизбургера, помфрита, милкшејка... Масно, слатко, нездраво.

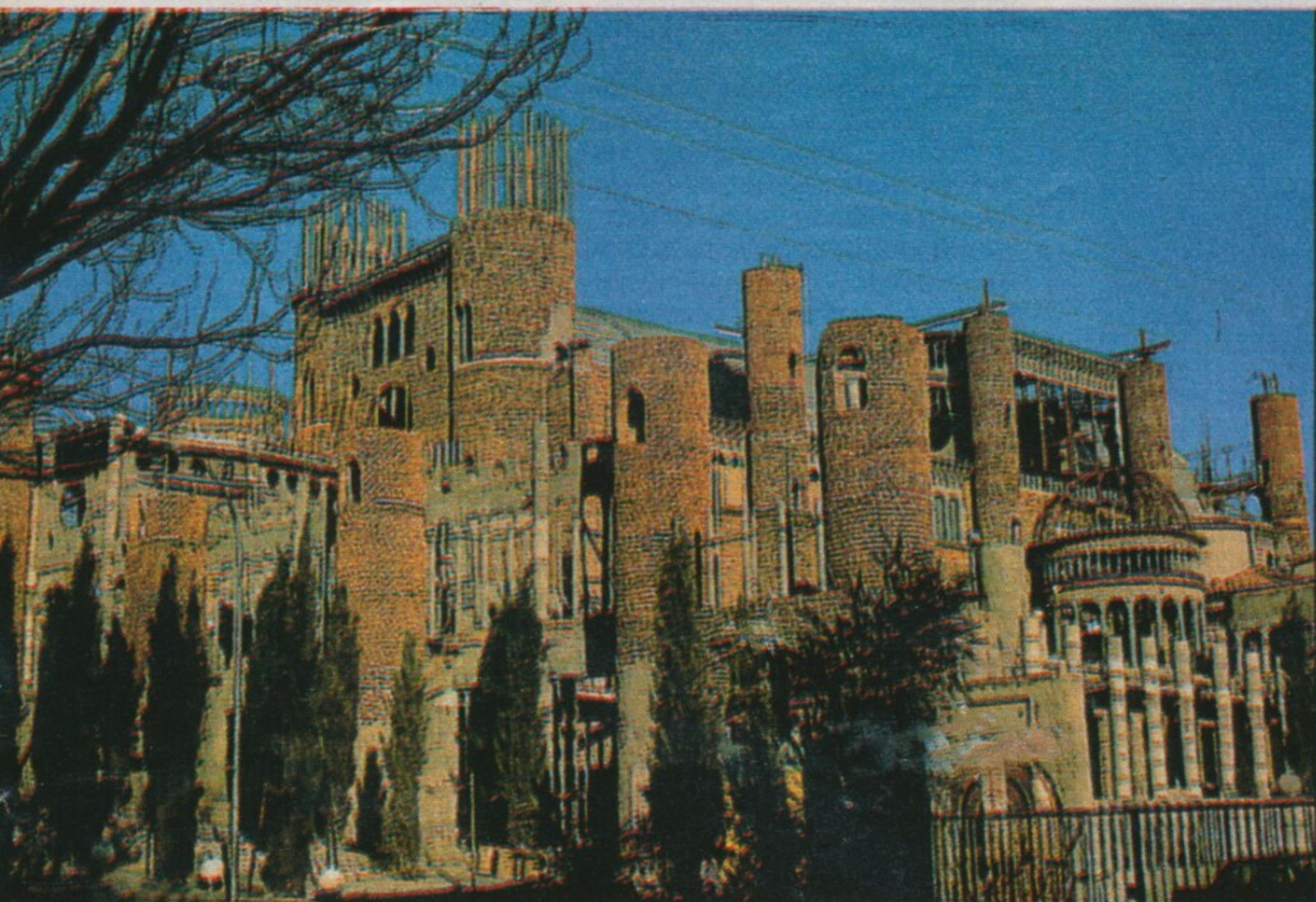
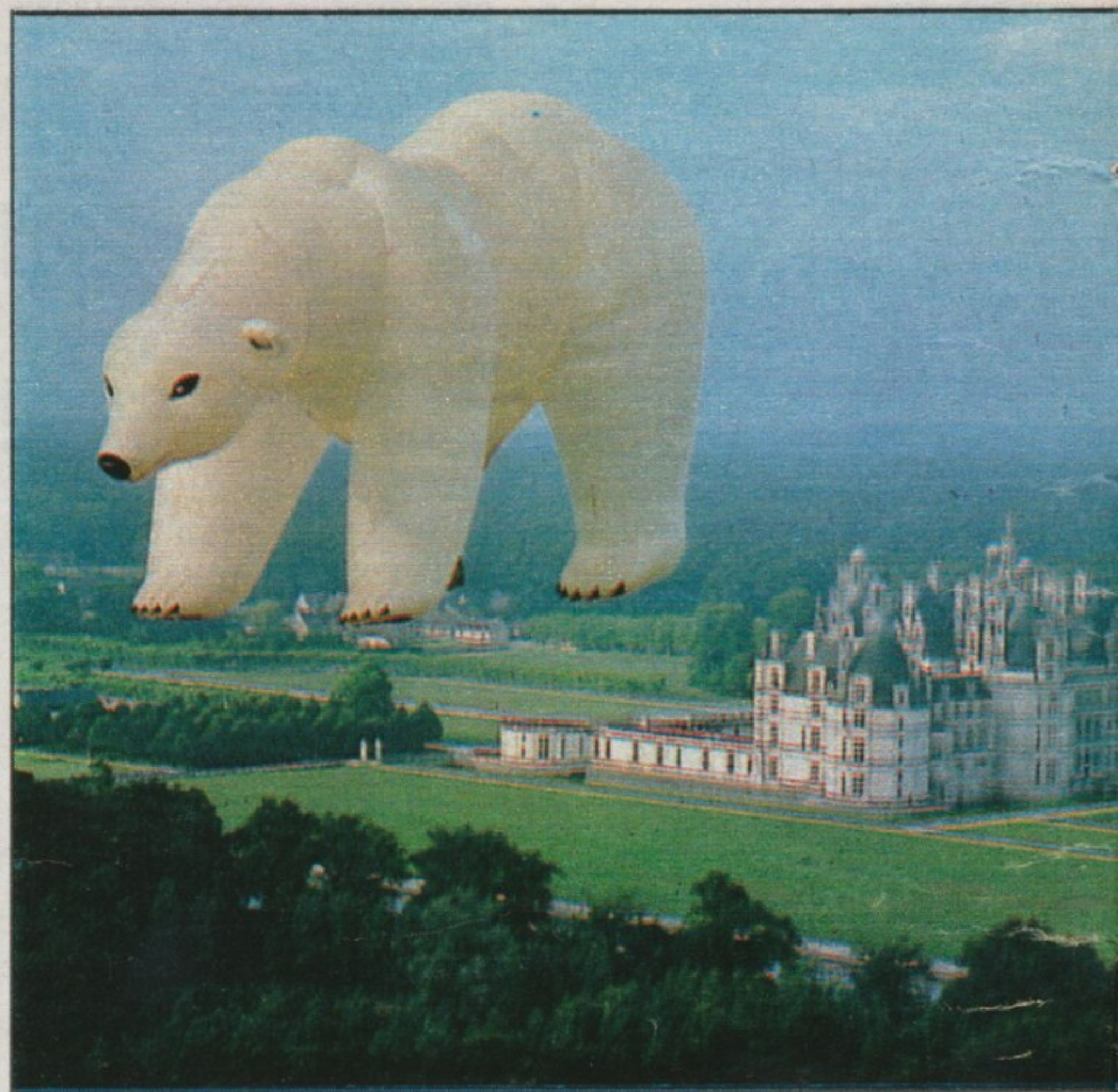
ЛЕТЕЋА МЕНАЖЕРИЈА

Туристе који су између 13. и 19. јула прошле године посетили зелене травњаке замка на Лоари у Француској чекало је велико изненађење: претећим погледом, са висине их је посматрао огроман поларни медвед... Појавило се ту и мноштво других животиња — балона с учесницима митинга на коме су се тих дана окупили носталгични, али и маштовити љубитељи летења из свих крајева земље у којој се балон с људском посадом први пут и виноу у небо.

ВЕРОВАЛИ ИЛИ НЕ!

Катедралу с фотографије градио је, и још гради, само један човек — сада већ седамдесетогодишњи свештеник по имену Хусто Гаљего. Свој циновски пројекат започео је, неколико километара далеко од Мадрида, још пре тридесет година.

Гаљего, кога такође видите на фотографији, има само једну жељу: да за живота доврши здање и присуствује првој црквеној служби у светилишту које је дело само његових руку.

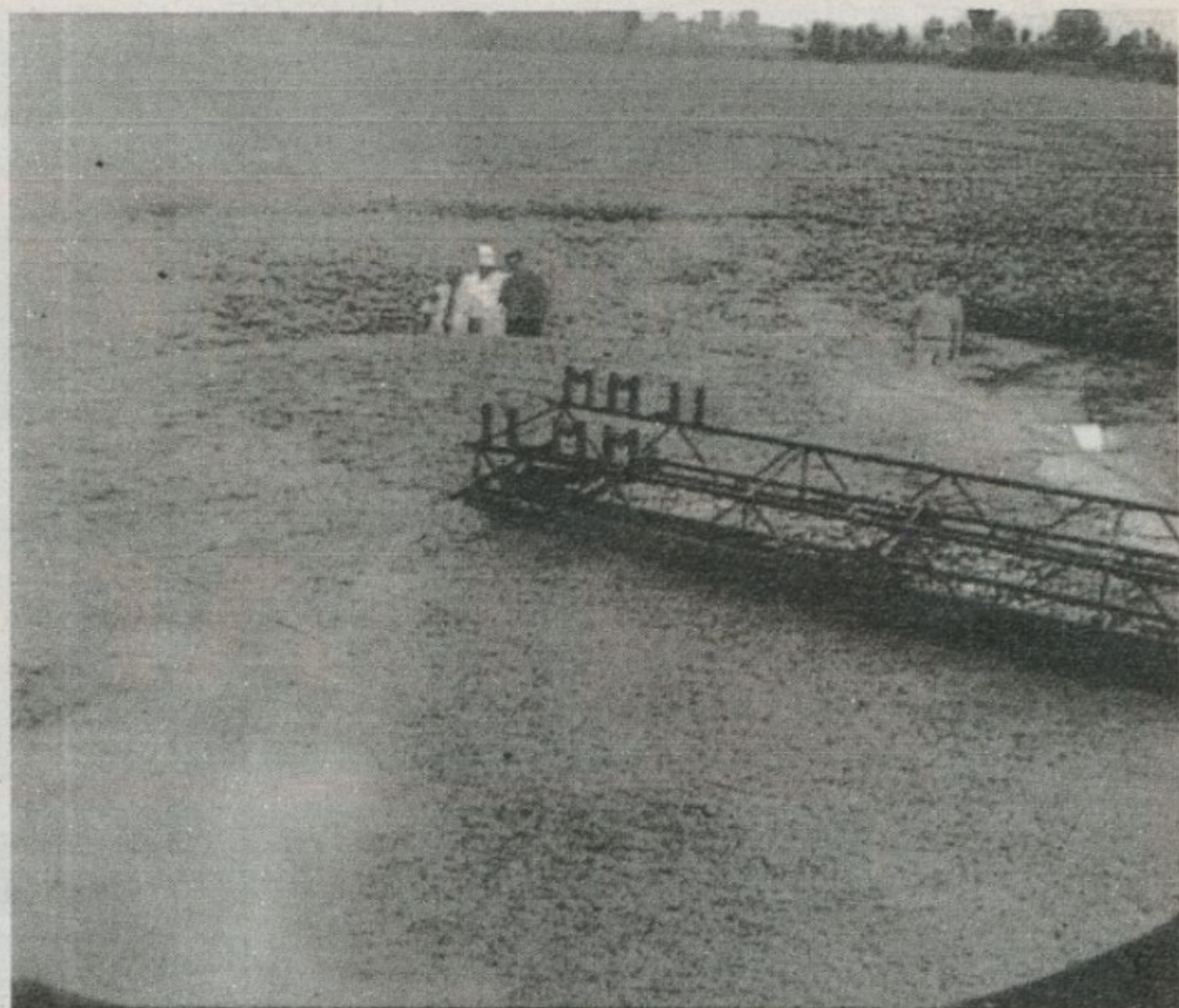
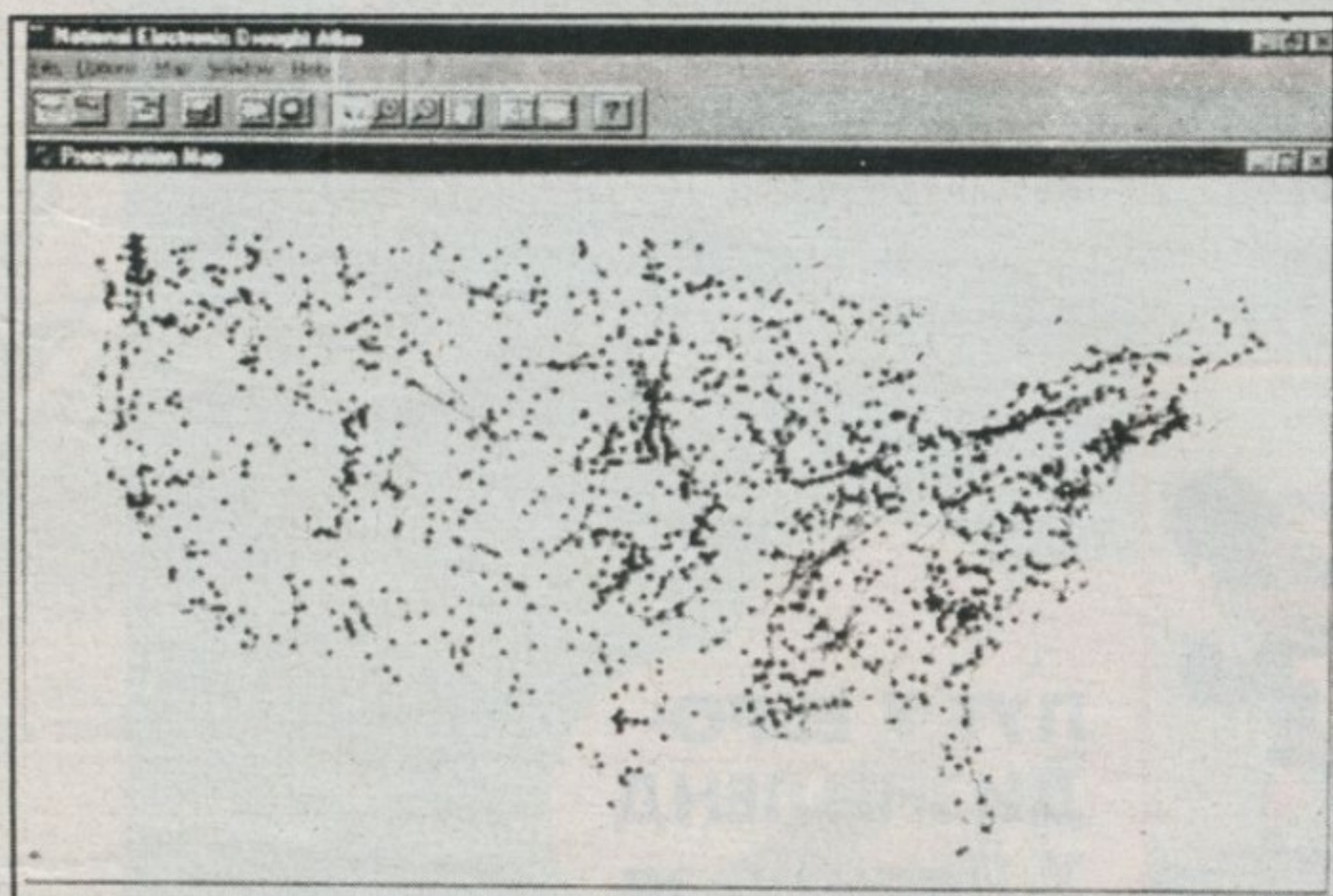

ЕЛЕКТРОНСКИ АТЛАС

Група научника и техничара из разних области који раде за IBM успела је да направи електронски атлас суша. Реч је о првом програму за рачунар који може да предвиди количину падавина у одређеној области САД.

Овај програм на CD-рому намењен је како разним стручњацима и метеоролозима тако и пољопривредницима, а захваљујући његовим предвиђањима могу да се избегну природне катастрофе које настају као последица изостанка падавина или преобилних киша.

Заснован на статистичком методу, овај атлас такође даје податке сакупљене у последњих осамдесет година и то у више од 1.119 градова и села широм САД. На основу ових података могу да се проуче могуће падавине или суше за шест месеци унапред, у било које доба године

НИЈЕ ЗА ГЛАДНЕ

За овај хамбургер пречника десет метара утрошено је равно три хиљаде килограма меса! Сигурно није направљен да би утолио глад становника Изоле Вичентине, варошице у близини италијанског града Виченце, одакле потичу Пјерлуиђи дел Иња и Бепе Сансевиеро. Њих двојица постигли су тако нови светски рекорд који су досад држали Американци

Илустровао Зоран
Петканић Петко

ПРИНЦЕЗИНЕ ХАЉИНЕ

Била је то наводно идеја четрнаестогодишњег енглеског принца Вилијама који је предложио својој мами принцези Дајани да сву одећу која јој не треба и више је не носи, прода а новац да у добротворне сврхе.

Дајана је предлог одмах прихватила и са аукцијском кућом Кристи договорила се да поклони 65 разних одевних предмета.

Аукција би требало да се одржи током лета, а проценитељи рачунају да ће принцезине хаљине, костими и панталоне донети више од петнаест милиона фунти. На продају једино неће бити изложена Дајанина венчаница, јер је принцеза намеравала да је поклони лондонском Музеју краљице Викторије и принца Алберта.

Додуше, сада се поколебала, неки кажу због предрасуда.

Јер, у истом музеју налази се одело краља Џејмса II (1633–1701) који је умро у изгнанству.

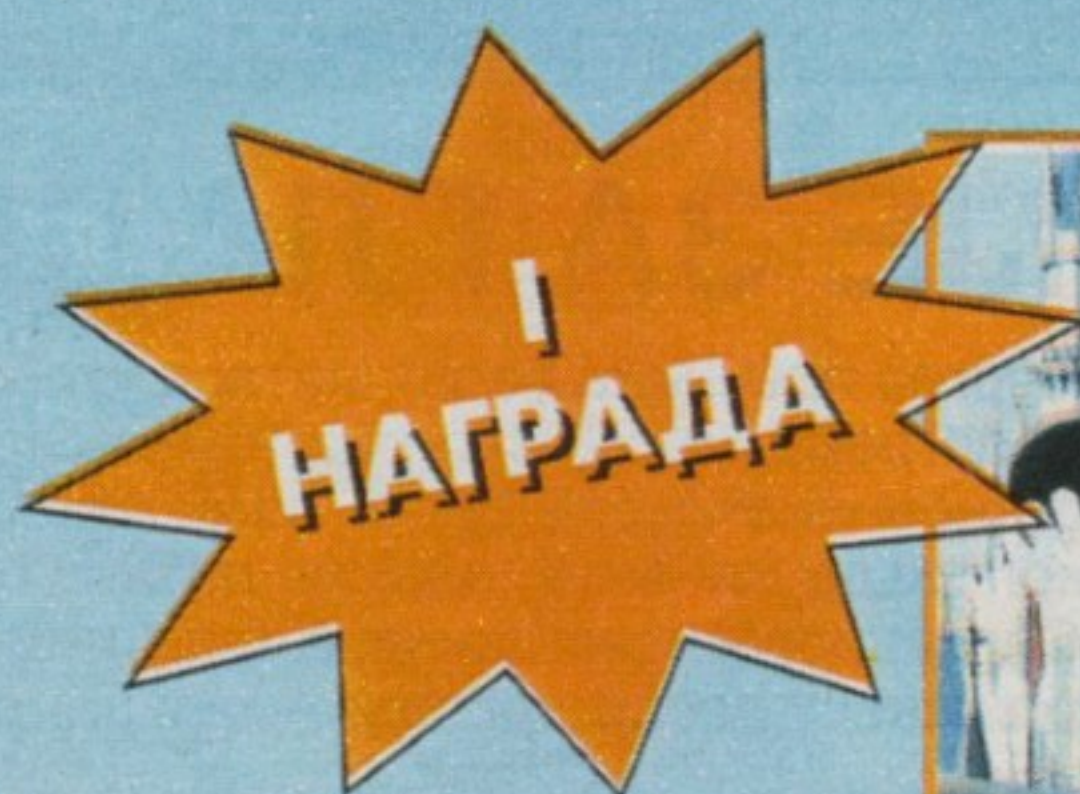
ВЕЛИКА НАГРАДНА ИГРА

ВЕЛИКА НАГРАДНА ИГРА

НАГРАЂУЈЕ

А награде су лепе и велике!

ПУТ У ЕВРО-ДИЗНИЛЕНД
У Паризу, за
две особе и
џепарац од
укупно
1.000 ДЕМ

ПЕТ
равноправних
награда
ПЕТ МАУНТИН
БАЈКОВА

II
НАГРАДА

ДЕСЕТ
равноправних
награда
ДЕСЕТ ПАРИ
РОЛШУА

И ЈОШ 1.250 НАГРАДА – МАЈИЦЕ, РАНЦИ,
ВЕЛИКЕ КУТИЈЕ ПУНЕ **Chupa Chups** ЛИЗАЛИЦА, САТОВИ, ПАПУЧЕ.....

И ПОСЕБНА НАГРАДА ЗА ЧИТАОЦА »МИКИЈЕВОГ ЗАБАВНИКА« КОЈИ САКУПИ И
ПОШАЉЕ НАЈВИШЕ ОМОТА **Chupa Chups** ЛИЗАЛИЦА

ПУТ У ЕВРОДИЗНИЛЕНД У ПАРИЗУ за ДВЕ ОСОБЕ
а све уз џепарац од укупно 1.000 ДЕМ.

* CHUPA CHUPS * CHUPA CHUPS * CHUPA CHUPS * CHUPA CHUPS

РИП

НАПИСАО
НАЦРТАО

ФРЕД ДИКИНСОН
ЏОН ПРЕНТИС

КИРБИ

ОПАСНО КРЕТАРЕЊЕ

ПРЕКООКЕАНСКИ
БРОД „КРАЈИЦА
ОКЕАНА“ СПРЕМА
СЕ ДА НАПУСТИ
ЊУЈОРШКУ
ЛУКУ

ПОГЛЕДАЈТЕ
КО СЕ УПРАВО
УКРЦАО,
КАПЕТАНЕ!

О, НЕ!
ОПЕТ
ОНА!

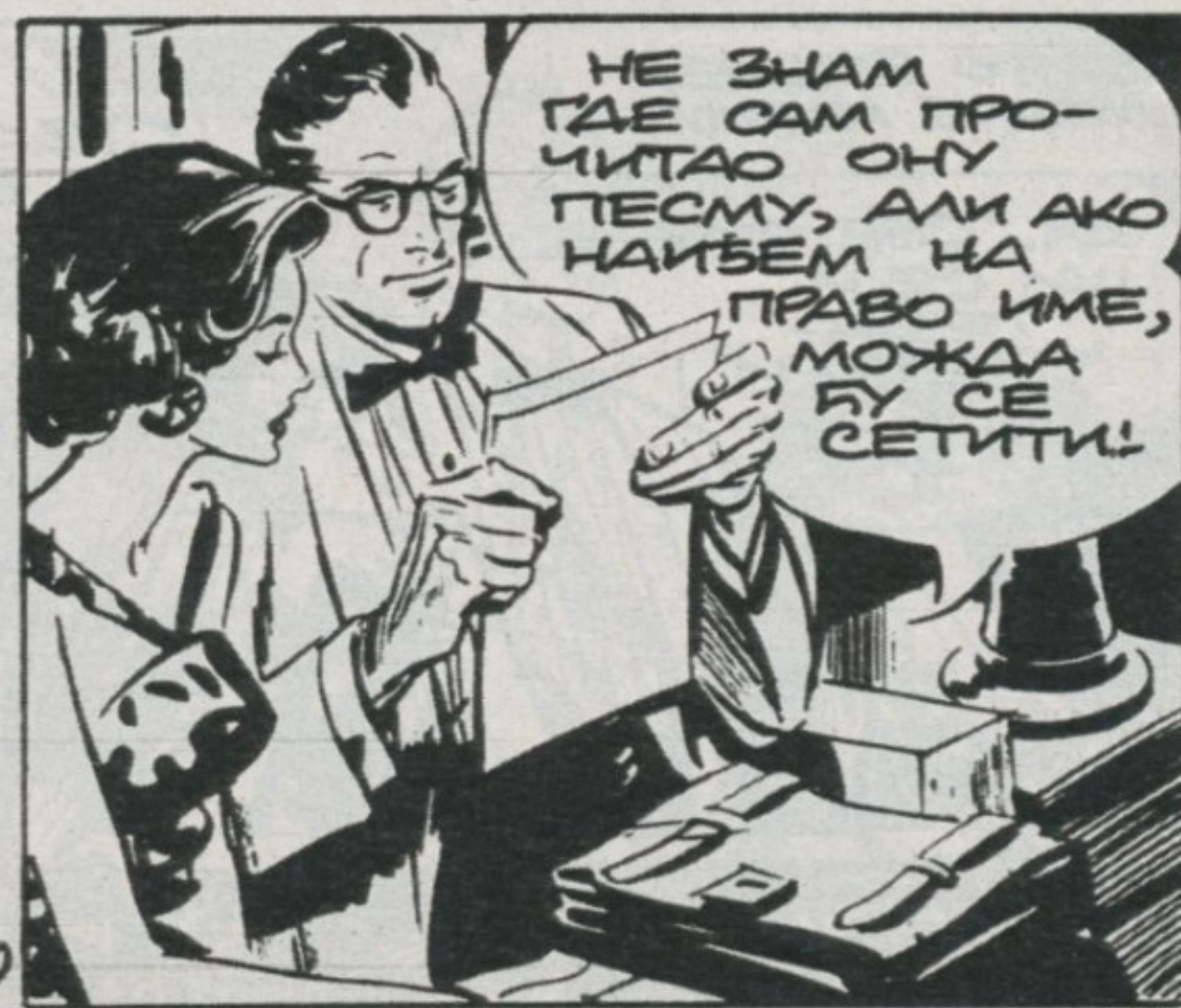

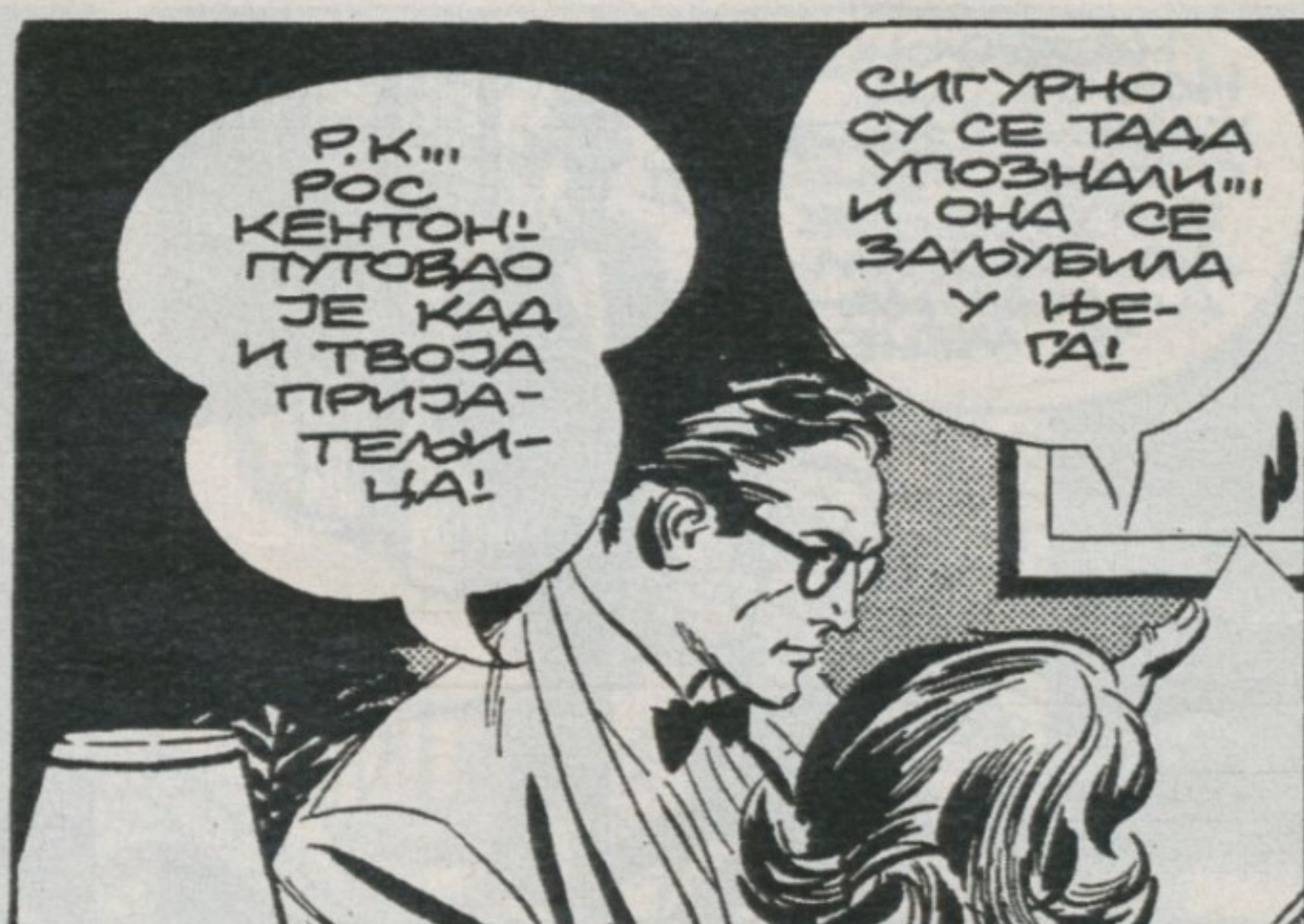
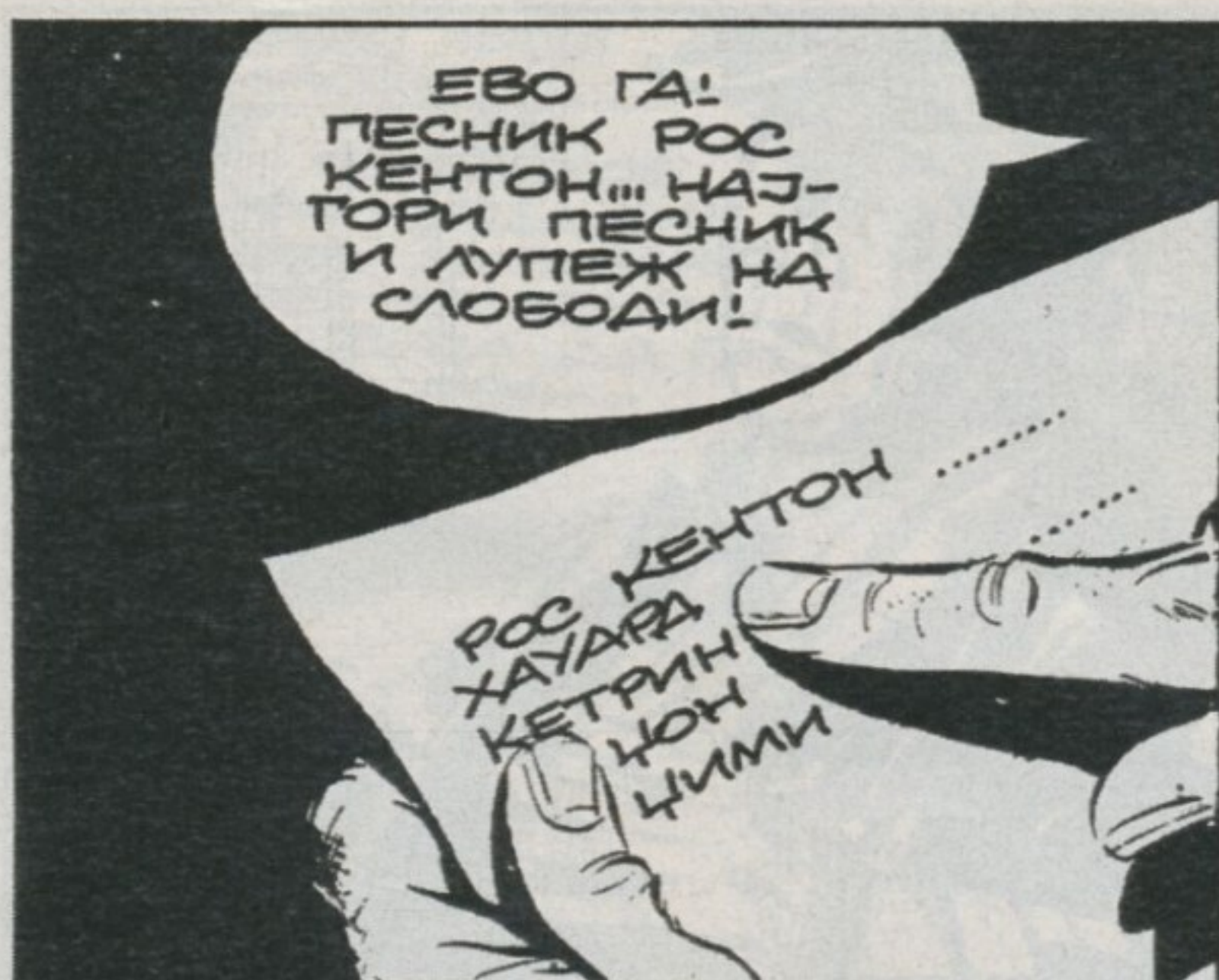

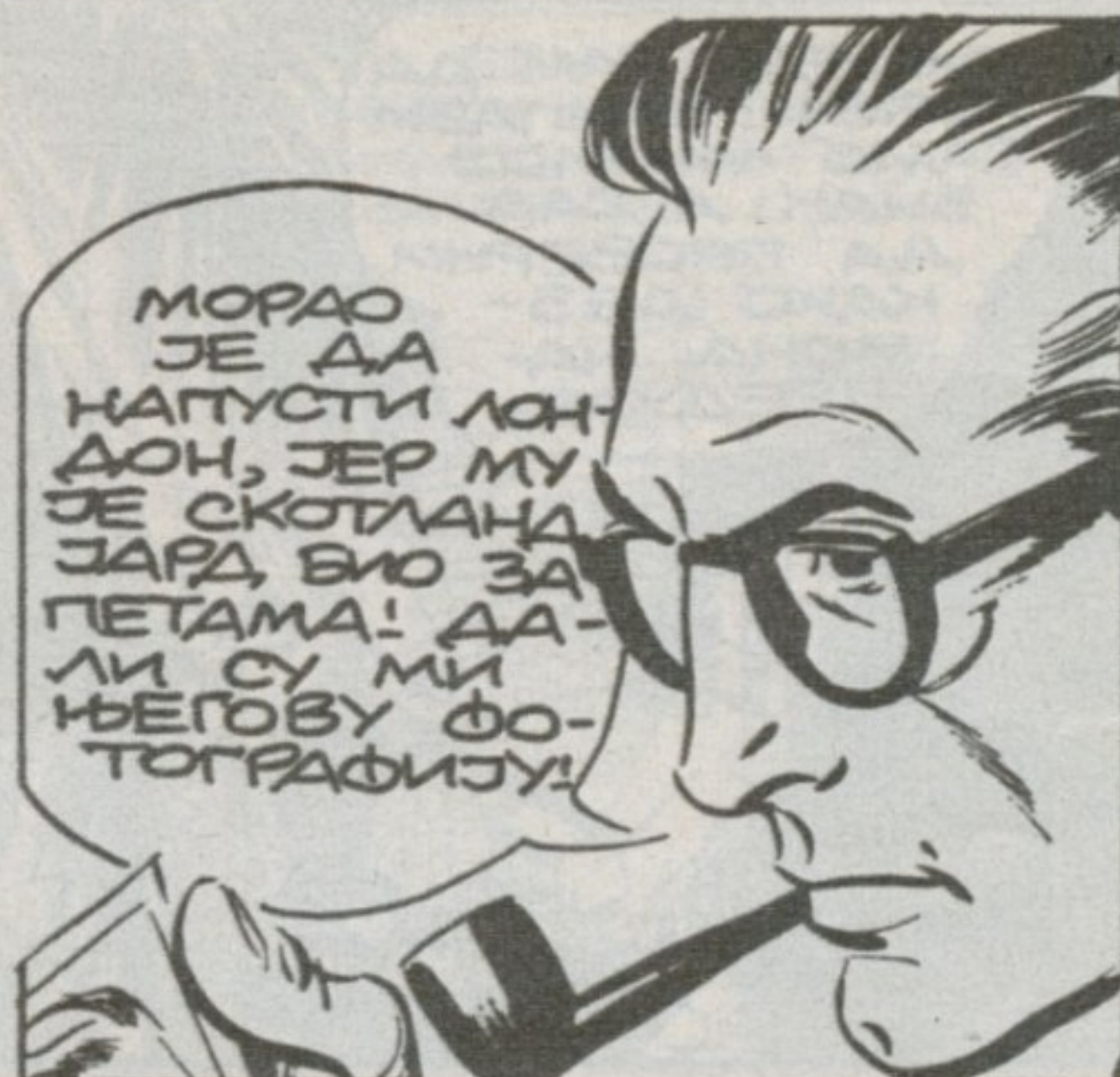

15

КРАЈ У СЛЕДЕЋЕМ БРОЈУ

ВАСИЛИСА ВОЛН

Цар је своју царицу могао да изабере сам, међу својим другарицама из детињства, међу глумицама или милосницама. Ипак, обичај је налагао да се за младог царевића девојка тражи. Гласници би били разаслати широм царства са строгим условима које је будућа царица морала да испуњава: одређене су године, па стас, висина, обим груди, обим струка... Понели би чак и ципеле које су девојке морале да пробају јер ни стопало будуће царице није смело бити несразмерно велико.

Када би изабрали двадесетак најлепших девојака у царству, гласници би их довели у двор. Родитељи наследника престола издвајали би три или четири девојке које су потом представљане младом царевићу престононаследнику. Једна од њих требало је да постане царица.

У свом избору царевић је био потпуно слободан. Мало би са девојкама попричао, мало их гледао, процењивао достојанственост њиховог држања и – врло брзо се одлучивао. Између четвртог и деветог века, дакле читавих 500 година, византијска царица морала је да буде лепа, најлепша у царству, док је њено евентуално племићко порекло било неважно. Племићи су, пак, своје сестре удавали за владаре удаљених дворова да би дипломатским оружјем држали у складу своје односе са другим државама.

Морала је бити лепа

Пре него што би се удала за царевића, изабрана девојка учила би, ако то већ није знала, да пише и да чита, затим дворску етикецију и, нарочито, хришћанску науку. За њен будући положај најважније је било то што су је најпре крунисали за царицу, а тек потом би се венчала за будућег цара. Чином крунисања који је претходио венчању она је била уздигнута до царског достојанства, а

веровало се да је тај избор учинио сам Бог.

Када би јој, на крају свечаности крунисања, била стављена круна, царица би, сама, без цара, у пратњи дворана, прошла кроз шпалир великодостојника. Пред њом као царицом, а не као царевом женом, спуштале су се заставе у знак поздрава, гомила и великаши падали су нижице пред њеним ногама ударајући челом у прашину. Тек потом приступало би се венчању. Цар се, дакле, женио царицом, а не обичном девојком.

Прво што је као владалац морала да учини било је да окупљеној Византији покаже своје лице. Била је одевена у најскупљи пурпур, извезен златом и драгим камењем, на глави је имала круну достојну царице. На њеним ногама биле су црвене ципелице, знак царског достојанства. Цариградски народ ју је поздрављао: „Благочастива и пресрећна Аугуса, василиса која воли Христа“. Свака је царица имала своје лично име, али се свака звала и Аугуста, а цар се звао Август, и свака се називала – василиса, јер се цар називао – василеус.

Византијска василиса морала је, дакле, бити веома лепа. Како су је царски изасланици тражили широм великог Византијског царства и како у та давна времена нису постојале расне или националне предрасуде, могла је да буде из Европе и Азије, са Кавказа и из Сирије, из Угарске, Француске, Немачке, Бугарске, чак и из варварских племена. Било је случајева да се царевић одлучи за паганку: разуме се, пре крунисања она би променила име и примила хришћанство.

Одељење за жене

Царска палата у Цариграду или Константинопољу била је невиђене лепоте, са безброј одаја, вртова и тераса, са многим тајним пролазима. Поглед са прозора и раскошних тераса морао је бити

Од 324. до 1453. године Византијом је владало 88 царева и сви су, разуме се, били ожењени. Како су биране царице?

отворен према највећим црквама, најсветијим местима Цариграда, према вртovima и према мору.

Отменост и раскош красили су царске спаваће собе. Таваница је била посута златним звездама, у центру се налазио, у мозаику зелене боје, насликан крст, симбол спасења. И под је био у мозаицима, а у средишту сваког био је насликан раскошан паун са сјајно извезеним црвеним перјем. У угловима соба били су насликани црвени орлови, тако верно као да ће полетети, а у дну зидова венци од цвећа.

Летња спаваћа соба налазила се у Одељењима бисера. Постојећа је била наткриљена златним сводом који је стајао на четири мермерна стуба. Из собе су могли да се виде вртови, а свежина поветарца чинила је сан царског пара пријатнијим. Цариград је био познат по песми славуја и по дивљим ружама.

Зимска спаваћа соба била је, напротив, заклоњена од

јаким ветрова који су дували с мора. Царица је имала и посебну спаваћу собу чији је мермерни под изгледао као ливада прошарана цвећем, врата и прозори израђени од слоноваче, седефа и сребра, пурпурне завесе клизиле су по сребрним шипкама. Под је био израђен у мозаику, на неким местима прекривен ћилимима извезеним зла-

том, а изаткане су биле необичне животиње и птице, рајско цвеће и воће.

Царица је имала и своје посебно одељење за жене и ту проводила време. са великодостојницама Византијског царства, женама заклетим на верност царици: биле су то многобројне дворске даме, коморкиње, дружбе-нице, али и евнуси у личној

служби царице. Жене у царичиној служби носиле су неку врсту униформе – златну тунику, бели плашт, високу капу у виду куле, са које је висео дугачки бели veo.

Царице су биле раскошно обучене, сходно своме достојанству, па је старање о њиховом оделу било један од важнијих послова жена у њеној служби. Козметичка

потпуно затворено за мушки свет. Напротив, царица је у гинекеји примала кога је она хтела. Ничег сличног није било у каснијим турским харемима, где је приступ мушкарцима био строго забрањен. Царица је имала привилегију да води дуге-разговоре са најобразованијим калуђерима, филозофима, књижевницама свога доба. Неке царице и саме су писале песме, а песнике су богато даривале за лепе стихове.

Када би царица родила дете, читава царска свита пролазила је поред њене постеле, у њеној спаваћој соби, да би видела царског сина или кћерку и подарила какав мали поклон. Византијска царица била је царева жена и другарица, али је она, седећи поред цара на престолу, имала потпуну царску власт. Занимљиво је да је у Византији положај сваке жене био веома повољан. Њен мираз служио је да јој муж прибави посед, жена је располагала својом и мужевљевом имовином на добробит породице, а на децу је имала иста права као и муж.

Једно је било заједничко свим византијским царицама, нарочито у првих 500 година постојања Византије: лепота и велика моћ у царским, односно државним пословима. У духу су, међутим, биле веома различите. Поставши царице, прихватале су се са мање или више снаге неке од важних царских обавеза. Изван строгог церемонијала могле су да се баве оним што су највише волеле или сматрале најважнијим: неке су учествовале у доношењу закона, неке у учвршћивању хришћанске вере, неке у грађењу цркава...

Без изузетка, царице су биле привржене хришћанству, а у Византији је натчулно испуњавало свакидашњи живот. Добро познавање врачања и гатања, астрологије, тумачења снова и привиђења, тајних записа на светим предметима, било је пожељно умеће царица и жена из њене пратње. Византија је била у страху од урока, на све стране бацале су се чини, пророковало се. Ваљало је бранити се. Царице, изложене погледима свих, то су и радиле.

Само мали број слика, углавном минијатура или оних у мозаику, остало је као успомена на василице.

Наталија Каћански

Илустровао Мирољуб Милутиновић

ХРИСТА

средства и мириси правили су се у изобиљу, јер царице су морале да воде рачуна о својој лепоти. Многе су спавале дуго, купале се често и темељито да би сачувале лепоту и гипкост коже. Маслиново уље било је подлога многим козметичким средствима у Византијском царству.

Без ње нема светковина

У Византији се сматрало да је први и прави владар царства био Христос и његова реч објављена у Јеванђељима, а да су цар и царица само људи који су владали у његово име. Све су царице биле побожне: свакодневно су се, дуго и искрено молиле Богу. Следећи поуке из Новог завета, оне су предњачиле у богоугодним делима – оснивале су болнице, домове старца и изнемоглих, водиле рачуна о храни за сиромашне.

Правила опхођења на византијском двору била су строга и надалеко чувена. У литијама, на свечаним ручковима, у посети црквама и манастирима, приликом пријема страних дипломата и њихових жена – увек је учествовала царица. Ручкови су најчешће приређивани у такозваној сали 19 лежаљки, а Византинци су се придржавали обичаја да оброк узимају попут Римљана – ослањајући се на лежаљке. Међутим, за разлику од Римљана, они су носили браде. Један историчар истакао је улогу царице у церемонијалима рекавши да није могуће приређивати светковине и гозбе ако нема царице. На свим светковинама царица је седела поред цара, да би и тиме показала своју равноправност.

Поменуто одељење за жене, звано гинекеја, није било

НОВЕ
ЗВЕЗДЕ:

„KULA
SHAKER”

НЕ
ЗАНОСИМО
СЕ

ТРАЖИЛИ
СТЕ
ПЕСМУ

DON'T SPEAK НЕ ГОВОРИ

You and me
we used to be together
every day together always
I really feel I'm losing my best friend
I can't believe this could be the end
It looks as though you're letting go
and if it's real well I don't want to
know
don't speak I know just what you're
saying
so please stop explaining
don't tell me 'cause it hurts, don't
speak
I know what you're thinking
I don't need your reasons
don't tell me 'cause it hurts
our memories they can be inviting
but some are altogether
mighty frightening
as we die, both you and I
with my head in my hands I sit and
cry
it's all ending I gotta stop pretending
who we are you and me
I can see us dying... are we?

Ти и ја, били смо заједно
сваког дана, заједно увек
заиста осећам да губим најбољег
друга
не могу да верујем да је ово крај
изгледа тако, ипак одлазиш
ако је истина, онда не желим да
знам
не говори, знам шта можеш да
кажеш
зато, молим те, престани да об-
јашњаваш
не реци ми јер боли, не говори
знам шта мислиш, не требају ми
твоји разлози
не реци ми јер боли
наша сећања могу да буду
привлачна
али нека су сасвим застрашујућа
док умиремо, обоје, ти и ја
са главом зароњеном у руке сед-
им и плачем
све се завршава, више се не прет-
варам
ко смо то ми, ти и ја
видим нас како умиремо... зар не?

Музика и текст: Ерик Стефани и Гвен Стефани • Изводе: „No Doubt”

П рича о овом саставу почиње 1988. године када су се упознали гитариста Криспијан Милс и басиста Алонза Беван. Обојица су били на истом колеџу, Милс је видео Бевана у парку како чита Шелијеву поезију, започели су разговор и тако открили доста заједничких тема. Убрзо су се придружили психоделичној групи „The Objects Of Desire” у којој су остали пуних пет година. Групи баш нису цветале руже, па су Милс и Беван 1990. отворили клуб „Mantra Shack”. У то време у Лондону је у моди била денс музика, а они су желели да им у клубу наступају искључиво гитарски састави. Године 1991. у групу „The Objects Of Desire” долази бубњар Пол Винтерхарт који је из родног Гластонберија прешао у Лондон намеравајући да постане поп музичар.

— У то време живео сам грозно — присећа се Пол. — Становао сам у неком ћумезу у Чизвику, који сам делио са гомилом камионџија. То су били први прави рокери које сам срео. Један од њих убеђивао ме да од музике никада нећу моћи да живим, па сам се пријавио за возача аутобуса али су ме одбили. Када сам дошао у групу, нисам био сигуран да ли ћу моћи са њима да сарађујем. Био сам прилично сумњив Алонзу — био је веома леп, пушио је „марлборо”, носио скупе чизме. Али, умели су да свирају и имали су добре песме.

Ипак, њих тројица брзо су се спријатељила, па су често са девојкама путовали по Енглеској. Како су у то време стално били без новца, зауставили би се у неком месту, свирали у прометној улици и тако понешто зарадили. У то време почели су да путују по Шкотској у потрази за Светим гралом, спавали су под шаторима, у шуми, а девојке су носиле цвеће у коси и ноћу играле око ватре. Укратко, одлично су се проводили, али су временом схватили да се врте у круг а године пролазе. И тако је Милс 1993. одлучио да отпутује у Индију.

— Године сам се припремао за то путовање — каже Милс. — Пре тога сам завршио школу, улетео у врло досадан посао, а група је била пред распадом. Раскинуо сам са девојком и отпутовао јер сам желео да побегнем од свега и прочистим мозак. Чим сам допутовао у Делхи, добио сам посао у храму. Плата је била — храна, а место за спавање на поду. Затим сам

путовао по Индији и сретао заиста свете људе. Сваког јутра будио сам се с мишљу: Боже, ово је стварно други свет. Ови људи воде толико другачији живот а ми тога на Западу нисмо ни свесни. Када се вратим, направитићу групу. Сада имам друга посла.

Док је Милс боравио у Индији, Беван је са друговима комбијем кренуо за Мароко.

— Новац за пут почели смо да сакупљамо свирајући у Сохоу на улици уочи Нове године. Сакупили смо више од 100 фунти, што нам је било довољно да платимо брод и првих дана за бензин. Возили смо се кроз Француску и Шпанију и свирали по градовима. Одлично смо се проводили и маштали смо о томе да свирајући зарадимо довољно за храну и бензин и тако стигнемо у Индију. Ипак, у Шпанији смо одлучили да се вратимо у Енглеску. По повратку смо потписали уговор и годину дана касније почео је наш успон.

Чим су се окупали у Лондону, упослили су клавијатуристу Џеја Дарлингтона који је свирао оргуље и волео стару музику, па су започели под именом „The Kays”. Милс у то време није био сигуран у своје певање, па је први певач био његов рођак Саул Дизмонд.

— У почетку смо свуда свирали — наставља Милс. — Али, одмах смо схватили: ако желимо да успемо као група, морамо да живимо заједно. Онда нас је напустио певач и ја сам видео да нема друге него да се прихватим певања и улоге вође групе.

Потписали су и први уговор, али пуне две године није се десило ништа нарочито. Њих четворица живели су у двособоном стану и већ су почели помало да сметају један другом.

— Тада смо најниже пали — признаје Милс. — Били су то тренуци када смо почели да сумњамо у своју музику, нисмо се међусобно подносили, али наставили смо даље.

За почетак су одлучили да промене име у „Kula Shaker”, према индијском мистичару Кула Секхару који је био гуру Џону Ленону. Направили су серију демо снимака и упркос томе што су неке композиције певали на хинду и санскрит језицима, потписали су уговор за велику дискографску кућу „Сони”. Милс и Беван затим су, децембра 1995. отпутовали у Индију, у потрази за духовним освежењем, како кажу. Неколико месеци

касније Милс је поново отишао у Индију да би оженио своју дугогодишњу девојку Јо.

А онда је, најзад, кренуло. Синглови са песмама „Grateful when you're dead”, „Tattva”, „Hay Dude” и „Govinda” одлично су прошли на топ листама. Група је непрекидно свирала, а на

фестивалу у Небврту били су предгрупа саставу „Oasis” и доказали се пред 125.000 посетилаца. Деби албум, назван једноставно „K”, за само неколико месеци продао се у Енглеској у тиражу од пола милиона примерака. Крајем прошле године, без журбе, серијом концерата

почели су да освајају Америку.

— Нас води нека виша снага и задатак нам је да позитивном енергијом очистимо етар — закључује Милс. — Када кажу да смо нови „Битлси”, не заносимо се.

СВЕТ
ПОНОВО
ОСВАЈА
СТАРИ
ЗВУК, А У
ОБНОВЉАЊУ
ПРОШЛОСТИ
ПРЕДЊАЧЕ
ЧЛАНОВИ
ЕНГЛЕСКЕ
ГРУПЕ
„KULA
SHAKESPEARE”

КАД
САМ
БИО
МАЛИ:

МЕША СЕЛИМОВИЋ

Приредио:
Петар Милатовић

Зачудо, његова слика је прва оживјела кад сам упловио у маглу сјећања...

... Пада, тихо лепрша весели јануарски снијег. Излазим на прстима, трчим ходником, као вихор упадам у дједову собу. Да ли је неко стигао прије мене? Није, нико, први сам у тој јутарњој трци за љубав. Дјед сједи у ћошку собе, смијеши се: мој свакодневни рај је слободан. Ни нена није у соби, и то ми је драго, иако ми не смета, осим кад клања сабах, тада морам да ћутим и мирујем док не сврши молитву.

— Поранио — каже дјед најљепшим гласом од баршуна, од доброте, од љубави, и шири свој жути ћурак постављен лисичином, пребачен преко рамена: наглавце скачем у то окриље, мекано од лисичије длаке, топло од дједа, мирише на источњачке мирисе, на јаг, на чисто тијело, на свјежину тек преобучене кошуље од свиленог беа, мирише на нову ватру, на добре људе, на мир, на сигурност...

Није много говорио, а нама се чинило да стално причамо с њим, о нечему лијепом и драгом, можда зато што је пажљиво слушао наше брбљање, гледајући нас својим великим плавим очима, убацујући понеку ријеч о школи, о сновима које смо сањали, о нашим играма, и одједном би све постало дивно: и снијег што пада непрестано, и игре што нас чекају, и школа коју не волимо сувише.

Никад нас није савјетовао, никад грдио ни за што. Остављао је да о свему пресуди љубав...

Селимовићи су поријеклом из Врањске, на граници Херцеговине и Црне Горе, од братства Вујовића...

Негдје ваљда почетком 17.

вијека мој далеки предак Вујовић окупио је око себе синове, девет их је било, па су се договорили да двојица приме непријатељеву вјеру, да бране осталу родбину. Моји часни преци нису били баш сувише крути што се вјере тиче, а мора се признати да су били паметни и практични за себе. За нас, своје непознате потомке у некој хипотетичној будућности, и за наше могуће невоље, нису много бринули. И десило се сигурно како су замислили, па су два брата конвертита, Селимовићи и Овчине, бранили браћу и блиске рођаке Вујовића, генерацијама памтећи да су род. Кад су почели то да занемарују, па да заборављају, када се сасвим затрла родбинска веза, тешко је рећи. Можда су Селимовићи побјегли из Црне Горе, да се спасу испред истраге потурица, можда су се заборављени рођаци тукли и затирали, али није прошло ни двјесто година а Селимовићи и Вујовићи нису више знали да су исте крви, а можда су и настојали да то забораве и сакрију. Драма херцеговачко-босанских Муслимана увелико се већ одвијала на овим нашим просторима тешко налазећи своје рјешење...

Моји преци су се задржали у Високом, ту се родио и мој отац Алија. Посједовали су огроман комплекс шума и имања, од Завидовића до близу Тузле, и неколико кућа, од којих је најљепша била она у Трештеници код Тузле, велика, лијепо уређена, окружена воћњацима. Знам је из времена кад више није била наша; можда ми је зато изгледала љепша.

Отац је био крупан, висок, снажан, весео, пуст, жив, неукротив. Кад му је било осамнаест година, оженили су га, да се смири. Али, млади женик Алија, који је очигледно по-

кушао да види може ли живјети са женом коју су му други изабрали (из тог брака родило се женско дијете, моја полусестра) побјегао је од куће, од невјесте и нежељених обавеза, и обрео се у Тузли, код неких далеких рођака.

Нена и дјед (криви дјед, очигледно) убрзо су дошли у Тузлу, за немирним младићем и, наравно, све му опростили. Да нису тако учинили, изгубили би га...

Године 1902. богати младић пустахија загледао се у сиромашну љепотицу Пашу Шабановић, из комшилука. На прву дјевојку, коју су изабрали, он није пристао; на другу, коју је изабрао он сам, нису пристали родитељи. Али, он је увијек односио побједу. И тако је моја мајка ушла у кућу у којој је нису жељели, мада то нису показивали.

У новој кући у Тузли родили смо се мој најстарији брат Шефкија, сестра Мулија и ја, Мехмед. (Послије, на студијама, колеге Херцеговци звали су ме Меша, и након неколико година нико више није знао ко је то Мехмед...)

Често сјећам се ни кад су набављене књиге ни коме су служиле јер је отац мало шта читао осим новина и дјела Сафет-бега Башагића. Вјероватно их је набавио најстаријем сину, своме љубимцу. Али ми се чини да сам увијек био окру-

жен књигама, мноштвом књига, било их је више од пет хиљада, изванредно одабраних.

Отац је волио лов, коње, карте, друштво. Свугдје радо виђен, духовит, имао је мноштво познаника, и увијек је, весео и насмијан, био у центру пажње...

У лов је ишао кочијама, са друштвом, веома разноликим, а за њима су ишла дру-

... ОН ...

● Мехмед Меша Селимовић (1910–1982) ●
● припада врху писаца ●
● српског језика. Његов ●
● роман **Дервиш и смрт** ●
● једно је од најзначај- ●
● нијих дела наше књи- ●
● жевности. Члан две ●
● академије, САНУ и ●
● АНУБиХ, аутор је и ро- ●
● мана: **Тврђава, Магла** ●
● и **мјесечина, Круг** (не- ●
● довршен), збирки при- ●
● поведака: **Прва чета,** ●
● **Туђа земља, Дјевојка** ●
● **златне косе** те сјајних ●
● студија: **За и против** ●
● **Вука, Писци, мишље-** ●
● **ња, разговори, Сјећа-** ●
● **ња...** ●

● Добитник је НИН- ●
● ове награде, Дваде- ●
● сетседмојулске, Гора- ●
● нове, Његошове и на- ●
● граде Авноја... ●

га кола с јелом и пићем. Један очев кочијаш бринуо се увијек о томе. У некој сеоској или ловачкој кући „ловили“ су данима. Коњи и пси били су му највећа љубав, па је понекад у стајама било по двадесетак коња и исто толико, па и више, паса најчуднијих врста, од обичних ловачких трагача до крволочних барака. Све до данас мрзим псе, можда зато што ми је изгледало да су ми они отели очеву љубав. Коцкао је и често губио огромне своте новца, читава богатства, али је то примао олако, готово весело. Помагао је свакоме, кријући то, а још чешће су га вараили вјешти пословни људи гледајући само да избјегну његов први бијес. Тог занимљивог, сликовитог, непрактичног човјека, који је могао настати само на размеђи патријархалног и буржоаског друштва, и само овдје, код нас, у вријеме кад је један начин живота нестао а други се није уобличио, а у свијести људи остало сјећање на

понашање феудалаца, па се то опонашало, узео сам као прототип за лик Хасана у роману „Дервиш и смрт“.

Према дјечи је био хладан и строг, али најчешће равнодушан. У његову собу улазили смо само кад нас позове, и тада смо ишли као на страшни суд. Али смо морали да уђемо најмање два пута годишње, на два Бајрама, ради честитања. Није био религиозан, али смо славили главне вјерске празнике. Мајка је била врло религиозна и држала се свих вјерских прописа; у томе је била усамљена, јер смо и ми, дјеца, и отац, били у том погледу потпуно равнодушни, тако да ми се чинило да је била доста усамљена у животу...

По патријархално страхопштовање било је последица давно прихваћеног реда а не очеве строгости јер се не сјећам да је икада икога ударио. Али, никада нас није ни пољубио. Био је изнад нас, далек, као бог. Ако нас је и

волио, ми то нисмо знали, а чезнули смо и за најмањим знаком љубави. Сјећам се, једном сам добио запаљење плућа (волио сам да се играм на киши), и лежао сам данима у ватри борећи се у кошмарном бунилу с најчуднијим фантомима. Наш кућни љекар, добродушни дебелушкасти доктор Кац, бечки Јеврејин који је дошао у Босну доведен неким својим разлозима, сасвим несхватљивим, долазио је фијакером свака два-три сата, куцао ме, давао савјете и лијекове и одређивао терапију. Једне ноћи, посебно критичне, брат и сестра су пресједили уза ме, непрестано ми мијењајући облоге. Те ноћи и у тој болести, дирнут сестриним и братовљевом пажњом, остао сам заувјек рањен и ожалостан сазнањем да отац није ни навирio у моју собу.

Дубоком љубављу везао сам се тада за сестру и брата. Очев поступак ме тешко ожалостио, па и огорчио. Годишама послје могао сам заплакати кад се сјетим те ноћи. Због оца, и због брата. А двадесет пет година након тога кад је вољени брат издисао, стрељан, у праскозорје једног ратног јутра, сам на свијету, понижен и прокажен без кривице, нисам могао да му помогнем у том најтежем часу, нисам могао да му додирнем руку, нисам могао да му олакшам мучну самоћу пред пут у непознато, нисам ни знао гдје и шта се с њим дешава. Тај мој брат је моја највећа туга.

Због таквог очева односа могли смо, ми дјеца, бити тешко позлијеђени и емотивно рањиви, што се могло окренути у потпуну невјерицу и цинизам или у неутољиву емотивну глад; или у бунтовништво, отпор, тежњу за независношћу. Десило се и једно и друго и треће.

Ни мајци није било лако. Отац ју је сигурно волио (доста се њежно односио према њој), али је био сувише пуст, а можда није ни сувише крив: жене га нису остављале на миру. Мајка је ћутала и трпјела скривајући све од нас, да би прикрила и њега и свој бол. Неписмена, затворена у себи, окупирана љубављу према идеализованом човјеку, мучена гласовима о његовим везама, преживљавала је праву трагедију, јер се због оца, да би се потпуно посветила њему, одвојила од нас,

и та веза никада није постала права љубав ни с наше ни с њене стране; изгубили смо и ми и она.

... Кад је отац умро 1936, изненадно, у пуној снази, од апоплексије, у својој педесет и четвртој години; личило је на катаклизму, на страшну природну катастрофу, његово патријархално схватање, да никога не обавјештава о својим пословима, покопало је благостање породице, као ураган. Нико није могао да се снађе ни у његовим записима и само њему знаним шифрама, а његове радње и многи послови волшебно су нестајали, испаравали, а све је падало једно за другим, као лоше грађене кулисе, нестало је породичног накита, остао је само дуг.

Покопано је једно вријеме. Послије очеве смрти мајка се само угасила. Престала је да се дотјерује, облачила се само у цицане димије и блузе, пустила је да јој коса побијели оставивши кану и боју, извадила је и бацила зубну протезу коју јој је послје неког порођаја направио др Кадрнка, престала је да се смије, па чак и да говори. Никад нисам видео толику љубав: у њој је било не само много самозатајног већ и самоубилачког...

Уз искуства што сам га стекао као ђак сазнао сам да увијек памтим наставнике које сам волио и да сам се интересовао за предмете које су предавали. Тако сам их и дијелио мисли о њима, тако сам их и запамтио: као оне које волим и оне које сам заборавио...

Да сам успио да побиједим своју природу, вјероватно не бих био писац. Не знам да ли да кажем нажалост или срећом...

СЕЋАЊА

Сећање Меше Селимовића на дане кад је био мали преузето је, уз извесна и овде потребна скраћивања, из његових **Сјећања** објављених у књизи **Критичари о Мешу Селимовићу** коју је сарајевска „Свјетлост“ објавила 1973.

Меша Селимовић је тај текст потписао 20. августа 1972. у Сарајеву.

Илустровао: Брана Јовановић

ОД ЗУМБУЛА ДО КОСМОСА

СВЕ РАСТЕ

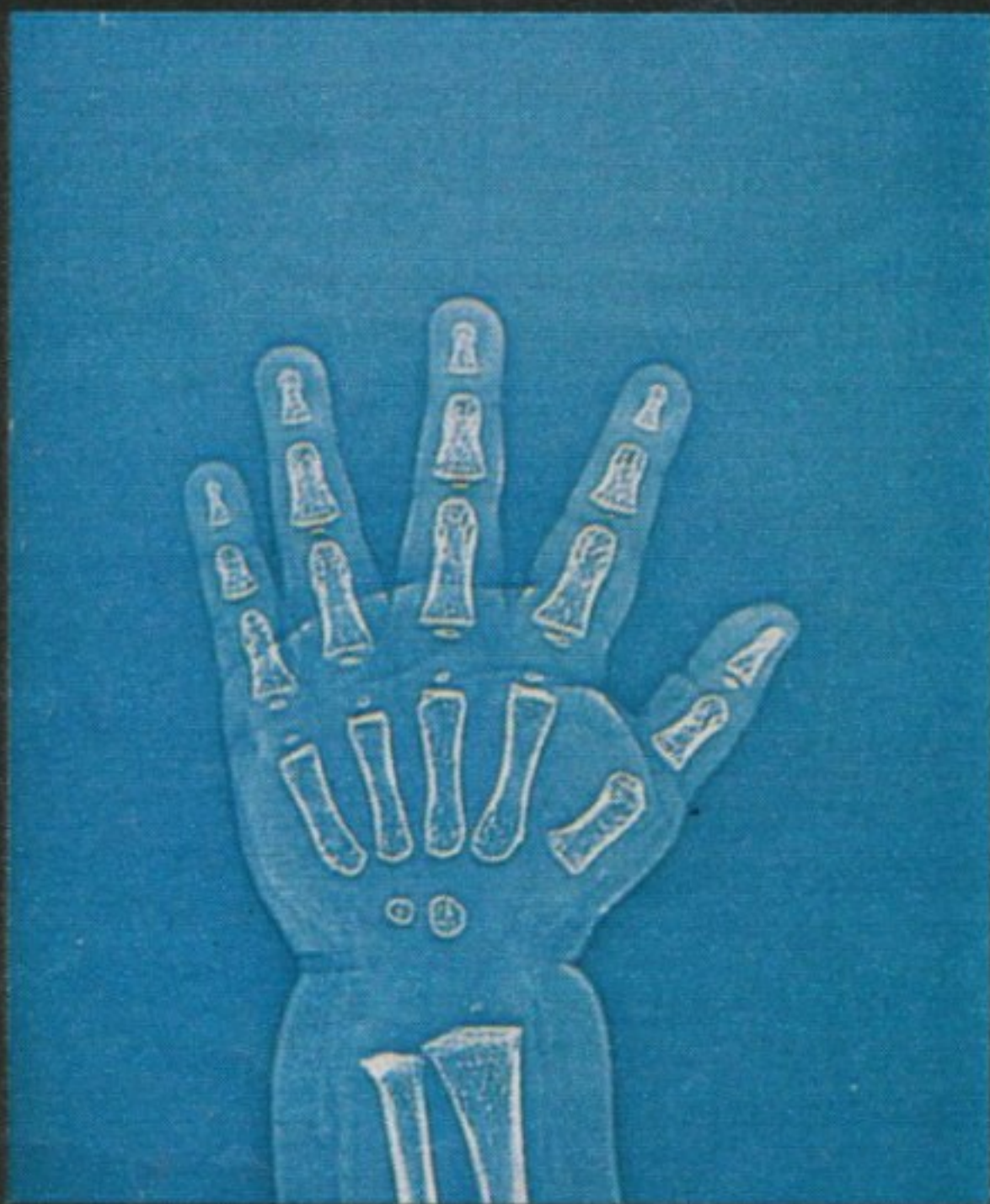
Кристали у пећинама,
скелети кичмењака,
травчице, чак и универзум
– све се шири. Чиме се све
ови тако различити облици
служе да би добили који
центиметар? И како „знају”
докле треба да расту?

ШАКА: „ПУПОЉЦИ” НА КРАЈЕВИМА КОСТИЈУ

Кости шаке расту на оба своја краја. Ту се налази меко ткиво које није окоштало – хрскавица. Ове ћелије, остеобласти, осигуравају раст костију тиме што се непрекидно размножавају. Кад окошта, ова хрскавица даје кост која не расте. За даље издуживање костију заслужан је хормон соматомедин који лучи јетра. А то лучење, опет, зависи од хормона раста који производи хипофиза (жлезда с унутрашњим лучењем, смештена на доњој површини мозга).

ЗУМБУЛ: 20 CM ЗА МЕСЕЦ ДАНА!

У луковци зумбула скривена је стабљика с увученим меснатим листовима између којих спава цветни пуп. У срцу тог изданка налази се „уређај” заслужан за развој цвета. Ради се о групи ћелија које имају способност да се брзо размножавају под утицајем топлоте и неких хормона. Сви органи биљке који расту – стабљика, гранчице, корен – имају овакве ћелије зване меристеми. (То ткиво грађено је од малих ембрионалних ћелија које се не престано деле.) Раст дрвећа и жбунова зависи не само од размножавања оваквих ћелија већ и од њиховог издуживања – поједине врсте ћелија достигну и 8 cm дужине!

1. година •
Ћелије хрскавице размножавају се пуном паром и окоштавају. Просечно свака кост порасте 2 mm месечно.

3. година •
Један део хрскавице која је окоштала није се изменио. Растење се одвија пет пута спорије него у првој години.

13. година •
Оно што је остало од хрскавице мења се под утицајем полних хормона. Издуживање се наставља.

20. година и надаље •
У 17. години код девојака и у 20. код младића шака престаје да расте. Сва хрскавица је већ окоштала.

► 1. дан

На топлем пролећном сунцу пуп луковце почиње да се буди.

► 8. дан : 2 cm

Неке ћелије на врху младице непрекидно се размножавају. Луковица бубри.

Од најобичнијег першуна, до целог универзума који се, као што знамо, шири, све на свету расте. Рађање, растење и умирање – тај нам редослед изгледа тако јасан и природан да га сматрамо апсолутним законом. Па ипак, бактерије га не поштују: састављене од једне једине ћелије, оне уопште не расту већ се рађају „одрасле“, поделом већ постојећих. Оне су се појавиле пре отприлике, три и по милијарде година и усвојиле решење не да расту појединачно већ колективно. Снага ових микроорганизама је у њиховом броју: размножавају се неописивом брзином. Тако се један колибацил дели надвоје сваких 30 минута. И кад би имао чиме да се храни, његови потомци достигли би тежину планете Земље за 67 сати?

Почело је са сунђером

Велика револуција по питању раста одиграла се пре отприлике 600 милиона година. Тада су се појавили први организми састављени од више ћелија – сунђери. Од тада жива бића, уместо да остају заувек иста, почињу да расту све док не достигну своју коначну величину, не „одрасту“. Са вишећелијским бићима и растењем које је с тим повезано отворене су огромне могућности. Организми постају јачи захваљујући бољој подели рада. Тако је сунђер, најпростија вишећелијска животиња, усавршио филтрирање воде из које се храни малим биљкама и животињама: једне његове бичасте ћелије почеле су да изазивају водене вртлоге у унутрашњим каналима, док су друге избацива-

РАСТ МОТОР ЕВОЛУЦИЈЕ

Зашто жива бића после оплођења јајне ћелије не остану у том облику? Шта их тера да расту?

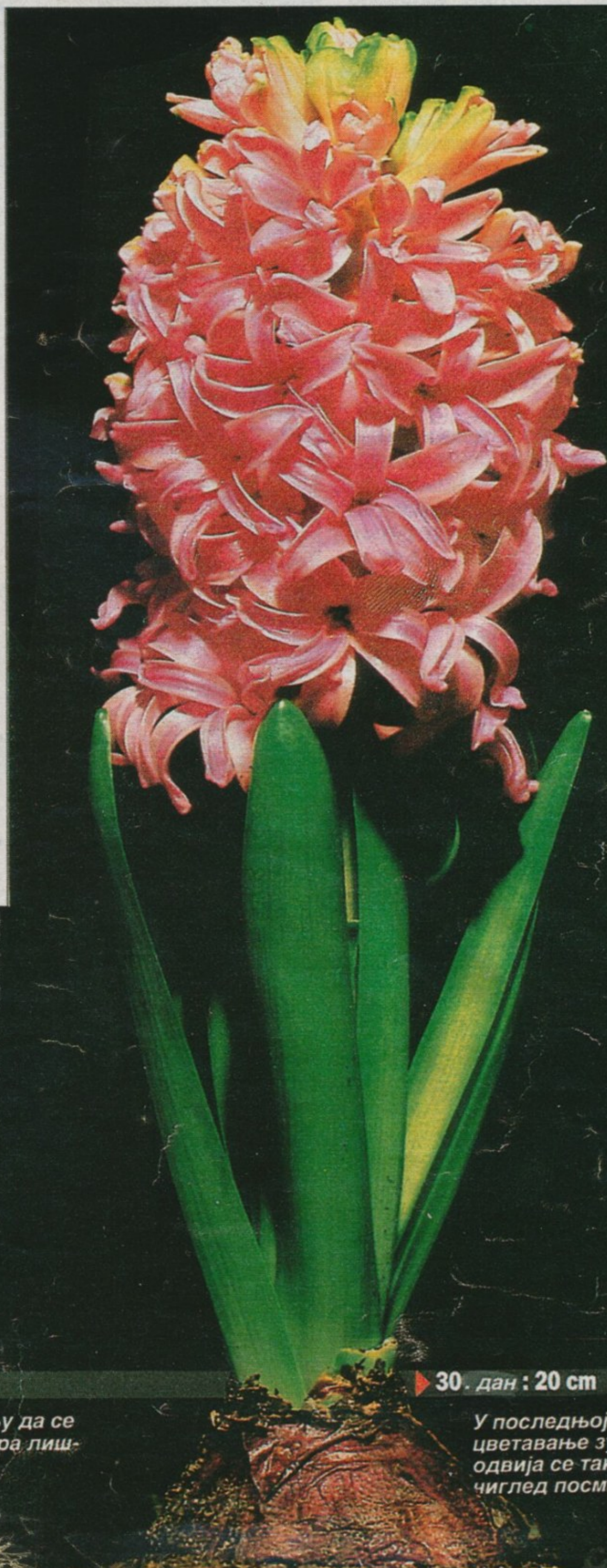
ле воду грчећи се захваљујући влакнима која садрже. Ово стално струјање воде која пролази кроз тело у друге мале поре и излази кроз неколико већих отвора на врху служи сунђеру и за довођење кисеоника у унутрашњост ћелије као и за избацивање отпадних материја...

Наравно, већ код једноћелијских организама уочена је појава сарадње и поделе задатака, али све је то било у зачетку. Ова подела рада и уска специјализација ћелија и органа најзаслужнији су за развој врста. Током миленијума пробавни канал, шкрге или плућа, живчани систем, постају све развијенији, моћнији и напреднији. А све то не би било могуће да раст није повећан. Ово посебно важи за мозак и његове способности: инсекти и мекушци, због своје величине, никад нису успели да развију интелигенцију равну оној коју имају кичмењаци. Паралела која може да се протегне и на људско друштво где повећање насеља обавезно прати подела рада (специјализација) – не меси више свако домаћинство хлеб, не прави свако себи обућу... али се зато повећава сложеност живота „организма“.

Раст је извор невероватних могућности. Па ипак, све врсте, осим неких змија, не иду изнад одређеног утврђеног максимума. Гуштери ва-

рани израсту највише до дужине од 2 метра, док жирафе и плави кит ретко прелазе пет, односно 30 метара. Јер, после извесне границе невоље због великог раста бацају у сенку предности величине. Ту је најпре

питање енергије: треба нахранити огромну масу. Кад се раст удвостручи, запремина се повећа осам пута. Другим речима, потреба за храном расте брже од могућности да се задовољи. За велике

30. дан : 20 cm

У последњој фази расцветавања зумбула одвија се тако рећи наочиглед посматрача.

15. дан : 6 cm

Новостворене ћелије почињу да се разликују, из једних се ствара лишће, из других цветови.

диносаурусе, врсте диплодукса, то је било кобно у периодима несташице хране.

Велики раст – велики баласт

Велики раст сисарима доноси тешкоће са прегрејавањем при великим напорима: они треба да се ослободе сувишне топлоте, али што су веће, то им теже полази за руком због односа масе и површине тела.

Друга велика препрека је што после одређене величине, животиње и биљке не могу више да остану усправно услед отпора живог ткива Земљиној тежи. Граница толеранције за биљке је 110 метара, колико достижу неке секвоје. Иначе, стабло се ломи! Скелет копнених животиња постаје све гломазнији што је раст већи. Тако костур пса или гуске износи 13 одсто њихове укупне телесне тежине, а код човека 18 одсто. Коњ величине Ајфелове куле морао би имати ноге шире него дуже, па опет би се срушио под сопственом тежином!

Трећи чинилац који ограничава раст јесте веза између различитих органа која се, доказано је, тешко одвија кад раст пређе одређену границу. Тако палеонтолози тврде да је разлог зашто су нестали неки диносауруси био управо њихов огроман раст: подацима које су достављали њихови чулни органи требало је исувише времена да стигну до мозга...

Да би се избегле све ове тешкоће, свака врста располаже механизмом за подешавање раста: то је посебан генетски програм који обухвата хормоне и факторе раста. Али исто тако и суперконтролоре који уништавају примерке израсле изнад разумне мере. Упоредимо ли то опет с организацијом људског друштва, можемо се запитати: хоће ли на исти начин прекомеран раст градова као што је Мексико – 21 милион становника – или пребујна светска демографија бити заустављени на време, пре него што се сви погушимо? ■

ШТА РАСТЕ КАД ПРЕСТАНЕМО ДА РАСТЕМО

То што је наш раст увис завршен не значи да на нашем телу више ништа не расте. Длаке, коса, нокти, па чак и носна хрскавица и уши настављају да расту. Њихове ћелије сачувале су способност да се размножавају. За то су заслужни локални фактори раста о којима се још врло мало зна. Иначе, у готово свим органима ћелије се непрекидно обнављају и умиру. Само се нервне ћелије не могу надокнадити: кад неурон умре, умро је заувек.

КОЖА

Наша се епидерма непрекидно обнавља. Појединачне кератинозне ћелије, од којих је састављена, не живе дуже од 20 до 30 дана.

НОКТИ

Њихова основа, ноктиште, нарочите је грађе тако да без прекида прави нове ћелије. Оне терају нокте да порасту у просеку 1 mm недељно.

КОСА

Она порасте 8–11 mm месечно. Раст јој није ограничен: једна влас умире после 10 година код жена, а након три године код мушкараца.

ТРЕПАВИЦЕ И ОБРВЕ

Дужина њиховог века не прелази три или четири месеца. Зато никад не могу да достигну дужину наше косе!

НОС И УШИ

Делови који се састоје од нарочите хрскавице настављају да расту врло споро, 0,5 cm за 30 година. За велике уши код старих људи заслужни су мало истражени локални хормони.

УМЊАЦИ

„Зуби мудрости“ притајено „чуче“ у деснима све негде до 25. године јер су програмирани да тада избију. Често врло болно.

ДЛАКЕ ПО ТЕЛУ

Оне израсту у просеку 8 mm месечно, али дужина живота појединачне не прелази шест месеци. Раст им се повећава ако у организму има вишка мушког хормона тестостерона.

ЈЕСТЕ ЛИ ВЕЋ ЧУЛИ...

ЕМБРИОН СЕ У ПРВИХ ДЕВЕТ МЕСЕЦИ УВЕЋА 500.000 ПУТА?

Сва жива бића доживљавају најбржи раст током ембрионалног развоја. Код човека, од тренутка зачећа до рођења, ембрион се увећа 500.000 пута. А од тада, па све до пуне зрелости, то ће повећање износити само три–четири пута. Код животиња, као и код биљака, овај галопирајући раст никад није плод једноставног повећања почетне ћелије. На раст живих бића утичу три чиниоца, који следе један за другим. То је најпре деоба јајне ћелије на мноштво истих. Затим долази до стварања ћелија различите грађе. И, на крају, те ћелије се групи-

шу у посебне врсте ткива (нервни систем, кости, итд.) Гени „задужени за раст“ усмеравају ћелије настале из тих група и то на следећи начин: одозго – надоле код биљака, а од стомака према леђима код животиња, поштујући обострану симетрију. У исто време ћелије су програмиране да постепено изгубе способност деобе сразмерном току њихове „специјализације“. У додиру са суседним ћелијама или под утицајем неког од чинилаца раста, оне „укључују“ посебне гене који управљају овим одвајањем. Док је ово одвајање скоро завршено при рођењу, раст не-

ких ткива наставља се, а подстичу га хормони. Ауксин, гиберелин, цитизин – делују код биљака. Код сисара, хормон раста који лучи хипофиза и игра улогу главног диригента. Хормони железде тироиде, као и полни хормони, такође обликују раст појединих органа. Са добом зрелости, код одраслих људи, растење престаје... осим неких изузетака (види уоквирен текст). Понекад, такође, могу да се јаве израслине (дивље месо) или да дође до неправилног размножавања ћелија. То је онда – рак. Он настаје кад гени за размножавање изгубе контролу над деобом. ■

ХОРМОНИ И ЖИВОТНА СРЕДИНА ОДЛУЧУЈУЋИ ЗА ОБЛИК РАСТА

Жива бића развијају се у три основна облика: или расту у правој линији, или у себи (у спирали) или дебљањем, при чему се стварају облици лопте, бадема, ваљка. Већим делом овакав раст диригују осетљиви „сензори“ који реагују на Земљину тежу, на светлост или на утицај разних других „помоћних средстава“. Тако у корењу биљака специјалне велике ћелије (статоцисти) поседују грануле, и та су зрнаца утолико гушћа што се налазе више при врху корена. Управо те разлике подстичу лучење хормона ауксина, заслужног за раст ћелија и њихову деобу: захваљујући томе, корен продире све дубље у тло! За разлику од би-

љака, гравитација не утиче на раст животиња: пиле ће се развити сасвим правилно чак и ако се јаје буде обрћало врло често. И за нагињање биљке према светлости такође је заслужан ауксин. Фотони побуђују један пигмент, фитохром, који тада зауставља лучење хормона раста. Изложена страна зато почиње спорије да расте од заклоњене што изазива нагињање биљке унапред, према светлости и сунцу. Биљке такође одлично „знају“ како да се обмотају око храниоца на коме паразитирају или око притке: витице лијане реагују на додир и ти делови успорено расту, док се слободни развијају изводећи кривине...

Наутилус: доградња у облику спирале да би се проширио стан

Еволуција и силе природе одређују три основна облика раста: купаст, округлао, ваљкаст и, наравно, спиралан. Спиралан облик омогућава велику уштеду простора. Главножац наутилус усвојио је баш такво решење: он лучећи кречњачку материју гради прву комору, а кад је прерасте, напусти је да би направио другу и тако редом. Коморе су тако сложене једна према другој да стварају савршену спиралу.

КАКО СЕ ИЗ ЈЕДНЕ МИКРОСКОПСКИ СИТНЕ ЛОПТИЦЕ СТВАРА МАЛИ ЧОВЕК

● Пошто сперматозоид продре у овулу (женску јајну ћелију), два се језгра спајају и после 24 h почиње прва деоба. Добијене две ћелије, генетски истоветне, остају везане. Вишећелијски човек је рођен.

1. дан: 0,001 mm
Увећање фотографије 25.000 пута

4. дан: 0,003 mm
Увећање 13.000 пута

● Сада се те две ћелије деле чинећи четири ћелије које такође крећу да се деле. После четири поделе има их 16 и сад чине малу „купину“, такозвану морулу. Док се деоба наставља, ћелије се распоређују у простору: стварају се осе симетрије будућег тела.

● Зависно од места на коме се налазе, као одговор на факторе диференцирања, ћелије се „специјализују“. Тако се већ оцртава нервни систем, око такође. Помаљају се и удови иако ембрион нема више од 20 грама!

Деоба ћелије се наставља јер ембрион још треба да порасте све до 49 cm.

● Неки органи расту брже од других: такав је случај са главом. У овом стадијуму, као и при рођењу, она чини више од трећине укупне дужине тела. После рођења она ће расти спорије тако да код одраслог човека глава чини тек 1/8 наше висине. (Савршено по Микеланђелу 1/7)

6. недеља:
од 10 до 14 mm
Увећање 10 пута

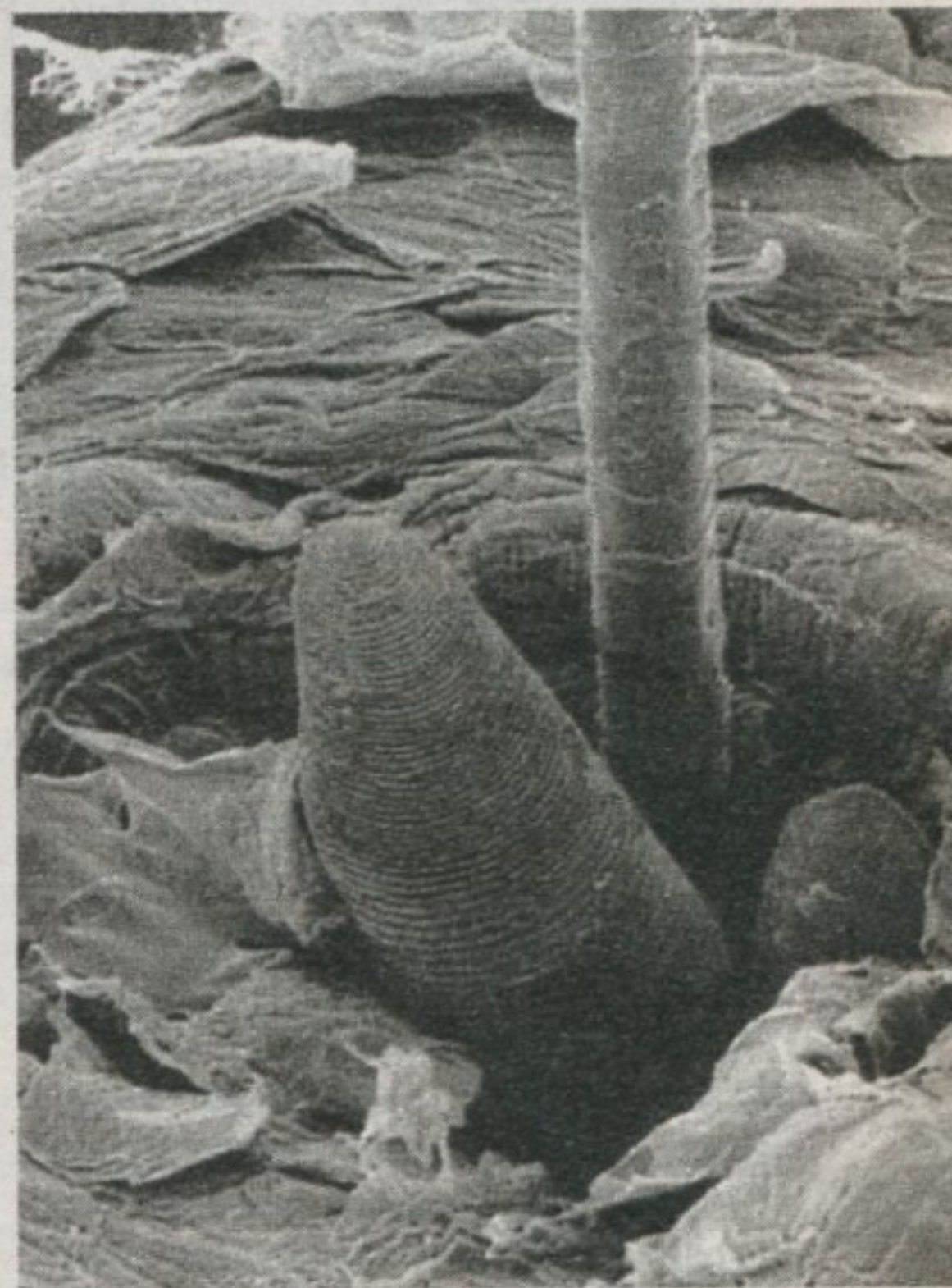
5. месец:
25–30 cm

Коса: главне су аминокиселине

Супротно од дрвета, влас расте из основе. Купасте групе ћелија деле се живо и без престанка. Раст власи је спорији ако нема аминокиселина без којих није могуће стварање кератина, протеина од кога је коса направљена. Умор, депресија или примање цитостатика могу изазвати њено опадање, али не и спречити је да поново израсте.

Стабло: „кругови раста“, од лета до лета

Стабла расту и постају све дебља захваљујући омотачу ћелија који се налази у кори. Овај слој, камбијум, ствара нове ћелије у ритму смена годишњих доба. У априлу, односно мају он производи широк круг светле боје јер су нове ћелије бројне и велике. После тога бујање ћелија престаје да би поново, али стидљиво, започело у августу. Пречник стабла поново се увећава стварањем чврстог слоја дрвета – года.

Припремила: Вера Милићевећ

Уређује
др Зоран Живковић

Џин Вулф

Ви заиста желите да чујете моју исповест? У реду, кад кажете. Да ли је та ствар укључена?

Ћао. Зовем се Дони, ја сам магарац. Име мог друга је Були и он није прави во, разумете шта хоћу да кажем? Исекли су му, знате већ шта, сигурни да више неће имати ону снагу. Видите, погрешили су. Кад се Були разбесни, а то се додуше дешава веома ретко, онда јаој свима у његовој близини јер он је велик и ужасно јак. Ја нисам тако велик, али сам ипак снажан. Изненадили бисте се колико могу да понесем на леђима и којом брзином могу да потрчим.

Колико је мени познато, Були и ја рођени смо на Земљи, само је у оно време нису тако звани, била је позната као Тексас. Пре него што смо се родили, нешто нам је урађено па смо на свет дошли обдарени умом који краси, рецимо, просечног човека. Мада отежано причамо, имамо и способност говора, као што и сами чујете.

Основна идеја била је да има пуно места као што је ово где смо сада, места где су људи сиромашни и, уместо машина, користе животиње. Неко као ја, на пример, служио би да преноси дрва и други терет. Мислили су да ће се уколико разумемо шта нам се каже и још можемо и да одговоримо на питање, све одвијати много лакше.

Та идеја, претпостављам, није се остварила како је замисљено тако да се после неколико година одустало од тог пројекта. Не, ја Булија не познајем из оних времена. Можда сам га и видео међу мноштвом домаћих животиња, превасходно крава, али тада нисам обратио пажњу на њега. Да нисте с њим већ причали?

А то што смо се упознали треба захвалити човеку који

нас је обојицу купио. Звао се Манго. Пошто је он своје тачке, а, да, мислио сам да знате да је Манго био клоун, изводио по многим страним световима, Були и ја смо му добро дошли за увесељавање публике. А водио нас је свугде. Колико смо светова обишли? Не бих знао да вам кажем. Ја знам да бројим до десет, па сам лупао рецке кад бисмо стигли до тог броја, али ми се онда све смешало у глави. Уосталом, кад сам схватио да се на нека места враћамо, изгубио сам вољу да даље рачунам.

Временом смо се, уз Манга који нам је смишљао тачке, Були и ја добро увежбали. Јесте, Манго је увек био главни, али његове представе не би биле тако посећене без нас двојице. Зашто мислите да претерујем, зар није природно и похвалити се? То је било и Мангово мишљење. Он је сатима знао да седи испред огледала припремајући се за наступ. У тим тренуцима увек је маштао о тим далеким световима које ћемо тек посетити. О себи је причао најлепшим речима никад не заборављајући да похвали и Булија и мене. Сада кад га нема, све чешће мислим да себе треба представљати у најлепшем светлу. Онда и сам о себи почнеш лепше да мислиш па то мишљење намећеш и свима око себе, зар није тако?

Све је било сјајно док нисмо стигли овде с намером да ту, као што је било уобичаје-

но, останемо неколико недеља. А задржасмо се... сад ће десет година!

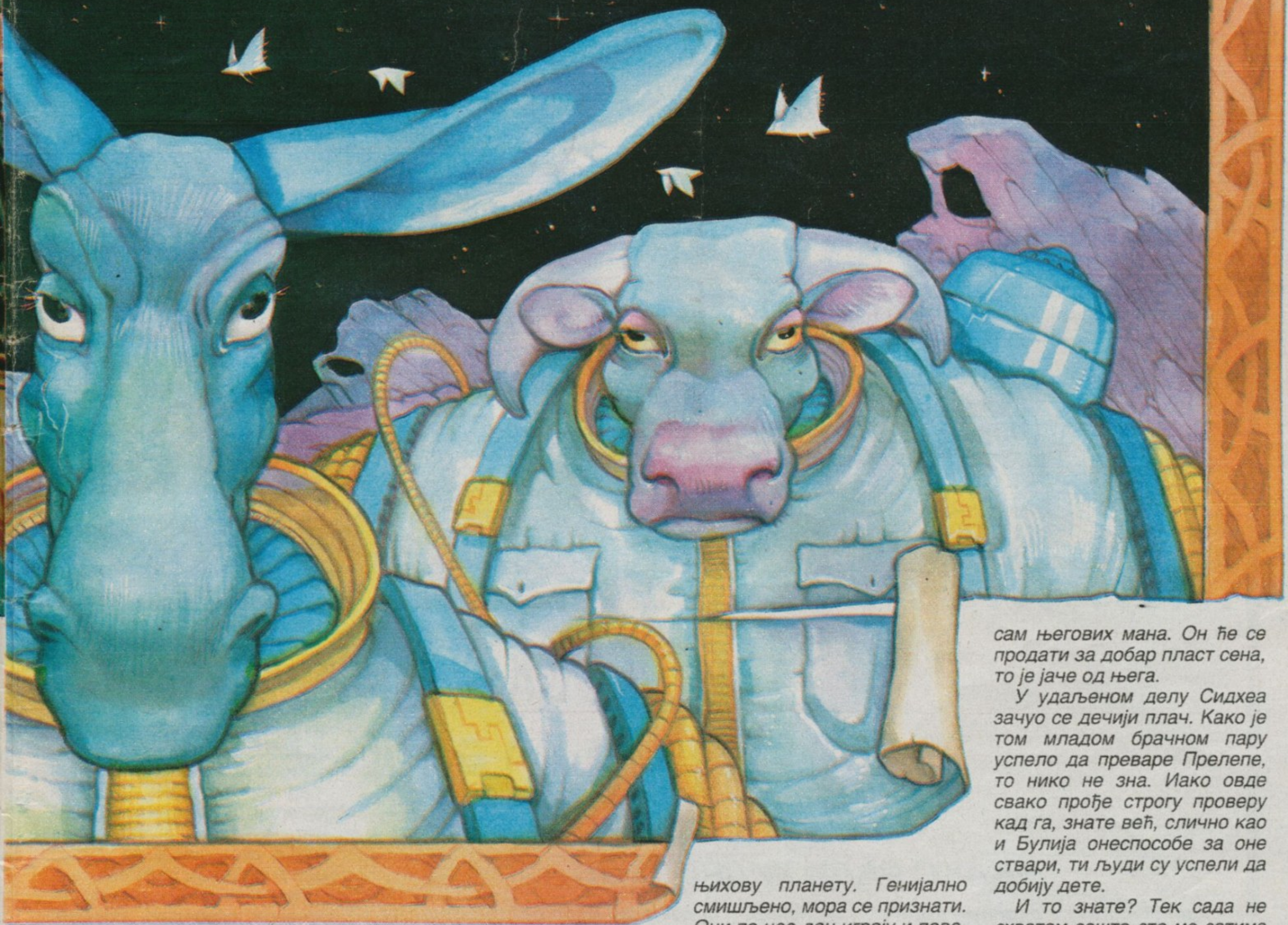
Нема много светова који су насељени интелигентним бићима, претпостављам да то сви знају. А они који јесу, строго забрањују да се на њих населе становници Земље. У том погледу Сидхе се разликује од осталих светова. Иако на Сидхеу живе Прелепи, како себе називају интелигентна бића која насељавају ову планету, они се разликују од осталих који насељавају остатак галаксије. Прелепи пуштају људе да се населе на Сидхеу, али им не дозвољавају да ту рађају децу. Уосталом, за то сте сигурно већ чули.

Људи су постигли чудо, посебно у области генетике, довољно је само мене да погледате! Немојте ме прекидати, јасно ми је да вам је познат тај податак, али морам ваљда да направим неки увод. Дакле, поред тога што себе не зову случајно Прелепима, ова бића су имала довољно слуха, не, не ради се о некој

великој памети, верујте ми на реч, да искористе чињеницу што на Земљи има и оних прилично сиромашних. Ти људи, без неке велике будућности, мислили су да ће лакше наћи срећу макар и на Сидхеу. Будући да са Сидхеа готово и не стижу нека обавештења, тек кад би се неко овде нашао, као што је био случај са Мангом, Булијем и са мном, схватио би у каквом се паклу затекао. А из овог пакла, то и јесте најгоре, готово да нема повратка. Зато и вама саветујем да бежите! Ви сте овде у одређеној мисији, аха!

Да, тачно сте чули, Прелепи већ ко зна колико генерација користе људе. Не, нисам употребио погрешну реч, све оно што је красило становнике Земље или Тексаса, како вам већ драго, Прелепи су им одузели. Било да се ради о умним способностима или физичком изгледу. Прелепи

су све чаробнијег изгледа, уз то им је и интелигенција на вишем нивоу. Вероватно сте видели Прелепе како се крећу, као да играју, с тим гипким телима, елегантним покретима у раскошним одорама које им још више истичу белу кожу и жуту косу која им уоквирује лице и наглашава те крупне очи најнеобичнијих боја.

Кад се први пут суочите са Прелепима, тешко вам је да поверујете да у таквим бићима може да се крије и трунка злобе. Уосталом, они све своје лоше особине вешто прикривају. И кад вас користе, а искључиво нас због тога и пуштају да се населимо на Сидхеу, то раде уз осмех који, временом, почиње да вам личи на ужасну гримасу. Оног тренутка кад смогнете храбрости да их питате зашто вас не пуштају да напустите њихову планету, они ће, наравно опет уз осмех, рећи да то није истина. Можете да одете

кад год вам је воља, али чим стигнете до космодрома, неко се ту нађе да вас спречи да се укрцате на брод.

Манго је годинама смишљао како да подвали Прелепима. Једног дана одлучио је да се укрца на брод тајно, као слепи путник. Нажалост, успели су да га открију... Што ме гледате тако запањено, зар нисте до сада знали да и магарци могу да плачу? Не волим ни да мислим на тај догађај, на тај дан кад су нам убили Манга, и то на најсвирепији могући начин. Пресудили су мачем. Мачем! Зар данас ико више користи то оружје, молим вас?

Знате ли шта је најгоре у тој причи? Тај мач којим су му одрубили главу нису они направили. Ми смо овде, у Сидхеу, између осталог и због тога да им помажемо да обрађују земљу или да праве оружје као што је био тај проклети мач. Ето зашто нас пуштају на

њихову планету. Генијално смишљено, мора се признати. Они по цео дан играју и певају, ако ти гласови које испуштају могу да се назову песмом, а ми за неку беду рмбачимо за њих.

Како сте успели да добијете такво обавештење? Био сам сигуран да ниједна вест са Сидхеа не може да доспе до Тексаса. Добро, не љутите се, уосталом ви сте дошли мене да испитујете, па ја због тога нисам изгубио стрпљење, а сада ви вичете на мене. Можда вам је тешко да прихватите чињеницу да ћаскате с једним обичним магарцем?

Добро, прихватам извињење. Само, пре него што наставимо разговор, да знате да то што не можете да се ослободите предрасуда говори о вама, не о мени. Није довољно да неко изгледа као магарац да би то у суштини и био.

Стицајем околности, ја сам један од ретких који је упознат с тајном. Мислио сам да је поверим Булију, али сам одустао. То не значи да ја Булија не ценим, али свестан

сам његових мана. Он ће се продати за добар пласт сена, то је јаче од њега.

У удаљеном делу Сидхеа зачуо се дечији плач. Како је том младом брачном пару успело да преваре Прелепе, то нико не зна. Иако овде свако прође строгу проверу кад га, знате већ, слично као и Булија онеспособе за оне ствари, ти људи су успели да добију дете.

И то знате? Тек сада не схватам зашто сте ме сатима испитивали кад баратате свим подацима. Јесте, ради се о пророчанству. То што и ви и ја о становницима Земље, односно Тексаса причамо као о људима, не значи да та бића и имају то одличје. Були је во, ја сам магарац, а ви сте, драги мој – птица, баш као и Прелепи. Пророчанство каже да ће оног тренутка кад бићима са Земље пође за руком да добију дете, а то дете буде имало лик човека, овом галаксијом опет завладати мир.

Ви имате задатак да нађете тај млади брачни пар и да га, заједно с потомком, вратите на Земљу? Шта, дошли сте овде са читавом војском? Кад је већ тако, поведите и Булија и мене на нашу стару, добру планету. Служићемо вам поштено до краја живота. А ја ћу вас, заузврат, одвести до кућице где се родило дете. Јесам магарац, али без мене не можете. Шта могу кад је та беба случајно Мангово унуче?!

В. С.

Илустровао Добросав Боб Живковић

КОШУЉА ДЕРИ-ПЕРИ

У продавницама одеће у Јапану могу да се купе кошуље од нарочитог полиестера за које нису потребни ни сапун ни пегла. Стручњаци две велике текстилне фабрике произвели су материјал који на сам додир с водом избацује честице прљавштине.

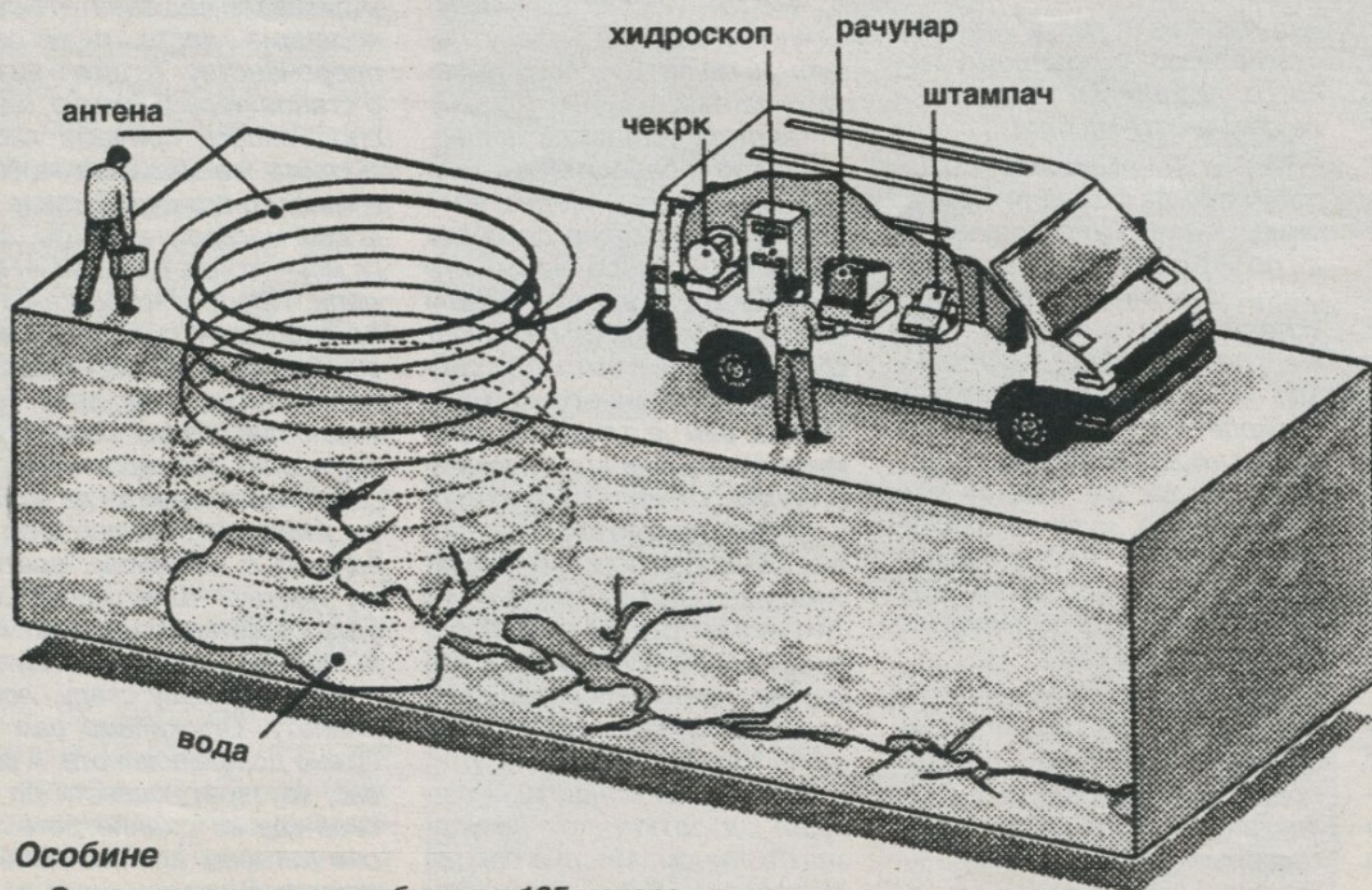

Илустровао Зоран Петковић Петко

ХИДРОСКОПОМ ЗАЧАС ДО ВОДЕ

КАКО РАДИ ХИДРОСКОП

Уређај налази и одређује количину и распоред подземних вода без бушења тла.

Особине

- Откривање воде до дубине од 185 метара
- Место и опис лежишта: 120 метара
- Уређај опслужују два-три стручњака

Стручњаци Академије наука Руске Федерације усавршили су уређај звани хидроскоп који помоћу магнетне резонанце открива лежишта воде без бушења тла.

Хидроскоп је пољски томограф који је у стању да открије воду до дубине од 180 метара. То није све! Овај уређај способан је да „види“ много више. Он ради на принципу нуклеарне магнетне резонанце слободних протона воде. Апарат емитује одређени сигнал преко антене која се састоји од електричног кабла. Он се пружа по тлу у круг, у пречнику од 180 метара. Ако емитовани таласи наиђу на воду, покрећу се протони (вода се састоји од водоника и кисеоника, а овај први од једног протона и електрона) те долази до одјека. Хидроскоп се не ограничава само на потврдан или негативан одговор. Ако је одјек веома јак, то указује да има много протона који се одбијају, односно да је количина откривене воде велика. Ако пак одјек прелази различите максималне вредности, знак је да се вода налази на различитим дубинама. Све добијене податке потом обрађују рачунари и тако се тачно сазна колико кубних метара воде има.

Предност оваквог начина откривања воде, у поређењу са досадашњим, јесте и у томе што омогућава уштеду времена од 400 одсто.

С ФРИЖИДЕРОМ НА ЛЕЋИМА

Срећни проналазач зове се Волфганг Васертал: њему је недавно једногласном одлуком жирија припала прва награда на конкурс у Берлину, чија је сврха унапређење примене Сунчеве енергије.

У чему се састоји Волфгангов проналазак?

То је „ранац“ на леђима који омогућава да се преносе расхлађени производи од животне важности (првенствено вакцине) у најудаљеније кутке наше планете. Покретни фрижидер ради, наравно, на Сунчеву енергију.

Ланац непрекидне расхлађености који се обавезно мора одржавати од произвођача вакцине до особе која треба да је прими, и од које јој често зависи живот, до

сада није било могуће одржати у областима до којих се није могло прићи ни авионом, ни колима. Требало је да буде произведен покретни систем за расхлађивање који би сачувао вакцину на потребној хладноћи док се чека веза са бродом или више дана мора да се пешачи до неког афричког села. Управо то учинио је Волфганг Васертал.

Уз помоћ људи с Техничког факултета у Берлину он је направио прототип покретног сунчаног генератора који је прошлог лета успешно испробан у Индији, у селима око Калкуте.

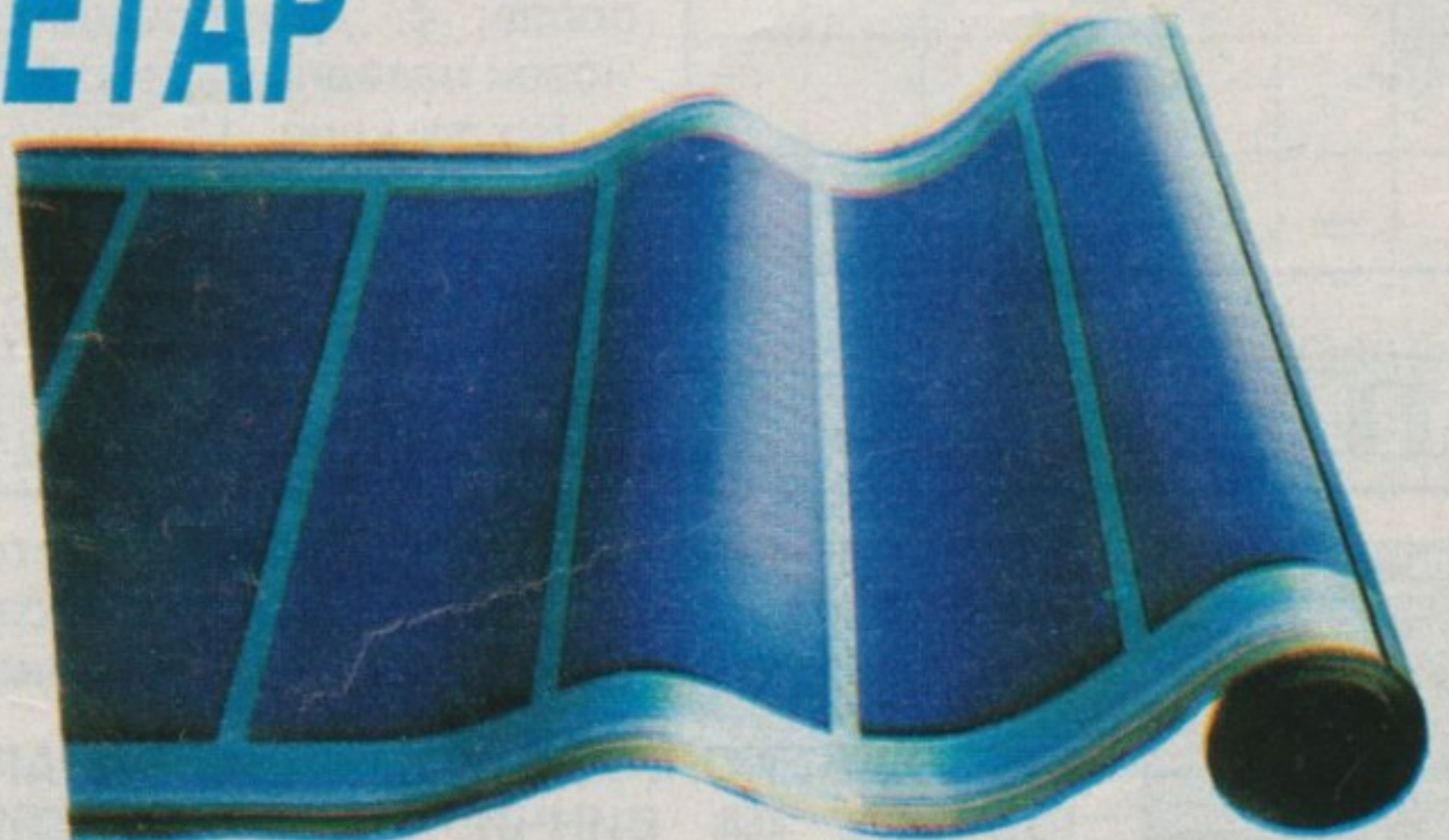
Нажалост, производна цена „сунчаног фрижидера“ износи око 20.000 DEM и врло

је висока за сиромашне земље, али кад почне серијска производња, цена ће се троструко умањити, поготову што Волфганг Васертал не жели да за себе извуче никакву добит из овог генијалног проналаска.

СУНЧАНИ КРОВОВИ НА МЕТАР

„Фуџи електрик“ понудио је ових дана нову врсту сунчаних батерија. Начињене од танког слоја савитљивог силицијума, дебљине двадесетог дела милиметра, ови колектори постављају се непосредно на кров, без посебног уграђивања што је било код класичних соларних панова. Снага коју испушта свака плоча је скромна (20

вати), као и проценат корисног дејства (од укупне Сунчеве енергије која падне на њу, она претвори у струју само 6,8 одсто) па се ови колектори производе по цени много нижој од садашњих панова. Ипак, сасвим су довољни да ноћу осветле викендице, омогуће да се упали телевизор, истушира топлотом водом. Шта ћете више?

МОРСКЕ КАНТЕ ЗА ЋУБРЕ

Ако не рачунамо нафтне мрље које су најопасније за мора и океане и живот у њима, најружнији и најнепријатнији загађивачи плавих вода су отпаци из — кухиња. Већи део стиже с бродова који возе туристичке туре. Зато је једна корзиканска фирма („Операта“) дошла на идеју да произведе контејнере за кухињске отпатке намењене наутичким туристима који иначе имају леп обичај да их изруче у лукама где се усидре.

„Обел“, како се цинковска канта зове, има облик пловка који је постављен на цилиндричан контејнер, преграђен изнутра у одељке у којима су велики џакови који могу да се ваде. Бродови, јакте и чамци овде остављају ђубре, а један „патролни“ чамац обилази их

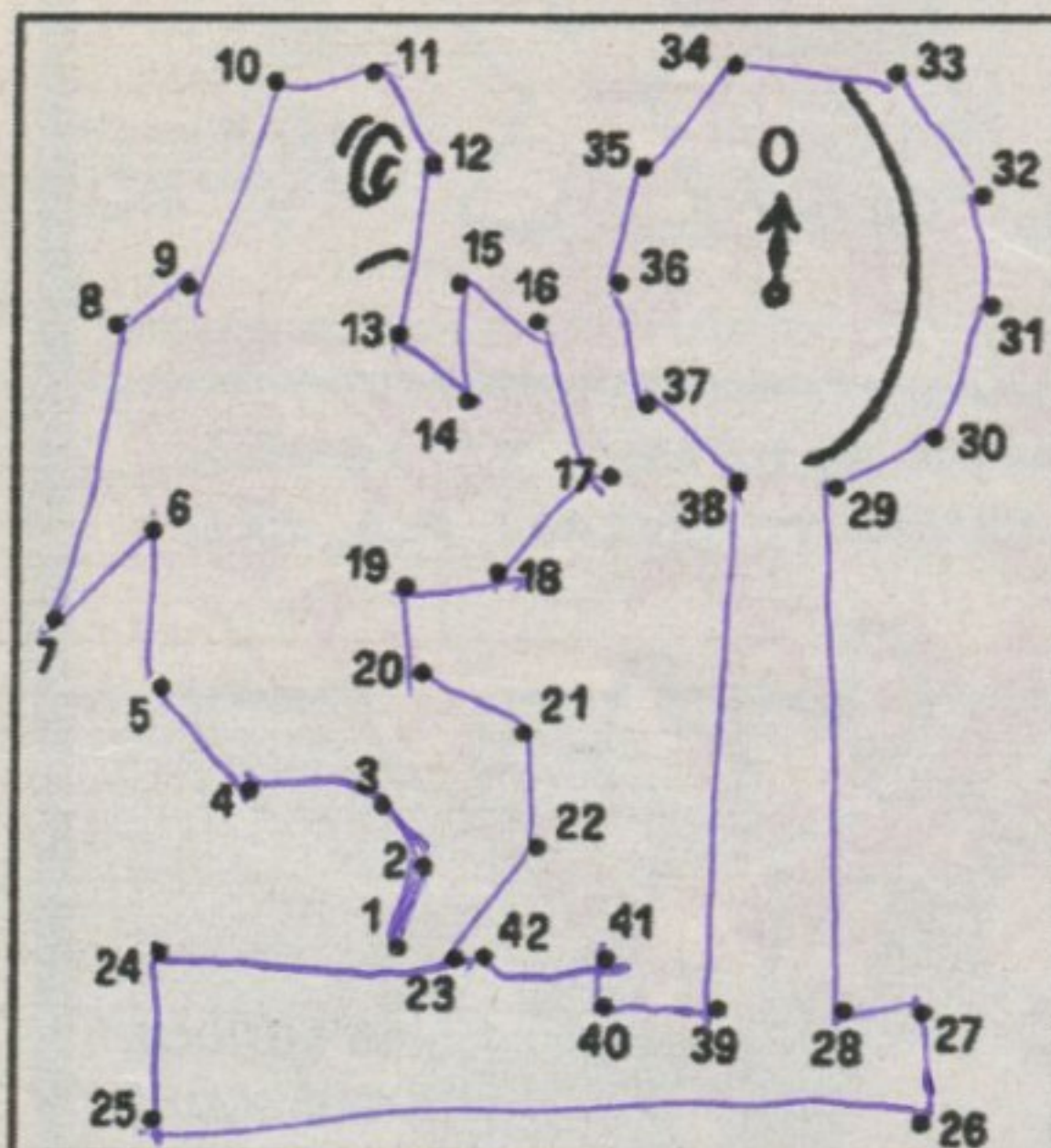
редовно и извлачи џакове отпадака кроз отвор с покретним клизним вратима.

„Обел“ је на врху опремљен катарком са светиљком која ради на батерије — ова се пуни помоћу фотоелектричне ћелије која Сунчеву енергију претвара у електричну. Да ноћу на њу не би налетали бродови...

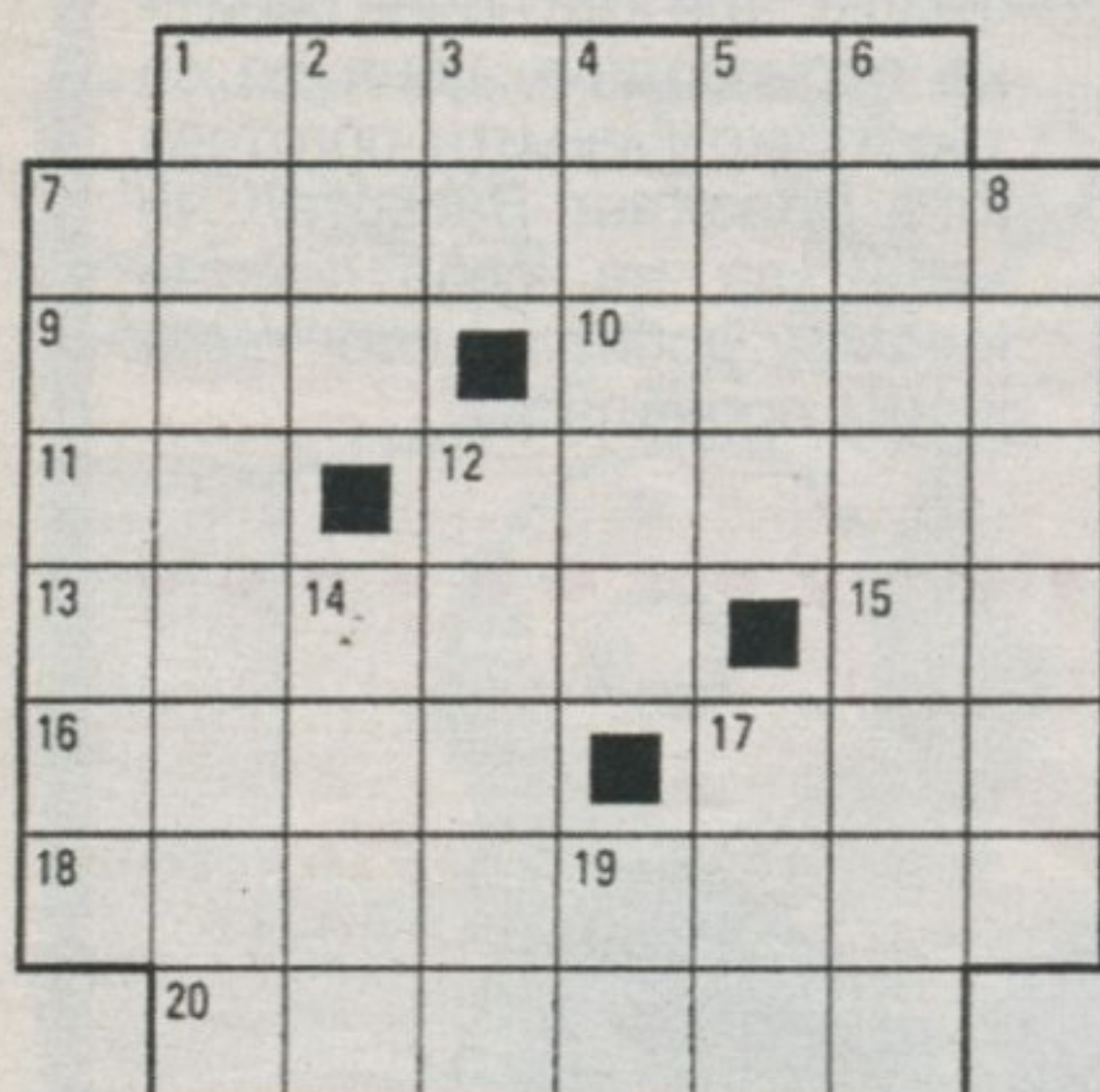
У лукама које имају овакве канте више не плива амбалажа од дуготрајног млека, воћних сокова, уља, киселе воде, али зато на пучини, од Арктика до Антарктика, може да се види неизбежна и неуништива боца кока-коле. Ту спаса нема, људи бацају отпатке у море не мислећи шта ће даље бити с њима. А „обели“ се не могу начичкати баш свуда где се људи возају бродовима.

В. М.

ТАЈАНСТВЕНИ ЦРТЕЖИ

МАЛА УКРШТЕНИЦА

ВОДОРАВНО: 1. Покровитељ, заштитник; 7. Начин поступања; 9. Име глумца Марфија; 10. Домаћа животиња; 11. 30. и 4. слово азбуке; 12. Седлар; 13. Попрскан крвљу; 15. Иницијали глумца Кеја; 16. Муслимански свештеник; 17. Зимска падавина; 18. Заштићено природно станиште; 20. Спремиште за кукуруз.

УСПРАВНО: 1. Област у подножју Грмеча; 2. Римски новчићи; 3. Иста слова; 4. Део кошуље; 5. Горак; 6. Човек назадних идеја; 7. Убрус, ручник; 8. Врста капе; 12. Певачица Дона; 14. Посуда за цвеће; 17. Врста врбе; 19. Иницијали сатиричара Домановића.

ОСМОСТЕРКА

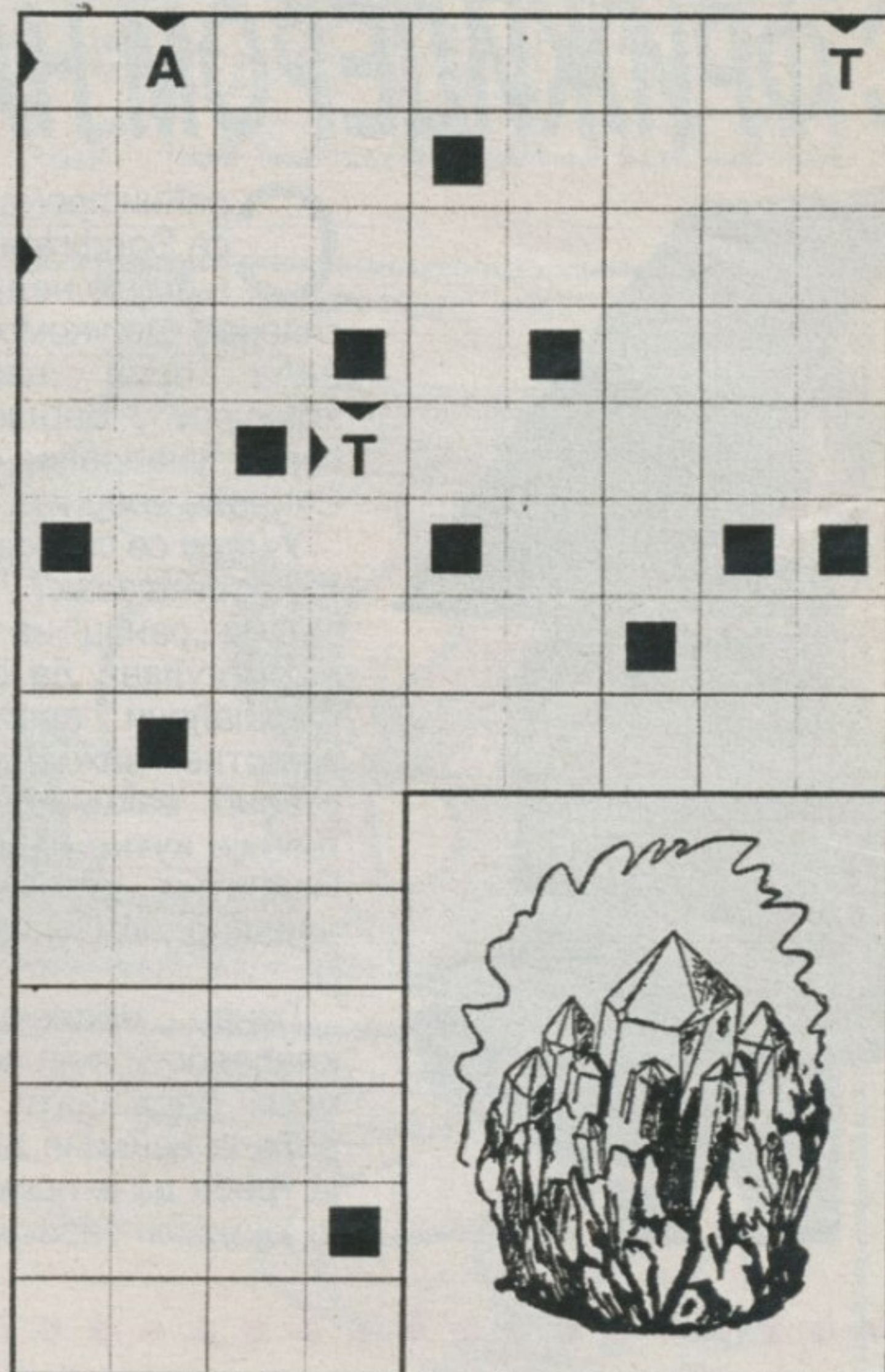

У осмосмерци пронађите презимена мајстора сликарске четкице из пописа. Неискоришћена слова, читана редом, дају презиме још једног великог сликара (Винсент).

БАРУХ, БЕКОН, БЕЛИНИ, БРАК, ВАЗАРИ, ВИСТЛЕР, ГЛИНКА, ДА ВИНЧИ, ДАЛИ, ЕЛ ГРЕКО, ЗАЈЕЦ, КАРОН, КАРПАЧО, КИРИН, КОЗМА, КОРИНТ, КОТОВ, КУРБЕ, МАРЖАК, МИКЕЛАНЂЕЛО, МИЛЕР, МОДИЉАНИ, НОЛДЕ, ПАЛАДИ, ПАЛМА, ПИКАСО, ПОНТОРМО, РАЈНЕР, РАФАЕЛ, РЕМБРАНТ, РЈЕПИН, РОЈСДАЛ, РУБЕНС, СЕЗАН, СНЕЈДЕРС, ТИЦИЈАН, ХЕКЕЛ, ШАРДЕН.

Р	У	Б	Е	Н	С	Р	Е	Д	Ј	Е	Н	С	П	А	Л	М	А
Е	Б	Р	У	К	И	Д	А	Л	А	П	Р	Е	Л	Т	С	И	В
Л	Е	А	Ф	А	Р	И	Д	И	Л	О	В	Д	А	Н	Л	О	
Т	Л	К	К	Г	Е	Н	А	К	О	Р	И	Н	Т	Р	А	Е	Т
К	И	Р	И	Н	А	В	А	З	А	Ј	Е	Ц	Т	Д	А	Р	О
А	Н	Ц	Ј	Љ	И	С	О	Б	А	Р	У	Х	С	О	Ј	Ш	К
Ж	И	А	И	Н	О	Л	Д	Е	Е	В	П	Ј	Е	Е	Р	О	А
Р	Р	Д	Ч	Ј	Е	Л	Г	Р	Е	К	О	А	П	К	З	М	Р
А	О	И	Т	Н	А	Р	Б	М	Е	Р	О	И	Ч	М	Е	А	О
М	И	К	Е	Л	А	Н	Ђ	Е	Л	О	Н	Н	А	О	Г	Л	Н

МОЗАИЧКА УКРШТЕНИЦА

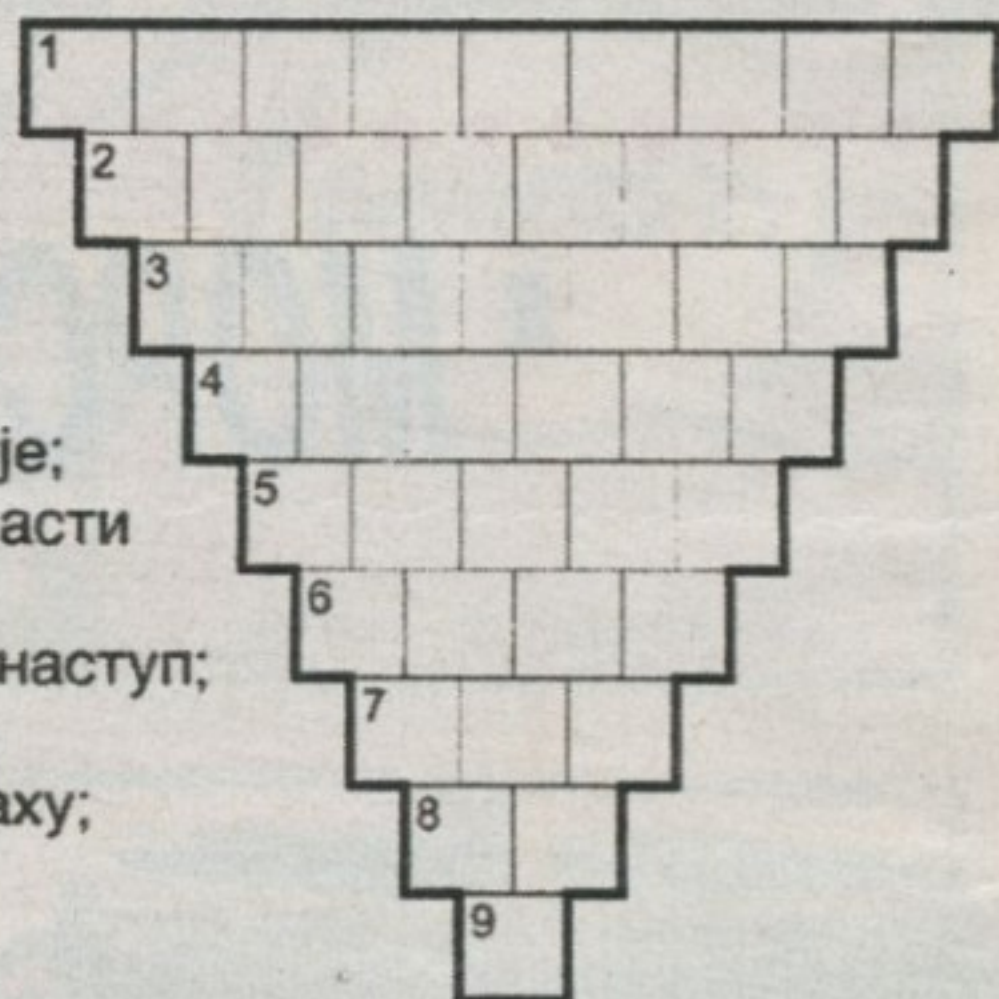

Укрштеницу решавајте распоређујући речи из пописа, а ако то исправно урадите у смеру стрелица добићете називе шест минерала.

АМИЛ, АМОР, АТА, АТИК, ЕМИРАТ, ИДОЛИ, ИЛА, ИРАН, КА, КИ, КРИ, ЛОЛА, МИ, НАУТИЧАРИ, НСТ, ОЧИ, РИЧИ, РТАЊ, САТАРИЦА, СЕДО, СНУ, СТАРКА, ТА, ТЕРИКА, ТЕТА, ТК, ТТ, УМАЊИТИ, ХАХАМ, ЦАР.

КЛИН

- Ивица билијарског стола;
- Аутобуско стајалиште;
- Торањ џамије;
- Подручје власти емира;
- Страх пред наступ;
- Циљ;
- Победа у шаху;
- Коњ;
- Прво слово.

ПАЛИНДРОМНА ПИТАЛИЦА

Једна популарна америчка глумица обожава
РУМ И МЕД.

О којој филмској звезди је реч?

АУТОР: ЕРО		РАДИЈУС ФУДБАЛЕР "МИЛАНА"	РА	ПАСМИНЕ ФИЛМСКА ЗВЕЗДА		ВРСТА ПОВРЋА	СМУЧАРКА ХЕС	НОБЕ- ЛИЈУМ	"МИСТЕР" ИЗ ЕНГ. ХУМОРИС- ТИЧКЕ СЕРИЈЕ	ЖЕНСКО ИМЕ. АДА	ВАСЕР- ВАГА	ИСТОК									
БАЛ ПОД МАСКАМА		МА		SKE		N		B		A		L	I								
ПЛАНЕ- ТОИДИ		A		S		T		E		R		O	I	D	I	УЧИНИТИ ДОМАЋИМ					
ШПАНСКИ НОВЧИЋИ		R		E		A		L		I	N		E		B		O				
КРАЉ У ШАХУ		К		ВЕЋИ ВО- ДЕНИ ТОК НЕПОМИЧ- НЕ МОРСКЕ ЖИВОТИЊЕ		R		E		K		A		СМРЗНУТА ВОДА ОЧИ- ГЛЕДАН		L		E	D		
ОПШТИН- СКИ КОМИТЕТ (скр.)		O		K		ЛЕЊИР НАРОД КОЈИ СЕ СТАЛНО СЕЛИ		R		A		N		I		N		A	A	O	
ДАДИЉА		P		O		N		A		ИНИЦ. ПЕ- ВАЧИЦЕ ОКСЕ ДРЖАВНЕ БЛАГАЈНЕ		A		O		А. М. БИЛО КОЈИ, ИКОЈИ		A		M	
JEMEN (скр.)		P		O		N		A		ИНИЦ. ПЕ- ВАЧИЦЕ ОКСЕ ДРЖАВНЕ БЛАГАЈНЕ		A		O		А. М. БИЛО КОЈИ, ИКОЈИ		A		M	
D		A		R		O		B		E		R		T		S		A		A	
E		L		A		M		A		R		K		O		V		I		C	
M		E		L		A		ВОДА СА УГЉЕН ДИОКСИ- ДОМ (МН.) ПРВАК		A		R		A		I		T		I	
ГРАЂЕ- ВИНСКИ РАДНИК ТОНА		Z		I		D		A		R		СПИС, АКТ (заст.) ТЕМПО		A		K		A		T	
T		I		ИЗДРО- БИТИ, ИЗМРВИТИ		I		S		I		T		N		I		T		I	

РЕБУС (6, 9)

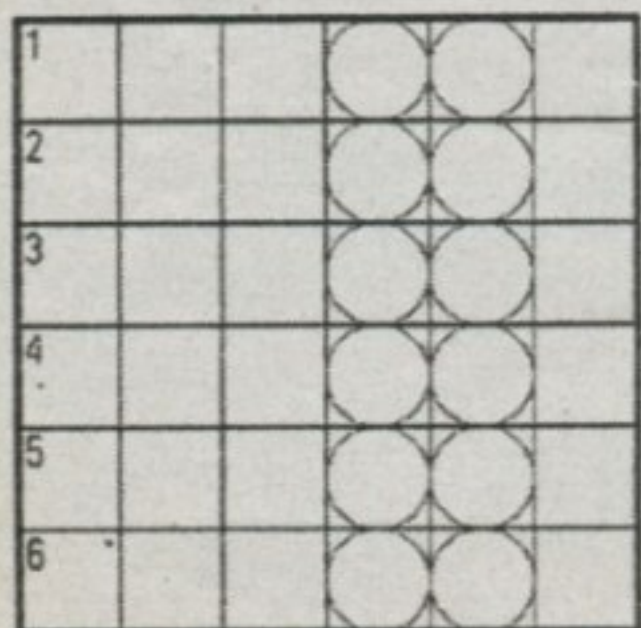

ИСПУЊАЉКА

ВО, ГА, ГУ, ДИ, МИН, НА, НО, ПО,
ПО, СЛАР, СУ, ТЕР, ТИ, ЋИ, ШТАН.

1. Рок, одређено време; 2. Свирач на
гуслама; 3. Метална полука; 4. На-
точити; 5. Опет; 6. Подигнути.

Ако испуњаљку исправно попуните у
означеним пољима добићете име и
презиме глумца са слике.

Решења се налазе на страници 53.

АНАГРАМ

На Нишави
града име
крије појас
жарке климе.

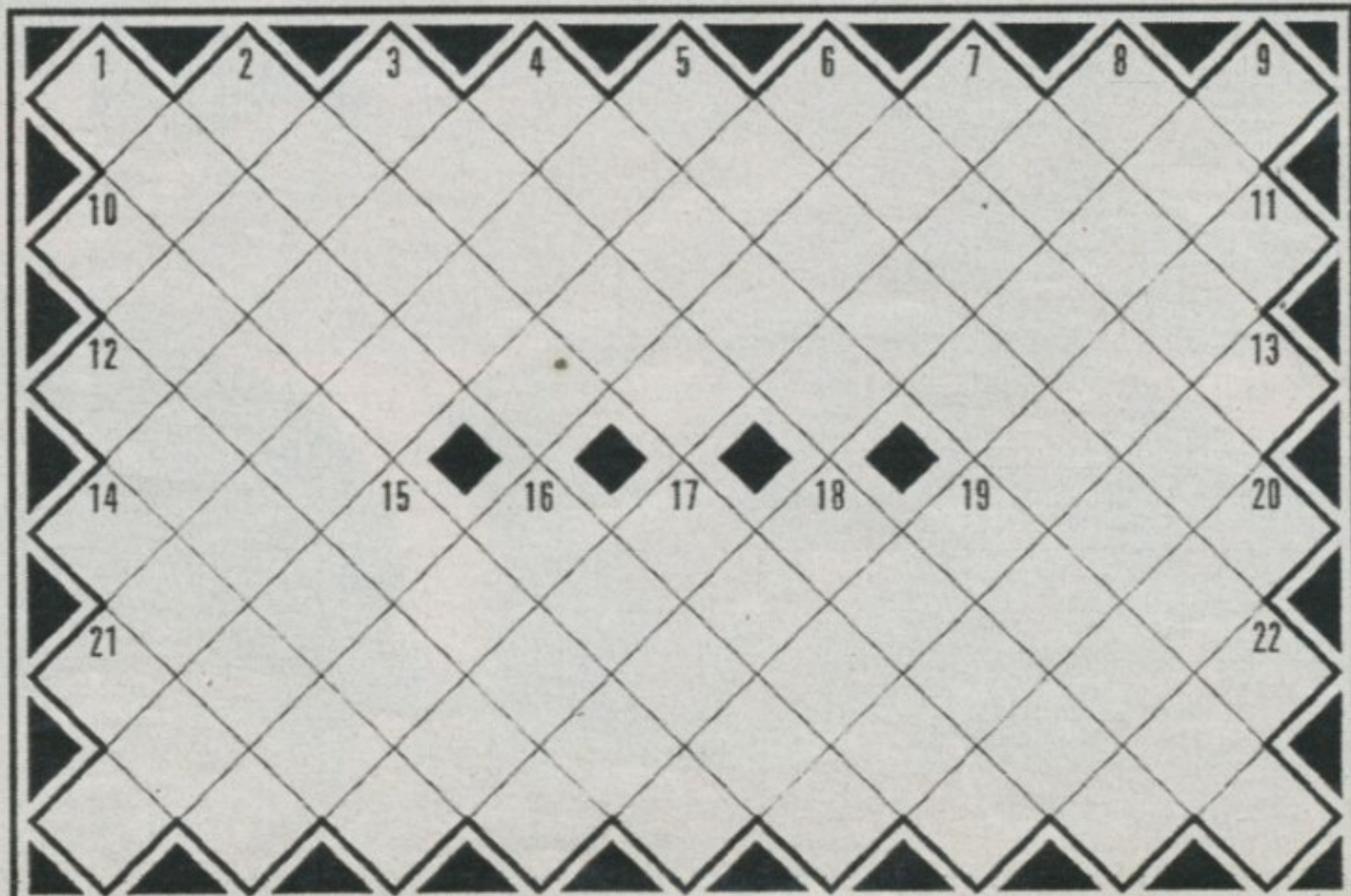
ЛАВИРИНТ

КОСА УКРШТЕНИЦА

Слева горе према десно доле: 1. Навала; 2. Стрмина; 3. Мо-
торни чамац за трке; 4. Који је боје траве; 5. Разборитост, ум-
ност; 6. Веслачи на галији; 7. Ристана одмила; 8. Изумрле птице
моавке; 10. Део челичане; 12. Патролирање; 14. Јован одмила;
16. Име фудбалера Ивића; 17. Име редитеља Казана; 18.
Музлиманско женско име; 19. Врста чамца на весла (анаграм:
ТОРОН); 21. Мајка Ромула и Рема.

Здесна горе према лево доле: 2. Рај у словенској митологији;
3. Распад, расуло; 4. Пријатељски стисак, грљење; 5. Деклама-
тор; 6. Морска птица; 7. Бријач (фр.); 8. Име кошаркаша Ма-
ровића; 9. Мушко име; 11. Једна друштвена наука; 13. Млоха-
вост мишића; 15. Писац Џорџ ("1984"); 16. Друга жена уз прву;
17. Река у Заиру; 18. Сорта трешње; 20. Полуострво на Јадрану;
22. Врх у Вијетнаму.

ПТИЦА КОЈА УБИЈА НОЈЕВИ НА СЕВЕРУ БАЧКЕ НОГОМ

Петер Гуљаш је веома богат човек. И он и његова породица спадају у ону врсту људи за које се каже да спавају четири у двадесет четири часа.

У свом родном селу Хајдукову, наомак југословенско-мађарске границе, почео је са десет хектара земље, толико је држава дозвољавала. Тамо живи и данас, али сада Пећика има, што у својини, што у закупу, око 600 хектара.

Поседује Гуљаш и малу индустрију под називом „Гумел“, продавнице својих индустријских производа у Мађарској, њиве, винограде, велики број брва... И стално запошљава око двадесетак радника.

Нема хоћу-нећу

Једног дана пало му је на памет да на сопственом салашу отвори фарму нојева. Читао је, слушао и... зашто да се и он не окуша у том послу. Ако таквих приватних фарми има око 500 у Европи, још једна у Хајдукову добро ће доћи!

Купио је Пећика пар нојева од иностране фирме „Струци Италија“ и запослио агронома, извесну госпођу Велику, да брине о фарми нојева. То јој је једини посао и за то прима прилично велику плату. Гуљаш јој се не меша у посао.

Тај први пар требало је одржати у животу. Бачка је зими хладна а ној је ипак животиња с којом нови власник није имао искуства.

Данас је другачије. На фарми у Хајдукову постоји око 30 нојева, што мужјака, што женки, и јато се повећава. И познати управник Зоолошког врта у Београду Вук Бојовић „истерује“ своје нојеве напоље на пет степени Целзијусових. То је најнижа температура коју ној може да издржи.

Дан по дан, месец по месец и једина фарма нојева у Југославији стала је на ноге. На простору претходне Југославије постоји само још једна – у Словенији.

А тек када би људи знали колико је једноставно гајити нојеве. Госпођа Велика објашњава: „Преко године нојеви су у простору ограђеном плетеном жицом и под ведрим небом, а само кад загуди зима уводе се у загрејану просторију.“

Корак од четири метра

Једина невоља је с јајима. Женка неће да лежи на њима. У природи то ради мужјак, покушавајући да пробуди код женке матерински нагон. На фарми нема хоћу-нећу, јаја се одмах, чим их женка снесе, стављају у инкубатор. Догоди се да поједино јаје буде мућак, али оно се не баца. На њему се отвори рупа, испусти садржина, опере унутрашњост, осуши и јаје се продаје као украс. Један комад – 40 немачких марака! Узгред, нојево јаје има запремину као 28 кокошијих. Укус и квалитет су истоветни.

Нојеви Петера Гуљаша у Бачкој

Ној је птица тркачица (*Struthio camelus*). Мужјак достиже позамашну висину од 2,30 до 2,60 метара. Ове необичне птице доживе скоро човечију старост – између 70 и 80 година – трче веома брзо, око 70 километара на час, а корак им је дугачак и до четири метра.

Младунци брзо расту – за првих пола године чак 30 центиметара месечно. Млади ној до три месеца старости стаје на тржишту око две хиљаде немачких марака, полно зрео мужјак око четири хиљаде, док је полно зрела женка нешто скупља.

Мужјаци и женке у одређено време живе одвојено. Да није тога, мужјаци би се, у доба парења, уништили међусобном борбом. Јер, мужајк ноја је полигам – полаже право на више женки.

Женка снесе годишње од 70 до 100 јаја и плодна је до 45 година старости. Тежина јајета износи до 1,9 килограма, а у инкубатору остаје шест недеља.

Ној је изузетно захваљан за гајење на фарми јер је вегетаријанац. Једе

луцерку, разно семење и травке, а прогута и ситно камење.

Веома воли да се

купа, па на Гуљашевој фарми лети свакодневно прскају нојеве водом. Радују се када дође време купања. Кад смо већ код воде – нојеви су велике водопије: ова птица дневно попије до 15 литара. И још нешто што можда нисте знали: ној има највеће очи од свих живих бића на свету.

Од ноја се користи готово све. Перје је на цени као модни украс, али и у електроиндустрији за сакупљање и најмањих честица прашине, а од посебног значаја је то што у одраслом ноју има око 100 килограма меса. Јединствено је јер садржи мање масти и холестерола чак и од белог меса живине! Израчунато је: 100 грама нојевог меса има 114 калорија, а то је мање калорија него у истој количини грашка!

Нојево месо богато је беланчевинама – око 24 одсто – па је права храна за дијабетичаре.

Нојева кожа је готово неподерива. Ној стар 14 година, на пример, има један и по квадратни метар коже. Прерађена кожа ове птице може да се боји у 24 боје, а она са ногу равна је крокодилској.

Ној се брзо креће захваљујући развијеним ногама. На стопалу има два прста, на крају већег истиче се канца коју мужјак користи за одбрану. Уопште, ова птица се брани ногама – једним ударцем може да убије човека!

Највећи произвођач нојевог меса је Јужноафричка Република. Сушени нојев батак специјалитет је који може да се добије само у најугледнијим ресторанима. Остало постоји у Хајдукову.

Миленко
Тодоровић

ПЕТЕР
ГУЉАШ,
ПОЗНАТИЈИ
КАО
ПЕЋИКА,
ОДЛУЧИО
ЈЕ
ДА
ПОРЕД
ВЕЛИКЕ
ИМОВИНЕ
КОЈУ
ЈЕ
СТЕКАО
ТЕШКИМ
РАДОМ
ОКУША
СРЕЋУ
И
СА
НОЈЕВИМА

Објашњења на фарми даје стручњак, госпођа Велика. У посету су управо дошли странци

ЛОВНИК

ЈА ♥ ПТТ

Уређује: Вито Недељковић

Илустровао: Љубомир Милојевић Љубац

Језик глвонемих

Забавник сам „читала“ и пре него што сам научила слова, а данас се не одвајам од њега. Пишем вам с молбом да ми помогнете да научим језик глвонемих – надам се да у Београду постоји таква школа – јер желим да упишем Дефектолошки факултет.

АЛЕКСАНДРА ЂУКИЋ
Београд

Постоји „азбука“ која је готово иста за све глвонеме на свету тако да се они међусобно веома лако споразумевају. Покрете који им за то служе могу да науче и особе које нису глвонеме, па је уобичајено да их савладају наставници и васпитачи који раде са особама оштећеног слуха и говора. У противном би њихово међусобно споразумевање било веома отежано.

У Београду постоји школа коју похађају ученици оштећеног слуха и говора, па ти саветујемо да се за сва обавештења обратиш на адресу: Школа „Радивоје Поповић“, Земун, Призренска 37, телефон: 618-975.

Тајна мозга

Дешава ми се нешто необично, а сви моји пријатељи кажу да је то телепатија. Често помислим на неку особу коју годинама нисам видела, а тог дана или сутрадан је сретнем. Можете ли да ми објасните ову појаву?

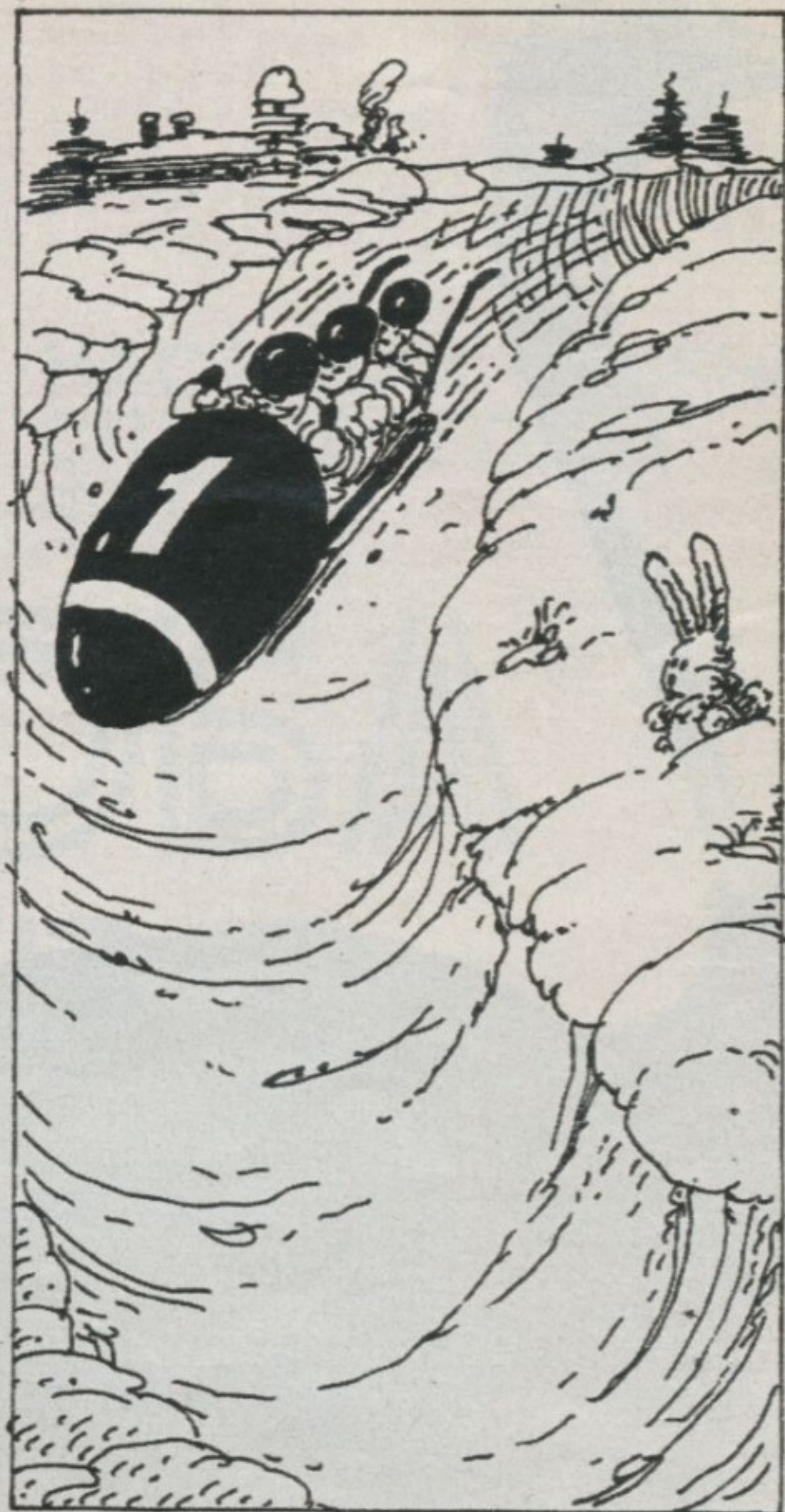
НИНА
Обреновац

То што се теби догађа можда је случајност, а могуће је и да је телепатија, односно преношење психичких процеса од једног појединца на другог. Често се под телепатијом подразумева „гледање“ или „слушање“ на даљину, „чи-

тање“ затворених очију и уопште разни облици такозване „телестезије“. И док је веровање у постојање телепатских веза међу људима раширено од давнина, па постоји и данас, научници их углавном оспоравају. Ово стога што је телепатију немогуће објаснити чињеницама којима данашња наука располаже. То, наравно, не значи да једног дана ове појаве неће добити уверљиво научно објашњење. Народна веровања телепатију приписују деловању виших, натприродних сила, а парапсихологија је, опет, сматра чисто спиритуалном (духовном) моћи која је независна од материјалног света.

Међу тумачењима телепатије најраспрострањеније је оно које „преношење“ мисли замишља по узору на радиотелекомуникацију, односно као таласе које један мозак одашиље а други прима и које до сада није било могуће забележити.

Само за оне најхрабрије

Преко сателитске телевизије често гледам такмичења у бобу, па желим да сазнам најосновније податке о саоницама које се користе у овом спорту.

МИЛАНЧЕ
Сокобања

Боб је одавно познат као спортско такмичење само за најхрабрије, а назив је добио по нарочито направљеним санкама за спуштање низ сасвим залеђену стазу. Саонице су спреда затворене, са челичним клизачима, управљачем и кочницама. Такмичења се одвијају у једноседима, двоседима, четвороседима, чак и шестоседима. У овом спорту је, поред храбрости, важна и вештина и увежбаност такмичара што су они вештији, брзине су веће и одавно прелазе 100 километара на сат. Ради сигурности, јер превртања нису баш ретка, сви возачи имају заштитну опрему и на глави кациге.

Хоћу рибу стрелца!

Чуо сам да риба стрелац може да се држи у акваријуму, па бих желео да ми кажете да ли неко од аквариста продаје ову рибицу.

БОРА АЦИЋ
Батајница

Риба стрелац први пут је примећена пре нешто више од двеста година, али су тек 1926. године два америчка научника открила начин на који она изба-

цује своје водене „пројектиле“. На горњем делу уста налази се уздужни жлеб који, кад риба уз њега приљуби језик, делује на сличан начин као горњи део пушчане цеви. Стезањем шкржних поклопаца ова риба може да избаци неколико млазева воде један за другим, и то у веома кратким размацима. При површини воде она вреба плен – разне инсекте – и веома вешто их погађа млазом. Отуда јој и назив стрелац. Четири сличне врсте рибе стрелац виђају се у индоаустралијском подручју.

Ниједан од београдских аквариста код којих смо се распитали нема ову рибу у свом акваријуму.

Лајза Минели има сестру

Драги „Забавниче“, моја другарица тврди да позната глумица и певачица Лајза Минели има сестру, а ја мислим да нема. Ко је у праву?

**ЦИЦА И ЗОРАНА
Пландиште**

Америчка певачица и глумица Лајза Минели, коју добро памтимо по извршном певању и глуми у филму „Кабаре“, има млађу сестру Лорну Луфт. Наиме, њена мајка, некад позната холивудска глумица и певачица Џуди Гарланд, удавала се два пута и из оба брака има по једну кћерку. Са режисером Винсентом Минелијем родила је Лајзу, а у другом браку, са филмским продуцентом Сидом Луфтом, добила је Лорну која је десет година млађа.

Док је Лајза достигла славу своје познате мајке, Лорна је у томе имала много мање успеха.

ЕНИГМАТИКА

РЕШЕЊА

Скандинавка: ока, Лам, име, Вер, Ени, рок, ш, Ава, Италијан, кабинети, бркови, Мао, ст, Б, атлетика, КИ, прџак, с, Спа, Пт, ице, Нике, министар, грактати, октав, ио, р, окот, л, кора, Еро, Ин, валог; Илустрована укрштеница: бунар, а, о, е, левак, о, а, е, нацрт; Палиндромни ребус: Велика Плана (анал, пак и лев); Домино укрштеница: Брус Вилис, развијати, азоик, тар, картати се, Об, Аран, н, Линц, Нина, Оре, окце, мамак, ама, тенис, ив, рита, Тори, Аса, сукно, Мел Гибсон; Звезда: јабуков цвет, Лукреција, поезија, живцирање, асоцијације; Укрштеница за стрпљиве: Каракас, Каписода, Отару, епско, Трст, "Хазарски речник", а, колотур, реалац, ба, сатерати, НРО, р, аварија, Аво, нц, Милорад Павић, Чукарица, аниматор, агилан, отик, Енак, Рим, р, у, Ибиза, о, "Предео сликан чајем", лов, ета, три, рода, раколи, ра, Жак, АТК, око, Ати, кћ, "Унутрашња страна ветра"; Ребус: Гости на слави ("Г" ости, "Н" ас, лав "И"); Укрштеница: Астор, Стака, Торум, етапа, Рип, ј, Инама, канон, срећа; Осмосмерка: Нурејев. Енигматске стране припрема: ЕД "Ђорђе Натошевић", Сомбор Уређује Славко Бован Аутори: Милан Милин, Јован Недић и Славко Бован.

ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК БРОЈ 2355

YU ISSN 0032-339X

Први број »Политикиног Забавника«
изашао је 28. фебруара 1939. године

Главни и одговорни уредник
Зефирино Граси

Генерални директор »ПОЛИТИКЕ А. Д.«
Хаџи Драган Антић

Издаје и штампа ПОЛИТИКА А. Д.
11000 Београд, Македонска 29

Ликовно графички уредник Душан Глушац
Графички уредник стилиста Горан Војновић
Редакција Олга Вукадиновић, Бојана Дожић, Мина Илић, Мирјана Крстуловић, Иван Лончар, Петар Милатовић, Вера Милићевић, Весна Минић, Вито Недељковић, Биљана Орловић, Љубомир Патрнogiћ, Весна Софреновић, Недељка Сташић, Миленко Тодоровић и Бранислава Црномарковић

Техничка редакција
Радое Савић и Зоран Петканић
Секретаријат Зорица Филиповић
Дописници »ПОЛИТИКЕ« из иностранства:
Петар Поповић (Москва), Дарко Рибникар (Њујорк), Душан Симић (Лондон), Бошко Јакшић (Рим), Верица Рупар (Будимпешта) Момчило Пантелић (Пекинг), Боривој Ердељан (Атина)

Редакција »ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК«
Македонска 29, 11001 Београд, П. фах 124.
Телефони: секретаријат 3224-471,
редакција 3224-483, техничка редакција
3226-620, централа 3224-191 и 3225-761,
претплата: 3228-776.

Маркетинг агенција: Македонска 31/1,
телефон 3220-645.

Рукописи, фотографије и цртежи се не враћају.

На основу мишљења Републичког секретаријата за културу СР Србије, број 413-2973-02 од 22. I 1973. године не плаћа се порез на промет.

Претплата за нашу земљу:

1 месец 31,20 дин. 3 месеца 93,60 дин.

6 месеци 187,20 дин.

Претплата на жиро рачун број:

40801-603-1-3042104, уз обавезну назнаку:

»ПОЛИТИКА А. Д.« – ПРЕТПЛАТА НА ЛИСТ
ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК»

ПРЕТПЛАТА ЗА ИНОСТРАНСТВО

Полугодишња – новим: 90 DEM или противност
осталих валута. Полугодишња – старом:
I група-Европа: 150 DEM. II група-Блиски исток:
150 DEM. III група-Африка, Азија: 150 DEM.
IV група-Америка, Канада: 165 DEM. V група-
Далекосток: 165 DEM. VI група-Јужна Америка:
175 DEM. VII група-Аустралија: 175 DEM. или
противност осталих валута

• Претплата се врши преко DEUTSCHE BANK AG
FRANKFURT/M (BLZ 500 700 10) на рачун КОМЕРЦИЈАЛНЕ
БАНКЕ АД, Београд, број 9359662, у
противности USD или DEM у корист: »ПОЛИТИКА А. Д.« – Београд, ливини рачун број:
70400-07021747 који се води код Комерцијалне
банке АД - Београд. Код уплате обавезно навести:
»Српска издавачка – ПРЕТПЛАТА НА ЛИСТ – ПОЛИТИКИН
ЗАБАВНИК«. Кошћу уплате обавезно
послати на факс: ++381 11 3228 776 или на адресу:
»ПОЛИТИКА А. Д.« 11000 БЕОГРАД,
29. НОВЕМБРА 24. ЈУГОСЛАВИЈА

• Уплате за ЕУПАС на горе наведени рачун у
Франкфурту/М, а копију уплате на факс:
++381 113226 353 или ++381 11 3249 293

Годишњу претплату на лист не примамо.

ИМПРЕСУМ (латински IMPRESSUM), штампана ствар, по закону обавезно означавање имена издавача и уредника одговорних за садржину.

ZA DOBRO JUTRO I PRIJATAN DAN

Za vaš zdrav i lagan doručak od žitarica,
za vašu svežinu ČAR NA DAR.
Priprema se lako i brzo.
ČAR NA DAR su čari lake i
zdrave hrane tako čarobno ukusne,
sa ukusom kakaoa i ukusom meda.

flipsi **ČAR NA DAR**
Za harmoniju svakog novog dana
i srećne porodične trenutke

NOVI PROGRAM
takovo

РЕКЛИ СУ...

Говорити кад треба више вреди него говорити речито.

Џорџ Сајмон Кауфман
амерички драмски писац
(1889–1961)

* * *

Оно што замишљаш припада свима; твоје је само оно што осећаш.

Кинеска пословица

* * *

У мислима, треба се одвојити од гомиле.

У раду, с њом се треба спојити.

Алфонс де Ламартин
француски песник
(1790–1869)

* * *

Кад је природа у исти мах створила и разум и страсти, другим поклоном, изгледа, хтела је човеку да помогне да заборави зло које му је учинила првим.

Никола-Себастијан Рок Шамфор
француски моралиста
(1741–1794)

Нико није срећан пре смрти.

Овидије
римски песник
(43. пре н. е. – 17. н. е.)

* * *

Ако сте превише пажљиви, ви сте толико заокупљени пажљивошћу да ћете се сигурно саплести о нешто.

Гертруда Стејн
америчка књижевница
(1874–1946)

* * *

Време је циркус; увек се пакује и иде даље.

Бен Хехт
амерички сценариста и продуцент
(1892–1964)

* * *

Када би човек себе првог проучио, видео би колико је неспособан да оде даље од тога.

Блез Паскал
француски књижевник, филозоф и научник
(1623–1662)

Штогод стичем више искуства и имам више увида у људску природу, то све више верујем да је човек својим већим делом животиња.

Сер Хенри Мортон Стенли
британски истраживач Африке
(1841–1904)

* * *

Када покушамо да откријемо оно најбоље у другима, некако изнесемо на видело оно најбоље у нама.

Вилијам Вордсворт
енглески песник и мислилац
(1770–1850)

* * *

Песници и писци живе да би лагали.

Енглеска пословица из 18. века

* * *

Злочини су грозни или пријатни једино ако се упореде.

Емброуз Гвинет Бирс
амерички новинар и писац
(1842–1914)

* * *

Најдубља осећања увек се искажу у тишини.

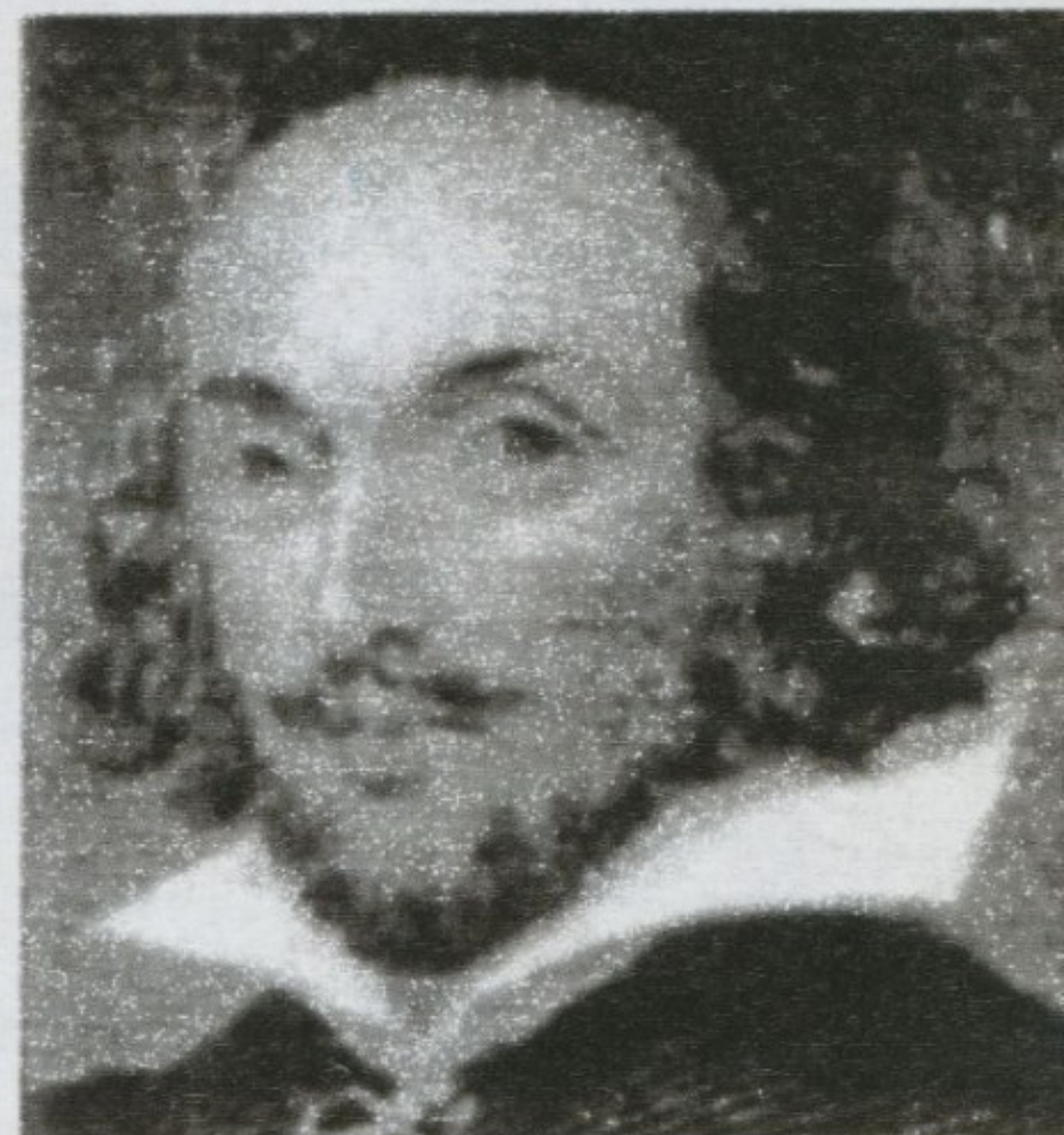
Меријен Мур
америчка песникиња
(1887–1972)

Кад нисам очајан, ја не ваљам ништа.

Иво Андрић
наш књижевник
(1892–1975)

* * *

Кад се родимо, заплачемо зато што смо дошли на ову велику позорницу будала.

Вилијам Шекспир
енглески драмски писац
(1564–1616)

* * *

Геније не греши. Његове „грешке“ су врата открића.

Џејмс Џојс
енглески књижевник ирског порекла
(1882–1941)

